

Hg.

Hrvatski glasnik

Glasilo Hrvata Crne Gore

br. 193 ■ studeni 2024.

9 771800 517005

ALARMANTNO

**POPIS U CRNOJ GORI -
HRVATA SVE MANJE!**

Hrvatsko građansko
društvo
Crne Gore-Kotor

AKTUALNO

Za oživljavanje projekata trebamo potporu i Crne Gore i Hrvatske

5. VELJAČE 2024.

Održan Tripundanski bal (FOTO, VIDEO)

VIŠE

FEATURED, NASLOVNICA,
Održan Tripundanski bal
(FOTO, VIDEO)

FEATURED, NASLOVNICA,
Za oživljavanje projekata
trebamo potporu i Crne Gore i
Hrvatske

FEATURED, NASLOVNICA,
HGD poziva na Tripundanski
bal u subotu 3. veljače

Pratite nas i online.

www.hrvaticg.org

Uvodnik

Koliko spoznaja i prihvaćanje vlastite tradicije i prošlosti određuje trenutak koji živimo, toliko sadašnjost iscrta ne samo našu budućnost, već i generacija koje dolaze.

Naknadnim ispunjavanjem nametnutih praznina u memoriji osobnog i kolektivnog nacionalnog identiteta donekle spašavamo današnje postojanje, no baveći se u najvećoj mjeri prošlošću gubimo iz središta pozornosti aktualne izazove o kojima ovisi naš opstanak u prostoru višestoljetne prisutnosti.

Crnogorski popisni podaci, grubo iscrtavajući dijagram naše ugroženosti, ponovno upozoravaju na krhkost identitetskog samopouzdanja te uzročno-posljedičnog napuštanja povijesnog koda oblikovanog kulturom jedinstvenog značaja i trajanja. Ako to bogato nasljeđe, pak, suprotstavimo egzistencijalnom metežu današnjice, uz izrečene društvene distance prema hrvatskome korpusu, moguće je u određenoj mjeri razumjeti etnički mimikrizam njegovih pojedinaca.

Ovdašnja hrvatska zajednica izgubila je dugotrajnom izloženosti sveobuhvatnoj asimilaciji te političkim mijenama gospodarsku snagu i prepoznatljivost pa danas, ekonomski iscrpljena, nema mogućnost snažnijeg utjecaja na različite društvene procese. Zboga toga je, potvrđuju životne situacije, često nijemi promatrač svoje sudbine, svjedočeći kraju mnogih naših značajki, jedne po jedne.

Ipak, njezino političko buđenje i sve konkretnija potpora matične države mogli bi pružiti nadu u moguću opstojnost hrvatskoga naroda u Boki kotorskoj i Crnoj Gori. Dobrodošli su, također, znanstveni doprinosi te duhovna obnova, ali, kako stvari na terenu stoje, bit će presudna ekonomska intervencija.

Nikola Dončić,
glavni i odgovorni urednik
Hrvatskoga glasnika

Sadržaj

- 6 Kada će biti formirana nova vlast?
- 12 Popis u Crnoj Gori - Hrvata sve manje!
- 20 Milanović s predstavnicima hrvatske manjine u Crnoj Gori
- 22 Intervju › Adrijan Vuksanović
- 28 Polaganjem vijenaca obilježena 33. obljetnica uspostave logora Morinj
- 30 Mozaik
- 32 Blagdan sv. Jeronima u Herceg Novom
- 34 Svi Sveti proslavljeni u Gornjim Bogdašićima
- 36 Obilježena 160. obljetnica posvete muljanske župne crkve
- 39 In memoriam: Gracija Gašo Marović
- 40 Bokeljska mornarica širi prijateljstvo među jadranskim gradovima
- 44 Identitet Hrvata u Crnoj Gori tijekom povijesti i izazovi današnjice
- 46 Bokelj ili Hrvat, što je lakše biti?
- 48 Hrvati u Crnoj Gori u fokusu Drugog susreta hrvatske nacionalne manjine na Pagu
- 52 Ogranak Matice hrvatske u Dubrovniku obilježio 70. obljetnicu
- 55 Zlatna povelja za knjigu Željka Brguljana
- 58 Nova knjiga o hrvatskoj manjini u europskome susjedstvu
- 61 Knjiga na koju se čekalo pola stoljeća
- 63 „Kulturna baština i identitet: Dnevnik Vicka Tomića”
- 68 „Tollite portas” nadmašio očekivanja
- 75 Još nas samo dobro može iznenaditi
- 76 Nikša i Zvezdan prvi put na Barcolani

str. 6-11

LOKALNI IZBORI U KOTORU **Kada će biti formirana nova vlast?**

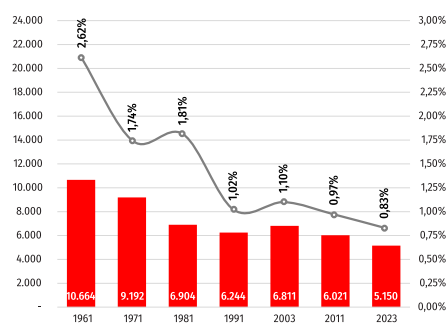
Iako je od kotorskih izbora prošlo gotovo dva mjeseca, konačnih rezultata još nema, a pitanje je kada će i na koji način...

str. 12-19

ALARMANTNO **Popis u Crnoj Gori - Hrvata sve manje!**

Rezultati popisa stanovništva u Crnoj Gori jasno pokazuju osjetan pad broja Hrvata, katolika i govornika hrvatskoga jezika...

str. 22-27

INTERVJU: ADRIJAN VUKSANOVIĆ **Manjina prestaje biti manjina kada slijedi velike ideje**

Neće Hrvati pomoći ni sebi ni Crnoj Gori ako postanu nešto drugo. Najviše pomažu i sebi i Crnoj Gori ako ostanu to što jesu...

Naslovnica: **Hrvati “napuštaju” Crnu Goru**

Osnivač i nakladnik: **Hrvatsko građansko društvo Crne Gore**

Glavni i odgovorni urednik: **Nikola Dončić**

Uređivački odbor: **Miroslav Marušić, Joško Katelan, Marina Dulović, Jasmina Bajo**

Lektorica: **Sandra Ćudina**

Fotografije: **Haris Mekić, Jelena Milutin, Radio Dux, Boka News, Hina, HGD, HGI, Općina Kotor, Grad Dubrovnik, Grad Novalja, Matica hrvatska, OMH Dubrovnik, Bokeljska mornarica Kotor, Kotorska biskupija, Župa sv. Petra Bogdašići**

Dizajn i grafička priprema: **Marko Ninkov**

Tisak: **Biro Konto - Igalo**

Naklada: 450 primjeraka

“Hrvatski glasnik”, Kotor, je upisan u evidenciju javnih glasila kod Republičkog sekretarijata za informisanje RCG pod rednim brojem 04/01-1828 od 31.12.2002. godine. Časopisu je dodijeljen međunarodni standardni broj za serijske publikacije ISSN 1800-5179, koji je otisnut u donjem lijevom uglu korica. Časopis izlazi mjesečno.

Hrvatsko građansko društvo Crne Gore
Pjaca od muzeja 361, Stari grad, 85330 Kotor
t. +382 32 304 233 • hgd-kotor@t-com.me
žiro-računi: 520-361700-17 • 510-4741-76
www.hrvaticg.org

impresum

KADA ĆE BITI FORMIRANA NOVA VLAST?

Iako je od kotorskih izbora prošlo gotovo dva mjeseca, konačnih rezultata još nema, a pitanje je kada će i na koji način ovaj politički igrokaz biti okončan

Tekst: Nikola Dončić

Foto: Općina Kotor, PR ured HGI-ja

Demokratska partija socijalista (DPS) zbog kršenja izborne procedure tražila je ponavljanje izbora na dva glasačka mjesta, na Prčanju i Mircu, no zbog lošeg izbor-

nog zakonodavstva, čija je posljedica nefunkcionalnost Džavne i Općinske izborne komisije (DIK i OIK) te politički obojenog Ustavnog suda koji zbog umirovljenja jednog člana radi u krnjem

sastavu, građani Kotora nemaju novu skupštinu. Ostali su u međuvremenu i bez prvog čovjeka grada, jer je dosadašnjem predsjedniku **Vladimiru Jokiću** krajem listopada istekao mandat.

Glavne odrednice odluka Općinske izborne komisije su pravne nelogičnosti i politička nedosljednost pojedinih članova s obzirom na neodlučan ishod njihovih zasjedanja, osim zadnjeg kada su glasujući 9 naprama 7 odbili zahtjev DPS-a o ponavljanju glasovanja na spornim glasačkim mjestima.

Na žalbu ove stranke suci Ustavnog suda također su bili neodlučni, tri naspram tri, istovjetno glasujući kao prilikom žalbe koju je ranije podnio Jokić zbog pat-pozicije u lokalnoj komisiji (8 : 8), odnosno tadašnje odluke Državne izborne komisije da se glasovanje ponovi na Prčanju i Mircu. Sva ova natezanja u najvećoj mjeri plod su postizborne kombinatorike, djelomično političkog prestiža, nezavisno o tome hoće li stranka ili koalicija s najvećim brojem mandata uspjeti doprijeti do većine u lokalnoj skupštini.

Prema preliminarnim rezultatima, DPS i koalicija Demokratske Crne Gore i Pokreta Evropa sad (DCG-PES) koju predvodi Jokić osvojili su po deset mandata, dok je po tri pripalo Grbaljskoj listi (GL), Koaliciji za budućnost Kotora (ZBK), koju dominantno čini stranka predsjednika crnogorskog parlamenta **Andrije Mandića** te Demokratskoj alternativi (DA), novoosnovanoj stranci bivših vijećnika i članova DPS-a, koji su u prethodne dvije godine sudjelovali u vlasti dosadašnjega gradonačelnika Jokića.

Evropski savez (ES), koalicija Socijaldemokratske partije, Socijaldemokrata i Liberalne partije zavrijedila je od građana dva mandata, dok je po jedan pripao Hrvatskoj građanskoj inicijativi (HGI) i pred izbore formiranom Kotorskom pokretu (KP), na čijem je čelu **Siniša Kovačević**, dosadašnji potpredsjednik Općine i

predsjednik Vaterpolo plivačkog kluba „Primorac“.

Da su izbori na Prčanju i Mircu ponovljeni, izgledno bi bilo da DPS osvoji jedanaesti mandat, za što mu nedostaje samo nekoliko glasova. U tom slučaju Jokićeva koalicija izgubila bi jedan.

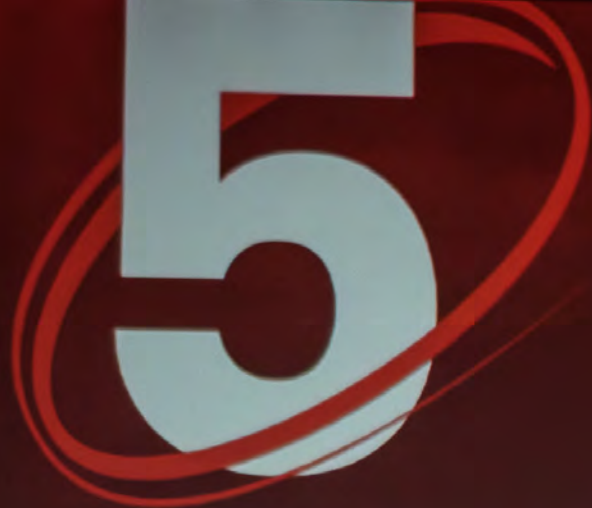
Kotorski parlament broji 33 mjesta pa formiranje vlasti ovisi o glasovima najmanje 17 vijećnika.

Iako je prirodno da vladajuća struktura s državne razine bude pretočena na lokalnu, zbog oštih konfrontacija njihovih predstavnika u Kotoru, prije svega Jokića i **Vladimira Potpare** iz ZBK, ali i udaljavanja nekada bliskih općinskih čelnika Kovačevića i Jokića, ponovno oblikovanje ovog saveza u drevnom gradu odgovaralo bi iznuđenom potezu koji, nakon svih neslaganja u minulom razdoblju, teško da bi mogao jamčiti stabilnu vlast.

”
U novoj vlasti, u kojoj neće biti DPS-a, očekujem naše tradicionalne partnere, kao i predstavnike manjinskog naroda, odnosno Hrvatsku građansku inicijativu kojoj čestitam na ponovnom ulasku u parlament

Vladimir Jokić

HGI | HRVATSKA
GRAĐANSKA
INICIJATIVA

**Na bedemu
mediteranske
Crne Gore.**

Upravo Jokić, rekavši da u Kotoru neće dopustiti blokiranje grada ponavljanjem „šavničkog scenarija“, crnogorskog fenomena po kojem izborne trakavice mogu neograničeno trajati, pokušava stvoriti neočekivanu većinu, vjerujući da je do sedamnaest ruku moguće doći bez Mandićeve Nove srpske demokratije, a možda i Kovačevićeva pokreta.

Na konferenciji za medije, posljednjeg dana četverogodišnjeg mandata, Jokić je posebno izdvojio Hrvatsku građansku inicijativu, čestitajući joj na ponovnom ulasku u parlament te naglasivši kako u budućoj vlasti ima mjesta za njegove saveznike i manjinski narod u Kotoru. Odvođenjem riječi u brojeve dolazi se do izborne matematike po kojoj Jokićeva koalicija, uz dosadašnje saveznike iz procrnogorske Demokratske alternative te osnovane regionalne liste iz Grblja

s dominantnim srpskim stanovništvom i HGI-jem može do većine.

Čelnici Hrvatske građanske inicijative u javnosti ne komentiraju poziv stranke čijem je predsjedniku **Aleksi Bečiću**, uz Andriju Mandića i **Milana Kneževića**, zabranjen ulazak u Hrvatsku nakon donošenja Rezolucije o genocidu u sustavu logora Jasenovac, Dachau i Mauthausen. Lokalna politika, međutim, drukčijeg je karaktera pa ostaje vidjeti je li partnerska prekompozicija moguća u Kotoru. Jokićevoj koaliciji, koju su u Kotoru formirali Bečić i crnogorski premijer **Milojko Spajić**, u slučaju da HGI ne bude zainteresiran, Kovačević je zasigurno „jednostavniji“ suradnik od Nove srpske demokratije, ali iz kalkulacija ne bi trebalo isključiti ni Evropski savez, u čijem se priopćenju nakon izbora može naslutiti kako bi mogli sudjelovati u lokalnoj vlasti u kojoj nema DPS-a.

Ono što je sigurno jest povratak hrvatskog predstavnika u parlament, postignut sigurnom pobjedom. Osvojeno je više od 450 glasova, a za drugog vijećnika nije mnogo nedostajalo. Ovim rezultatom potvrđen je trend rasta HGI-ja, stranke koja se također vratila u državnu skupštinu te popravila svoj status u Tivtu.

” Kotorani su narod koji tiho i dostojanstveno živi i stvara svoju povijest i kulturu, narod koji živi u skladu sa svojim nasljeđem i jedinstvenim duhom

„Ušli smo u ovu izbornu kampanju s jasnim ciljevima i nastojanjima da nakon izbora ponovno budemo tamo gdje nam je i mjesto, a to je u Skupštini grada Kotora, kao glas Hrvata Crne Gore i glas svih građana i građanki ovoga grada.

Na političkoj sceni Crne Gore smo pune 22 godine i uvijek smo radili na dobrobit svih građana, čuvajući naš hrvatski identitet i našu državu Crnu Goru”, rekla je za Hrvatski glasnik nositeljica liste **Dijana Milošević**, zahvalivši građanima koji su im iskazali povjerenje.

„Biti nositelj liste u trenutku kada smo na velikoj prekretnici opstanka i kada Kotor gubi svoj društveni status i duhovni život, nosio je izvjestan rizik, ali i vjeru u svoje glasače i svoj narod”, istaknula je Milošević te dodala: „Iskazali smo na ovim izborima zajedništvo i vjeru u snagu naše stranke i pokazali kako se povjerenje ne stječe praznim obećanjima već djelima.”

Podvukla je i ovo: „Kotorani su narod koji tiho i dostojanstveno živi i stvara svoju povijest i kulturu, narod koji živi u skladu sa svojim nasljeđem i jedinstvenim duhom. Ali današnji ritam kojim živi naš grad potisnuo je u sjenu naše sugrađane, našu kulturu i osjećaj da živimo svoji na svome. Na svakom koraku vidljiv je potpuni preobražaj ovoga drevnoga grada u oblik koji skrnavi njegovu povijest.”

Trebalo je ovoga puta, naglašava članica Predsjedništva HGI-ja, smjelo i s jasnom porukom izaći na izbore.

„Ovo je naša zemlja, naš dom, ovdje žive naši ljudi i ovdje trebaju odjekivati naši koraci. Hrvatska građanska inicijativa upravo je bila nositelj te jasne poruke i nastojanja da u zajedništvu ponovno učvrstimo naš stoljetni kamen i opstanemo na svojim ognjištima koja su stvarali i nama predali na čuvanje naši stari, da Kotor bude pre-

poznatljiv po kulturi i njegovoj slavnoj povijesti.”

Milošević je za Hrvatski glasnik naglasila da dosadašnje djelovanje govori kako Hrvatska građanska inicijativa prisutnost u kotorskom parlamentu neće trošiti na stjecanje stranačkih interesa, nego će iskazano povjerenje i pristupanje novih članova i suradnika na najbolji način iskoristiti za jačanje europskih vrijednosti „s pogledom u budućnost za našu državu i naš grad”.

S koje će pozicije hrvatska stranaka promovirati europsku perspektivu Kotora, pokazat će vrijeme pred nama, kao i strategiju Demokratske partije socijalista nakon što su ustavni suci ponovno odigrali neodlučnu utakmicu. Do zaključenja ovog broja Hrvatskoga glasnika kotorska općina svoj dan dočekuje bez predsjednika i jasne slike tko će je predvoditi u sljedeće četiri godine.

” HGI neće trošiti prisutnost u kotorskom parlamentu na stjecanje stranačkih interesa, već na jačanje europskih vrijednosti s pogledom u budućnost za našu državu i naš grad

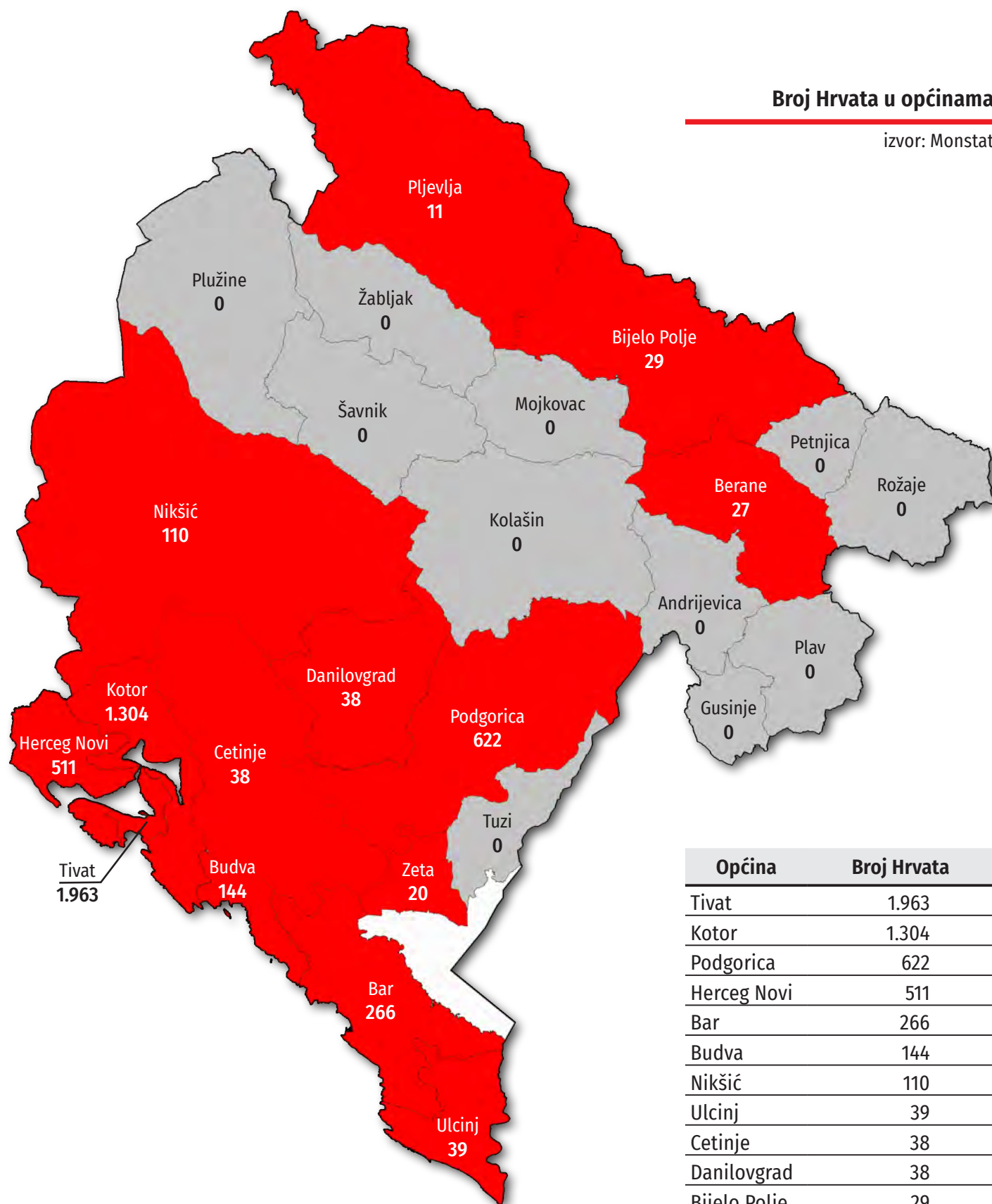

Dijana Milošević

Broj Hrvata u općinama

izvor: Monstat

Općina	Broj Hrvata
Tivat	1.963
Kotor	1.304
Podgorica	622
Herceg Novi	511
Bar	266
Budva	144
Nikšić	110
Ulcinj	39
Cetinje	38
Danilovgrad	38
Bijelo Polje	29
Berane	27
Zeta	20
Pljevlja	11

POPIS U CRNOJ GORI - HRVATA SVE MANJE!

Podaci s popisa uvelike odražavaju potrebu usmjeravanja daleko veće pozornosti na očuvanje identiteta i kulturnog nasljeđa hrvatske zajednice, kako bi se spriječila njezina daljnja asimilacija i osipanje

Tekst: Nikola Dončić

Foto: HGD

Infografika: Marko Ninkov

Rezultati popisa stanovništva u Crnoj Gori, održanog krajem 2023. godine, jasno pokazuju osjetan pad broja Hrvata, katolika i govornika hrvatskoga jezika.

Od 623.633 stanovnika, koliko ih ima u Crnoj Gori, 5.150 izjasnilo se kao Hrvati, što čini 0,83 posto od ukupnog stanovništva. Katolika je 20.408 ili 3,27

posto, dok je stanovnika koji govore hrvatskim jezikom samo 2.193 odnosno 0,35 posto.

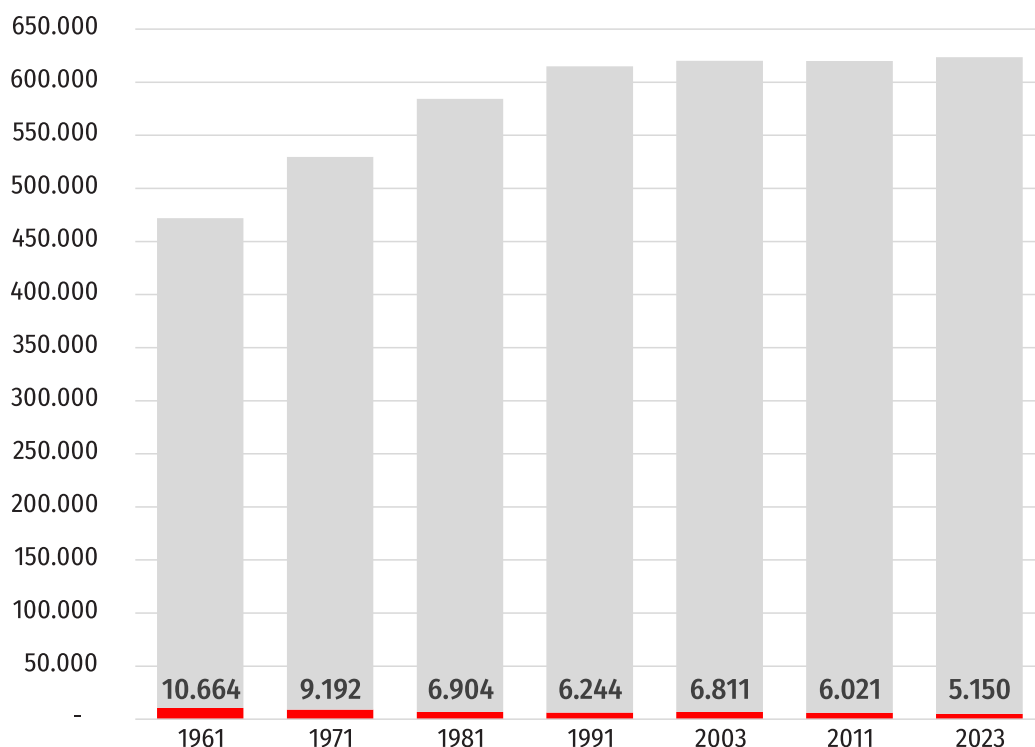
U odnosu na popis iz 2011. godine, danas je gotovo tisuću Hrvata manje, a nominalni i postotni pad hrvatska zajednica doživjela je i u svojim povijesnim sredinama, u prvom redu Kotoru, Tivtu i Herceg Novom. Zabilježen je

porast jedino u Baru, u kojemu je dvanaest Hrvata više.

Pretpostavlja se kako su asimilacija i nestabilna politička situacija u Crnoj Gori u najvećoj mjeri uzrok ovakvom stanju, međutim, razloge valja potražiti i u samoj zajednici, propitujući njezin današnji odnos prema vlastitome identitetskom nasljeđu.

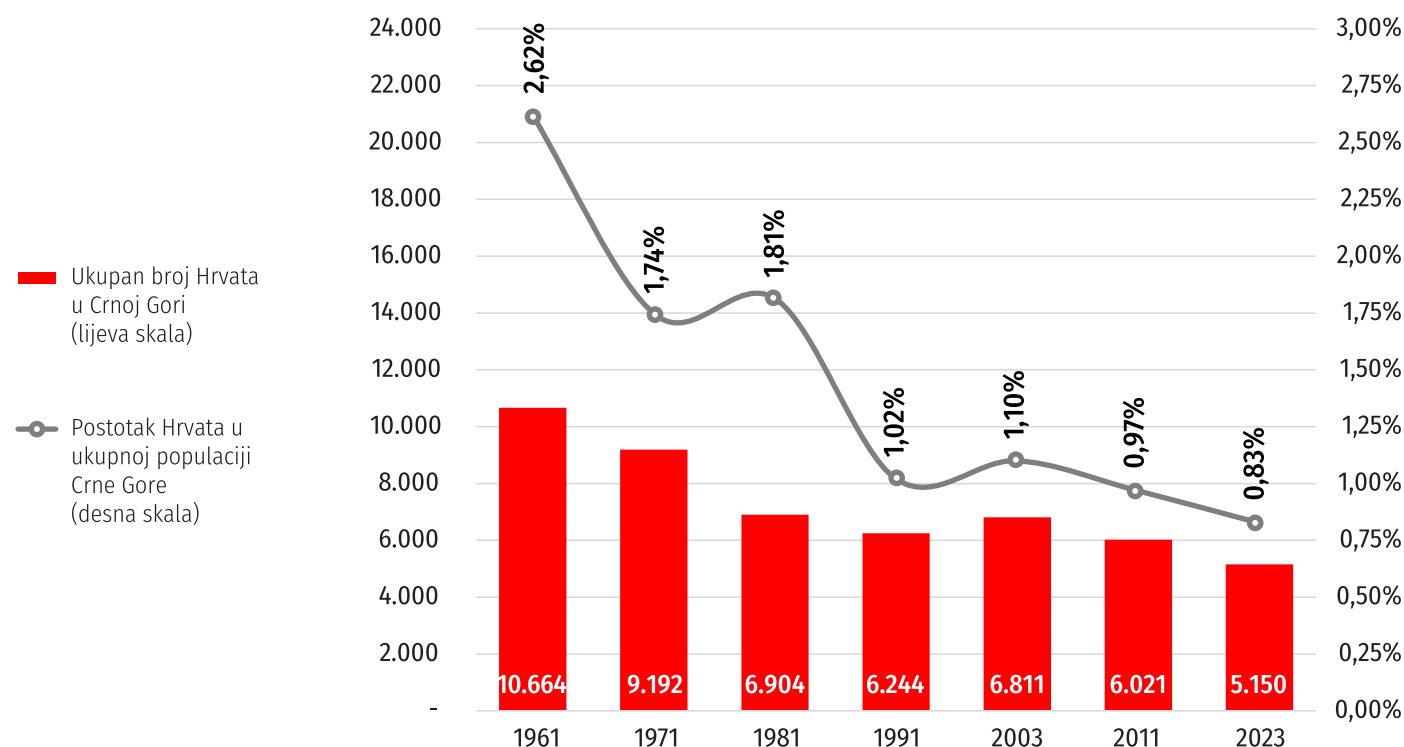
Populacija Crne Gore i broj Hrvata na popisima 1961. - 2023. godine

izvor: Wikipedia, Monstat

Broj Hrvata i njihov postotak u populaciji Crne Gore od 1961. - 2023. godine

izvor: Wikipedia, Monstat

Smanjenje je također posljedica ekonomskih migracija te odlaska mladih u veće centre radi obrazovanja i boljih mogućnosti. Bokeljski Hrvati trbuhom za kruhom odlazili su i prije Drugog svjetskog rata, a danas ih samo u Hrvatskoj ima oko deset tisuća. Nepovoljni demografski čimbenici, kao što su pad nataliteta i starenje populacije, dodatno su ugrozili opstojnost ovdašnje hrvatske zajednice.

Ako se pogledaju rezultati ranijih popisa, razvidno je kako broj Hrvata u Crnoj Gori predstavlja nekonzistentnu kategoriju, a njezinu je promjenjivost moguće objasniti najprije političkom krhkošću uvjetovanom malim brojem pripadnika te različitim pritiscima.

Uzmemo li zbog društvene stabilizacije nakon Drugog svjetskog rata tek popis iz 1961. godine referentnim gledištem, uočavamo 10.664 Hrvata, što predstavlja njihov najveći broj u modernoj povijesti Crne Gore.

Već sljedeći presjek stanovništva, 1971. godine, govori o smanjenju

hrvatske populacije, za čak 1.472 pripadnika. Ovaj veliki pad dolazi u vrijeme Hrvatskog proljeća, nacionalnog i kulturno-političkog pokreta, čiji cilj je bio potvrđivanje hrvatskog identiteta i traženje pripadajućih prava Hrvatske u sklopu Jugoslavije. Tadašnja politička i društvena previranja zasigurno su negativno utjecala na hrvatski narod u Crnoj Gori, posebno imajući u vidu represivan karakter komunizma u ovoj bivšoj jugoslavenskoj republici. Dodajmo tome kako je u vodstvu Hrvatskog proljeća bila bokeljska Hrvatica **Savka Dabčević Kučar**.

Hrvati se nisu uspjeli oporaviti nakon tog popisa pa na sljedećem popisu, 1981. godine, ubrzo nakon katastrofalnog potresa koji je stvorio velike teškoće hrvatskom stanovništvu u urbanim jezgrama kao što je kotorski Stari grad, doživljavaju drastično osipanje. Tada ih se bilježi 2.228 manje pa ih početkom osamdesetih godina ima 6.904.

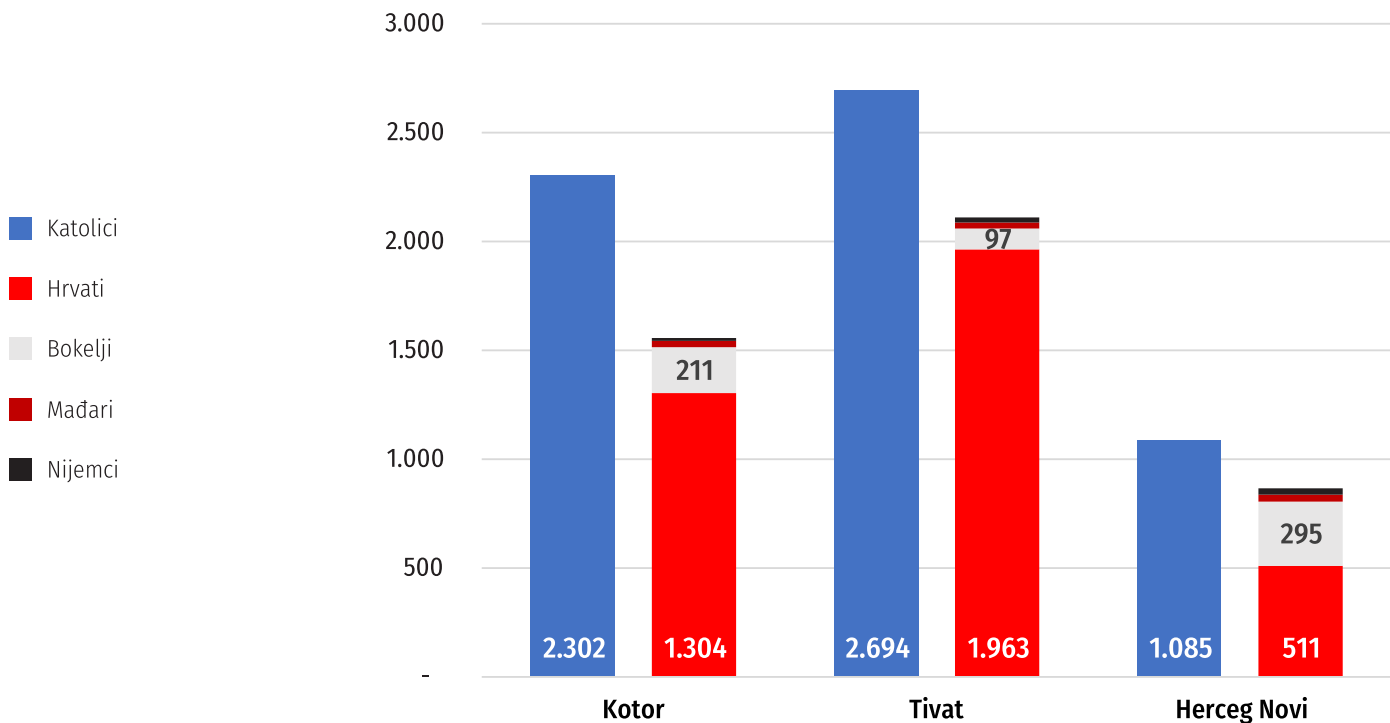
Njihov broj se početkom rata na području Jugoslavije smanjuje na 6.244, da bi se 2003. popravio na 6.811. Od te godine do 2023., u razdoblju koje dominantno pripada nezavisnoj Crnoj Gori, članici NATO saveza usmjerenoj ka Europskoj uniji, zanimljivo, nestaje 1.661 Hrvat. Ova činjenica stoga implicira kako asimilacija hrvatskoga naroda u Crnoj Gori nije jednokanalna niti jednoobrazna.

Za trinaest godina, između dva ju popisa, „nestao“ je samo u Boki kotorskoj, ne računajući Budvu, nekada njezin sastavni dio, 741 građanin hrvatske narodnosti.

Iz popisa je razvidno kako za hrvatsku zajednicu „nestajanje“ predstavlja kontinuiran proces, no ujedno znači i očuvanje osobnih egzistencija pribjegavanjem etničkim mimikrijama. Ranije se ovdašnje hrvatstvo skrivalo jugoslavenstvom, dok se danas bira regionalno bokeljstvo. Nije neuobičajeno ni da određeni broj Hrvata sebe doživljava Crnogorcima rimokatolicima.

Nacionalna pripadnost katolika u odnosu na ukupan broj katolika u općinama Kotor, Tivat i Herceg Novi po popisu 2023. godine

izvor: Monstat

Popis konstatira da u Crnoj Gori živi 640 Bokelja. Također je evidentno da u Boki kotorskoj živi skoro dvostruko više katolika nego Hrvata – 6.081 naspram 3.778.

U Kotoru je 2.302 katolika, dok je broj Hrvata 1.304, a ostalih tradicionalno katoličkih naroda, Mađara i Nijemaca 41. Bokelja je u drevnom gradu 211. Tivat broji 2.694 katolika, Hrvata 1.693, Bokelja 97, a Mađara i Nijemaca 50. Katolika je u Herceg Novom 1.085, pripadnika hrvatskoga naroda 511, Bokelja 295, a Mađara i Nijemaca 60.

Ovakvo razvrstavanje popisnih podataka upućuje na više nego očigledan zaključak kako nepoklapanje ukupnog broja katolika u bokeljskim općinama s brojem Hrvata i ostalih pripadnika naroda katoličke vjere usmjerava na skrivanje nacionalnog identiteta. U prilog tome ide 3.906 nacionalno neizjašnjenih građana – u Kotoru 1.204, Tivtu 706 i Herceg Novom 1.996.

Ovi i ostali podaci s popisa stanovništva 2023. godine uvelike odražavaju potrebu usmjeravanja daleko veće pozornosti na očuvanje identiteta i kulturnog nasljeđa hrvatske zajednice, kako bi se spriječila njezina daljnja asimilacija i osipanje.

Zaštita iznimno bogate kulturne ostavštine, tradicije i jezika, uz ulaganje u obrazovne programe kojima se ističu povijesne i identitetske značajke zajednice, osnova su za očuvanje hrvatskoga imena u Crnoj Gori. No, bez sustavnog, proaktivnog te stručnog i žurnog djelovanja zasigurno nije moguće spriječiti nestanak autohtonoga hrvatskog naroda u Boki kotorskoj.

Prije je potrebno, jednako tako, posvetiti se i gospodarskoj opstojnosti ovdašnjih Hrvata, osiguravajući im prilike i podršku za razvoj ekonomskih inicijativa.

Potpura službenog Zagreba danas je daleko vidljivija nego ranije, međutim, trenutačna situacija zahtijeva

	Tivat	Kotor	H.Novi
Katolici ukupno	2.694	2.302	1.085
Hrvati	1.963	1.304	511
Bokelji	97	211	295
Mađari	27	29	31
Nijemci	23	12	29

jeva snažniju prisutnost hrvatske države kako bi u Crnoj Gori doista zaživjele europske vrijednosti. Konkretnija pomoć Zagreba pridonijela bi jačanju hrvatske zajednice, dok bi se političkom i diplomatskom suradnjom pospiješila zaštita prava i interesa Hrvata u Crnoj Gori, s ciljem snaženja njihova položaja i doprinosa europskim integracijama zemlje.

Ne treba zaboraviti ni ustavnu obvezu Crne Gore da štiti manjinske narode provođenjem čitavog niza zakonskih regulativa kojima se čuva njihov integritet i opstojnost. Bokeljski Hrvati su, valja i to napomenuti, svojom bogatom poviješću i kulturnim nasljeđem zadužili Crnu Goru.

Zvonimir Deković

Predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore (HNV) **Zvonimir Deković** istaknuo je za Hrvatski glasnik kako osobno nije očekivao ovakve rezultate popisa te da Hrvati na svim popisima od 1961. godine imaju trend pada.

„Mi vjerujemo da taj pad nije toliko velik koliko na njega utječu društveno-političke prilike u Crnoj Gori. Priznat ćete da nije baš prirodno da od 1991. do kraja 1998. godine, dok je u Republici Hrvatskoj trajao Domovinski rat koji je završen mirnom reintegracijom Podunavlja, Boku napusti nešto malo više od 1.000 Hrvata, a da je od popisa 2003. godine do popisa 2011. također napusti više od 1.000 Hrvata. Dakle, u vrijeme rata i od 2006. godine, kad je Crna Gora postala suverena, neovisna i potpuno samostalna država, broj Hrvata se smanjio za otprilike istu brojku, a taj trend se nastavio i na popisu 2023. godine, kada je broj Hrvata smanjen za 871 osobu“, rekao je Deković.

Naglasio je kako za Hrvate vrijedi da su najstarija etnička skupina u Boki s minimalnim fertilitetom, bolje rečeno negativnim, što zajednici, objašnjava, u perspektivi ne ide na ruku.

„Da bi se kultura jednog naroda održala više od 25 godina, mora postojati stopa fertiliteta od najmanje

” *Politička i društvena klima danas nisu povoljne za Hrvate u Crnoj Gori*

2,11 djece po obitelji. Sve ispod toga vodi ka nestajanju naroda. To bi bili prirodni razlozi za ovakav trend od kojega boluje cijela Europa.“

Navodi da postoje i objektivni razlozi koji se, dodaje, u posljednjem stoljeću ne smanjuju kad se radi o etničkoj distanci prema Hrvatima. Na žalost, naglašava, ni politička ni društvena klima danas nisu povoljne za hrvatski narod u Crnoj Gori.

„Osjetno je javno poticanje da Hrvati bježe u subetnonim (Bokelj), a prisutno je da se političkim rezolucijama i javnim demonstriranjem uspoređuje hrvatsku zajednicu s fašističkim režimom iz prve polovice prošlog stoljeća. Anakronizam, ali djeluje, posebno u manjim zajednicama, tako da možemo konstatirati da u Crnoj Gori ima manje Crnogoraca, Roma i Hrvata. Ovo je samo dio objektivnih razloga zašto ima manje Hrvata, katolika i govornika hrvatskoga jezika. Uzročno-posljedična veza je neraskidiva za ove činjenice, a opširniji i detaljniji opis zahtijevao bi jednu posebnu interdisciplinarnu studiju“, ističe predsjednik HNV-a.

Objašnjava kako na „(ne)izjašnjavanje“ Hrvata također utječe autocenzura i mimikrija. U jednom potpuno građanskom društvu, za koje se zalaže hrvatska zajednica u Crnoj

Gori, pitanje nacionalne pripadnosti i vjerske opredijeljenosti apsolutno pripada privatnoj sferi dok je u nas, ističe Deković, uzdignuto na višu instancu važnosti, uz prizvuke građanskog rata.

„U takvoj situaciji i ozračju Hrvati, katolici, koji su odgajani stoljećima u duhu zajedništva, pomirenja, tolerancije i suživota, teško se snalaze u ambijentu u kojemu reprezentativne ankete pokazuju da od 36 do više od 50 posto ispitanika ne želi Hrvata za učitelja, radnog kolegu ili bračnog druga“, navodi Deković, koji pretpostavlja da su se Bokeljima izjasnili samo pripadnici hrvatskoga naroda. „Da nema toga regionalnog subetnonima, broj izjašnjenih Hrvata otprilike bi bio isti kao 2011. godine.“

Hrvati, kao najmalobrojnija nacionalna zajednica u Crnoj Gori, podložni su različitim vrstama asimilacija, od prirodne do ciljane, stoga je, smatra Deković, teško zaustaviti trend opadanja. Ipak, po njemu, postoje načini da se tome donekle odupre.

„Jedan od načina je javno ohrabivanje pripadnika hrvatskoga naroda da izraze svoj nacionalni identitet, a iznimno je bitno i proaktivno djelovanje u institucijama hrvatske zajednice u Crnoj Gori, od političkog do nevladinog sektora. Naravno, važna je i podrška matične države našim nastojanjima“, rekao je Deković, naglašavajući kako buduća situacija u najvećoj mjeri ovisi o volji većine, odnosno države u kojoj živimo, a koja bi, smatra, trebala imati poseban senzibilitet u očuvanju najmalobrojnijih nacionalnih zajednica.

„Ako se ne sačuvaju baštinci kulturnog nasljeđa kojemu to blago pripada, u ovom slučaju blago hrvatskoga naroda hrvatskome narodu u Crnoj Gori, posebno u Boki kotorskoj, ni oni koji ga budu eventualno naslijedili bez Hrvata kao baštinika neće ga uspjeti predati svojim potomcima kao svoje bogatstvo“, zaključio je Deković za Hrvatski glasnik.

Analizu rezultata popisa stanovništva u Crnoj Gori za HG priredio **dr. sc. Domagoj Vidović**

CRNOGORSKI POPIS - HRVATI U RALJAMA “SRPSKOG SVETA”

„Iako se vjersko i narodnosno ne mora nužno preklapati, po slobodnoj procjeni približno 25% tivatskih, 40% kotorskih, 50% hercegovačkih te 60% budvanskih Hrvata ne izjašnjava se Hrvatima iz raznoraznih razloga“

Dugo očekivani rezultati popisa stanovništva Crne Gore iz 2023. po narodnosnoj, vjerskoj i jezičnoj pripadnosti, i na razini države i po općinama objavljeni su 15. listopada 2024. Po rezultatima toga popisa Crna Gora ima 623.633 stanovnika, 1.663 manje nego prije 12 godina. Izneseni su podatci kako u Crnoj Gori živi 41,12% Crnogoraca (bilo ih je 44,98% godine 2011.), 32,93% Srba (bilo ih je 28,73% godine 2011.), 9,45% Bošnjaka (bilo ih je 8,65% godine 2011.), 4,97% Albanaca (bilo ih je 4,91%), 2,06% Rusa (bilo ih je 0,15% godine 2011.), 1,63% Muslimana (bilo ih je 3,31% godine 2011.), 0,90% Roma (bilo ih je 1,01% godine 2011.), 0,83% Hrvata (bilo ih je 0,97% godine 2011.) itd. U odnosu na 2011. smanjio se udio Crnogoraca, Roma i Hrvata, povećao (ali ne ipak u onome omjeru u kojemu se očekivalo) broj Srba, a eksponencijalno je porastao broj Rusa (bilo ih je tek 0,15% godine 2011.; danas ih je najviše u Budvi, čak 13,62%) i Ukrajinaca (njih je 0,50%, a 2011. gotovo da ih nije ni bilo). Po nekim procjenama Rusa i Ukrajinaca ima oko 90 000 u crnogorskim primorskim općinama, a i stvaran je udio Turaka znatno veći od 0,29%, koliko ih je popisano, tako da, slično kao u Hrvatskoj, u Crnoj Gori službena statistika još ne bilježi razmjere zamjene stanovništva koja je u tijeku. Udio je Bošnjaka ponešto porastao, ali se Muslimana smanjio, tako da je Bošnjaka i Muslimana u zbroju manje nego 2011.

U Crnoj Gori ujedno živi 71,10% pravoslavaca (bilo ih je 74,24% godine 2011.), 19,99% muslimana (bilo ih je 17,74% godine 2011.) i 3,27% katolika (bilo ih je 3,54%), iz čega je razvidno da se ukupan udio kršćana ponešto smanjio, a muslimana povećao.

Najzastupljeniji je materinski jezik srpski, kojim govori 43,18 posto stanovnika Crne Gore (u odnosu na 42,88% godine 2011.), zatim slijede crnogorski sa zastupljenošću od 34,52% (u odnosu na 36,97% godine 2011.), bosanskim (postoji i posebna popisna kategorija bošnjački jezik sa zastupljenošću od 0,33%) govori 6,97% crnogorskih državljana (u odnosu na 5,33% godine 2011.), albanskim 5,25% (u odnosu na

Domagoj Vidović

5,27% godine 2011.), nepostojećim srpsko-hrvatskim (a zabilježeni su i govornici nepostojećega hrvatsko-srpskoga, crnogorsko-srpskoga, crnogorsko-srpsko-bosansko-hrvatskoga, jugoslovenskoga i srpsko-crnogorskoga s ukupnim udjelom od 0,74%) 2,08%, a 0,28% stanovnika Crne Gore govori „maternjim“ jezikom, što god to značilo. Hrvatski je kao materinski jezik navelo tek 0,35% stanovnika Crne Gore (u odnosu na 0,45% godine 2011.), a zanimljivo je da je, osim što je više govornika srpskoga jezika nego Srba, ujedno, više govornika albanskoga jezika nego što je Albanaca (više je i govornika ruskoga nego što je Rusa, ali je znatan udio govornika ruskoga jezika među bjeloruskim i ukrajinskim stanovnicima Crne Gore).

To što u Crnoj Gori živi više pripadnika temeljnoga naroda (dakle, Crnogoraca) nego govornika jezika toga naroda (dakle, crnogorskoga) jedinstven je slučaj u Europi izuzevši li Bjelorusiju te je pokazatelj previranja unutar samoga crnogorskog korpusa. Međutim, pad udjela Crnogoraca i govornika crnogorskoga jezika nije dramatičan (taj se odnos približno vratio na stanje iz 2003., dakle uoči referendumu za neovisnost) te su državotvorne crnogorske snage dobile prigodu da se stabiliziraju i preslože. Moglo bi se zaključiti kako Crnogorci i Hrvati imaju jednu zajedničku značajku – činjenicu da unutar vlastite države imaju procrnogorske odnosno prohrvatske medije i stranke. Imaju li Francuska, Njemačka, Slovenija ili Srbija potrebu da neki medij nazovu profrancuskim, pronjemačkim, proslovenskim ili prosrpskim? Naravno da nemaju kad su svi takvi.

VIŠE HRVATA SAMO U BARU

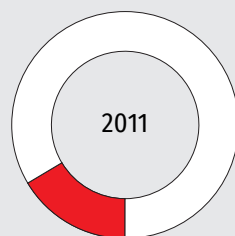
Hrvatska je zajednica sa zebnjom iščekivala svjesna vlastite malobrojnosti i ranjivosti. Uoči samoga popisa Crnom Gorom su kružili plakati s hrvatskim velikanima koje se prikazivalo kao Srbe iako je dio onih koji su lažno prikazani kao Srbi, usto što su Hrvati, bio izrazito nenaklonjen i Srbima i pravoslavicima. Tijekom popisnih dana Bokom kao da su odjekivale samokritične riječi **Srečka Vulovića** iz 1892.:

Da smo mi, da su naši župnici, naši učitelji, a nada sve naše matere, onom žilavošću i uztrajnošću izitali hrvatstvo, kako su hrišćani nakon one Vukove „Srbi svi i svuda“ izitali srbstvo, druge bi nam danas ptice pjevale. Hrišćani posrbiše sve, pa i, Bože prosti, samoga Boga na nebu i anđelje oko njega; pak je li se čuditi posljedicama? Jesi li kad slušao hrišćanskoga svećenika propovijedati u crkvi? Ako jesi, bit ćeš zanago čuo, gdje iza svake druge treće riječi umeće: braćo Srbi, naša srbska vjera itd. (...) Cielomu je svietu poznato, da je svojatanje jedna od glavnih mana srbskoga plemena; to mu je u krvi. Srbini hoće da svojata jezik, običaj, pjesme, vjeru. On ne obire sredstava, ne traži dokaza. Uljudno ga pozdravi dva tri puta, budi mu gdjekad uslužan iz građanske snošljivosti u međusobnom razgovoru, ne odbij mu koju neumjestnu i tebi nepoćudnu tvrdnju, sutra će te proglasiti Srbinom. Ako to odbiješ, proglasit će te renegatom.

Po rezultatima popisa udio je Hrvata i brojčano i postotno pao u gotovo svim općinama u kojima žive autohtoni Hrvati. Ukupno je u 2023. u Crnoj Gori bilo 5.150 Hrvata, 871 manje nego 2011. Na području u kojemu živi starosjedilačka hrvatska zajednica, dakle u bokeljskim općinama, Budvi i Svebarju, po posljednjemu popisu živi 4.188 Hrvata, odnosno 752 manje nego 2011. U apsolutnim je brojkama broj Hrvata u općinama u kojima žive starosjedilački Hrvati porastao tek u Svebarju, gdje je popisano 12 Hrvata više.

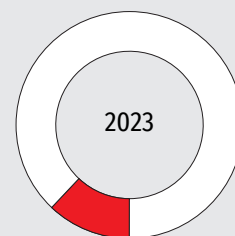
Tivat

Ukupno stanovnika: 14.031

2.304 (16,42%)

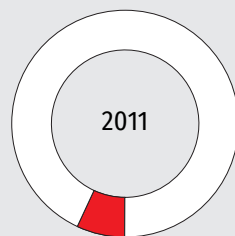
Ukupno stanovnika: 16.338

1.963 (12,01%)

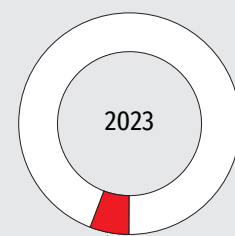
Kotor

Ukupno stanovnika: 22.601

1.553 (6,87%)

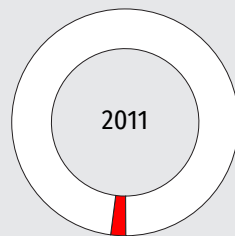
Ukupno stanovnika: 22.746

1.304 (5,73%)

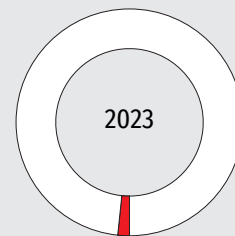
Herceg Novi

Ukupno stanovnika: 30.864

662 (2,14%)

Ukupno stanovnika: 30.824

511 (1,66%)

Po službenim rezultatima u tivatskoj općini žive 1.963 Hrvata ili 12,01% (godine 2011. bilo ih je 2.304 ili 16,42%), u kotorskoj 1.304 Hrvata ili 5,73% (godine 2011. bilo ih je 1.553 ili 6,87%), u herceg-novskoj 511 ili 1,55% (godine 2011. bilo ih je 662 ili 2,17%), u barskoj 266 ili 0,58% (godine 2011. bilo ih je 254 ili 0,60%), a u budvanskoj 144 ili 0,52% (godine 2011. bilo ih je 167 ili 0,86%). Pritom valja napomenuti kako je popisano i 640 Bokelja koji čine 0,96% stanovnika Općine Herceg Novi, 0,93% Općine Kotor, 0,59% Općine Tivat i 0,08% Općine Budva. K tome, u crnogorskim primorskim općinama udio je narodnosno neizjašnjenih znatno iznad crnogorskoga prosjeka od 2,88% (Herceg Novi ima 6,48% neizjašnjenih, Kotor 5,29%, Tivat 4,31%, Budva 3,51%, a Bar 3,23%), među kojima je i nemali broj Hrvata. U bokeljskim je općinama pao i udio katolika: s 20,45 na 16,49% u Tivtu, s 11,76% na 10,12% u Kotoru te s 4,11% na 3,52% u Herceg Novome. U Baru je udio katolika pao sa 7,24% na 6,11%, a u Budvi s 2,25% na 1,63%.

Brojčani pad i pad postotnoga udjela Hrvata nije neočekivan s obzirom na jako lošu demografsku strukturu i iseljavanje u Hrvatsku, a bio bi i veći da nije bilo snažne kampanje hrvatskih institucija u Crnoj Gori uz potporu hrvatskih diplomatskih predstavništava u Crnoj Gori (poglavito Generalnoga konzulata u Kotoru), MVEP-a i Središnjega ureda za Hrvate izvan RH. Istodobno treba imati na umu da se u primorske općine u Crnoj Gori, uz Ruse, Turke i Ukrajince, doselio i velik broj stanovnika Crne Gore iz unutrašnjosti, pa bi, čak i da se broj Hrvata povećao, njihov udio u stanovništvu primorskih općina vjerojatno bio manji. Ipak, da su broj i udio Hrvata mogli biti veći, pokazuje usporedba podataka o broju i udjelu Hrvata i katolika. Različite vrste pritisaka dovele su do poraznoga podatka da se povećao stupanj nacionalne mimikrije među Hrvatima (poglavito u Budvi i Herceg Novom) u svim općinama osim u barskoj, s tim da je u Tivtu i Kotoru taj stupanj neznatno porastao, najvjerojatnije stoga što je tu i udio Hrvata najviši, pa se i osjećaju manje ranjivima. Iako se vjersko i narodnosno ne mora nužno preklapati, po mojoj se slobodnoj procjeni približno 25% tivatskih, 40% kotorskih, 50% herceg-novskih te 60% budvanskih Hrvata ne izjašnjava Hrvatima iz raznoraznih razloga. U Baru je taj postotak još nepovoljniji, ali je zbog buđenja hrvatske zajednice stanje čak i nešto bolje nego prije 12 godina.

NUŽNA SNAŽNIJA POTPORA HRVATSKE DRŽAVE

Nakon objave rezultata popisa razvidno je koliko je velik uspjeh Hrvatske građanske inicijative (HGI) u Kotoru, koja je na nedavnim mjesnim izborima osvojila 4,70% glasova, u općini u kojoj je po posljednjemu popisu živjelo 5,73% Hrvata. (Kad bi politički predstavnici manjina u Hrvatskoj imali toliku potporu vlastita biračkoga tijela, nitko ih ne bi imao prava prozivati zbog etnobiznisa.) Izborni je uspjeh predsjednik HGI-ja **Adrijan Vuk-sanović** sažeo u rečenici: „Naši rezultati u političkome, kulturološkome i socijalnome području nadilaze rezultate popisa.“ I uistinu, HGI na čelu s Vuk-sanovićem i Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore na čelu sa **Zvonimirom Dekovićem** nadljudskim naporima čine ovu malobrojnu zajednicu primjerom organiziranosti za sve ostale manjine u Crnoj Gori, nikad manje brojne Hrvate u Crnoj Gori učinili su samostalnim političkim čimbenikom i na mjesnoj i na državnoj razini (Hrvati 1945. – 1991. nisu bili samostalnim političkim čimbenikom ni kad su bili većina u tivatskoj i kotorskoj općini), ali sad trebaju snažniju potporu hrvatske države kako bi opstali i ostali trajni čuvari hrvatske kulturne baštine u Zaljevu hrvatskih svetaca. Oni to zaslužuju, a upitajmo se jesu li se hrvatski narod, hrvatska država i Crkva u Hrvata zaslužili kititi navedenim svetcima, Bokeljskom mornaricom i tradicijom štovanja svetoga Tripuna (koja traje 1215 godina, 163 godine duže od Feste svetoga Vlaha) te najstarijom katedralom koju su izgradili Hrvati na istočnoj jadranskoj obali i hoćemo li svi skupa ravnodušno gledati kako crkve „u crvenicu propadaju“ ili pomoći našim sunarodnjacima.

MILANOVIĆ S PREDSTAVNICIMA HRVATSKE MANJINE U CRNOJ GORI

Hrvatski predsjednik rekao je da će se zauzeti za rješavanje problema u vezi s Domom kulture „Josip Marković“ u Donjoj Lastvi

Tekst: Miroslav Marušić
Foto: Hina, HGD

Predsjednik Republike Hrvatske **Zoran Milanović**, sudjelujući na sastanku na vrhu Brdo - Brijuni, održanome u listopadu u Tivtu, sastao se s predstavnicima hrvatske manjine, koji su poručili da su zadovoljni potporom koju im pruža Hrvatska.

Milanović je izrazio podršku Hrvatima u Crnoj Gori u ostvarivanju manjinskih prava i najavio kako će se, priopćeno je iz njegova ureda, zauzeti i za rješavanje problema vezanog uz hrvatski Dom kulture u Donjoj Lastvi.

Zvonimir Deković, predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore, rekao je novinarima da posjet hrvatskoga predsjednika znači da hrvatska država stoji iza ove malobrojne nacionalne zajednice u Crnoj Gori. „Malobrojne, ali vitalne. S golemim kulturnim i duhovnim blagom koje kao baštinici moramo čuvati. Ne bismo opstali kao baštinici da nemamo ovako otvorenu, a i ustavom zajamčenu potporu Republike Hrvatske koja ima obvezu da se skrbi o Hrvatima izvan Hrvatske ma gdje bili.”

Predsjednik Hrvatske građanske inicijative i zastupnik u Skupštini Crne Gore **Adrijan Vuksanović** rekao je da ovdašnji Hrvati imaju „sveobuhvatnu, temeljnu, institucionalnu i nadinstitucionalnu potporu Republike Hrvatske”, kao i da ta potpora dolazi i s obje strane političkog spektra.

„Prije dvije godine povećali smo u Tivtu broj mandata. Prije godinu dana smo osvojili rekordan broj glasova i vratili se u Skupštinu Crne Gore. Prije osam dana u Kotoru smo se također vratili u kotorski lokalni parlament. Ova zajednica ima svoju snagu i nije ta snaga u brojnosti, već u lojalnosti određenim vrijednostima”, rekao je Vuksanović.

No pitanje koje opterećuje hrvatsku zajednicu u Crnoj Gori je pitanje statusa Doma kulture „Josip Marković” koji su u Donjoj Lastvi izgradili Hrvati 1922. kao Hrvatsku čitaonicu.

Deković i Vuksanović slažu se da se status Doma kulture „Josip Marković” treba riješiti, jer je prije dvije godine došlo do pokušaja da ih se iseli.

Govoreći o položaju Hrvata u Crnoj Gori nakon usvajanja rezolucije o Jasenovcu u Skupštini Crne Gore, Vuksanović je napomenuo da je to „nepotrebna i očigledno štetna rezolucija” i da se na taj način „zanemario sav doprinos Hrvatske” na putu Crne Gore prema Europskoj uniji.

„Dobili smo na vlast ljude koji imaju titulu četničkog vojvode. Gospodin (Andrija) Mandić, predsjednik Skupštine, ima titulu četničkog vojvode. Prije nekoliko mjeseci izjavio je da je za iščlanjenje Crne Gore iz NATO-a. Imamo ljude koji ne priznaju genocid u Srebrenici. Kolega Mandić kaže i da je Putin njegov predsjednik, ne priznaje rusku agresiju na Ukrajinu. I onda je jasno da takve politike moraju dovesti do antagonizma prema službenome Zagrebu koji je u velikoj mjeri prijateljski nastrojen prema Crnoj Gori”, istaknuo je Vuksanović.

Iz Općine Tivat priopćeno je da se predsjednik **Željko Komnenović** nakon sastanka s predstavnicima Hrvata susreo s predsjednikom Republike Hrvatske Zoranom Milanovićem.

Susret je upriličen u Domu kulture „Josip Marković” u Donjoj Lastvi.

” Neće Hrvati pomoći ni sebi ni Crnoj Gori ako postanu nešto drugo. Najviše pomažu i sebi i Crnoj Gori ako ostanu to što jesu, ponosni na svoje hrvatsko nacionalno ime, svoju katoličku vjeru i pripadnost državi Crnoj Gori

MANJINA PRESTAJE BITI MANJINA KADA SLIJEDI VELIKE IDEJE

Intervju vodio: Nikola Dončić
Foto: PR ured HGI-ja

Adrijan Vuksanović, predsjednik Hrvatske građanske inicijative i zastupnik ove stranke u Skupštini Crne Gore, pripadnik je mlađe generacije političara i jedan od onih koji je agilnošću te elokventnošću zavrjedio pozornost šire društvene zajednice. Vođen političkim principima svojedobno je podnio ostavku na ministarsku funkciju, a danas, u svom drugom parlamentarnom mandatu, gorljivo u Podgorici zastupa interese hrvatskoga naroda i proeuropske Crne Gore. Njegovo djelovanje prepoznato je i u Hrvatskoj, gdje je snažan zagovornik ovdašnje hrvatske zajednice i njezina povijesnog i kulturnog nasljeđa.

Nedavno objavljeni rezultati popisa, provedenog krajem 2023. godine, govore o osjetnom brojčanom padu hrvatskoga naroda u Crnoj Gori. Opao je i broj katolika, kao i govornika hrvatskoga jezika. Pad je zabilježen i u najsnažnijim utvrdama hrvatskoga naroda u Crnoj Gori, u Tivtu i Kotoru. Jeste li zatečeni ovakvim ishodom popisa i kako objašnjavate da je između dvaju popisa nestalo gotovo tisuću Hrvata?

Uspostavili smo visoke standarde potpore nacionalnim manjinama koje žive u Hrvatskoj osiguravajući im zastupljenost njihovih predNa žalost, statistički trend o kojemu me pitate prisutan je iz popisa u popis i moram reći da nisam iznenađen rezultatima koje smo dobili. Hrvata je manje i u samoj Hrvatskoj, pa smo slutili slično i u Crnoj Gori. Nedavno sam razgovarao s predstavnicima hrvatske zajednice u Mađarskoj, gdje je ozračje

puno stimulativnije za nacionalni izričaj, pa ipak je i tamo Hrvata manje. No, nećemo se pokolebati. Dokazali smo, to ponavljam i ovdje, da snaga nije u broju, nego u vrijednostima koje slijedite i za koje ste spremni podnijeti žrtvu. Svjedoci smo da, koliko god nam društvene prilike nisu naklonjene, naša hrvatska zajednica ostvaruje rezultate koji nadilaze njezinu brojčanost. Ako bismo saželi tu činjenicu u jednoj rečenici, tada

bismo rekli - Hrvati u Crnoj Gori su na biološkome minimumu, a istodobno su na političkome maksimumu. Jer i uz to što smo najmalobrojnija zajednica, afirmirali smo se na polju politike, društva i kulture. Svakim danom imamo sve više udruga s hrvatskim predznakom, imamo Hrvatsko nacionalno vijeće s bogatom nakladničkom djelatnošću, imamo Radio Dux s čijih valova se čuje domoljubna glazba, imamo Hrvatski glasnik koji sadržajno osvježen i osuvremenjen u mnoge naše domove donosi hrvatsku riječ, imamo sve veći broj studenata koji stječu svoju znanstvenu profilaciju u Republici Hrvatskoj, imamo Generalni konzulat Republike Hrvatske u Kotoru s neumornom generalnom konzulicom gđom **Jasminkom Lončarević**, koja tu toplu i blisku riječ 'Hrvatska' čini još toplijom i bližom, i u konačnici imamo svoju, autentičnu hrvatsku

stranku, Hrvatsku građansku inicijativu koja na svakome mjestu i pred svima štiti i brani hrvatski nacionalni identitet i snaži državnost Crne Gore. Jednako važno, imamo Republiku Hrvatsku koja se skrbi o Hrvatima i svima je poznato koliko Vlada na čelu s premijerom Plenkovićem radi za našu malobrojnu, ali vitalnu zajednicu. Zbog svih prije nas i svih onih koji dolaze, ostajemo ustrajni i vjerni misiji očuvanja hrvatskoga identiteta.

Pretpopisno razdoblje obilovalo je kontroverzama i odgodama samoga popisa, ali i oštrim suprotavljanjem crnogorskog i srpskog nacionalnog korpusa te neprimjerenim kampanjama i posezanjem za tuđim povijesnim identitetima. Koliko je sve to utjecalo na malobrojnu hrvatsku zajednicu, koja je u prošlim desetljećima također nailazila na različite vidove pritisaka?

Posezanja za tuđim povijesnim identitetima, koje spominjete, su permanentna, a svoju 'bilbord' verziju dobila su u pretpopisnom vremenu. Koliko smo puta slušali i gledali da se npr. svetište Gospe od Škrpjele proglašava za ono što nije i da se prisvaja!? Imamo i drugih brojnih primjera, gdje turistički vodiči otok sv. Jurja preimenuju u 'ostrvo sv. Đorđa' i govore da se ne radi o katoličkoj crkvi. Međutim, svjedoci smo da je u tim i sličnim prilikama uvijek reagiralo Hrvatsko nacionalno vijeće i Hrvatska građanska inicijativa i da takvi jalovi pokušaji nisu ostali bez adekvatnog odgovora. I na tim primjerima se pokazuje koliko je važno da Hrvati imaju svoju političku organizaciju, svoje Vijeće i institucije. Mi nismo bilo čiji etnički materijal za popunjavanje vlastitih kulturoloških praznina, da ne kažem rupa. Mi smo svoji na svome i

čuvat ćemo sve ono što je duhovna i kulturološka vrijednost našeg naroda.

I površna analiza rezultata popisa stanovništva pokazuje kako se dio pripadnika hrvatskoga naroda „zaštitio“ tuđim identitetom, određeni broj regionalnom pripadnošću, dok su se neki odlučili za kategoriju nacionalno neizjašnjenih. Očito je da se u našoj zajednici i dalje osjeća strah da se javno živi svoj nacionalni identitet. Koji su tomu razlozi?

Neće Hrvati pomoći ni sebi ni Crnoj Gori ako postanu nešto drugo. Najviše pomažu i sebi i Crnoj Gori ako ostanu to što jesu, ponosni na svoje hrvatsko nacionalno ime, svoju katoličku vjeru i pripadnost državi Crnoj Gori. Što više netko bježi od sebe, to će više imati razloga za strah i uzaludno će dokazivati da je ono što nije. Bio sam žalostan u prilikama kad sam gledao podsmijehe onih pred kojima su se dokazivali. Uostalom, i tih koje spominjete je manje na ovom popisu u odnosu na prethodne. Nema mjesta strahu, jer mi nikada nismo bili destruktivni prema zemlji u kojoj živimo. Dapače, Hrvati kao manjina bili su dio i one manjine koja je devedesetih godina imala u srcu crnogorsku nezavisnost, da bi 2006. upravo ta ideja postala većinska. Dakle, manjina prestaje biti manjina kada slijedi velike ideje.

Slobodno se može govoriti o opadanju broja Hrvata u ukupnom stanovništvu Crne Gore kao neumoljivoj konstanti, a bode u oči i podatak da je građana hrvatske nacionalnosti od 2003. do 2023. godine 1.700 manje. S obzirom na to da je riječ o dominantno suverenističkom crnogorskom razdoblju, je li ovakav pad neočekivan i implicira li, stoga, kako državne vlasti različitih svjetonazora u Podgorici imaju isti odnos prema hrvatskoj zajednici u Crnoj Gori?

Dugo vremena je bilo onih koji su HGI-ju zamjerali koaliciju s DPS-om i ostalim partnerima, pri čemu su se nabrajale razne kompromitacije

takvog savezništva. No, mi smo zahvaljujući tom političkom zajedništvu ostvarili strateške ciljeve vezane uz državu u kojoj živimo i njezin status. Obnovili smo crnogorsku nezavisnost, učlanili smo se u NATO, zagazili na put europskih integracija, jednom riječju - pozicionirali smo Crnu Goru na Zapadu, tamo gdje se i rodila njezina državnost. Od 'Srpske Sparte' i 27. izborne jedinice, došli smo do međunarodno priznate, suverene i samostalne Crne Gore usmjerene prema zapadnom civilizacijskom krugu.

Je li na tom našem, zajedničkom magistralnom pravcu bilo prijepora?

Jest. Sjetite se rasprave oko Bokeljske mornarice, gdje smo imali polemičan odnos s koalicijskim partnerima, ali i na tom primjeru smo pokazali svoj subjektivitet i potvrdili da nisu u pravu oni koji su nas omalovažavali pokušavajući nam dati etiketu onih koji se ništa ne pitaju. Na kraju, dobili smo dokument u kojem se, prvi put od strane države, jasno kaže da su u stvaranju i očuvanju Bokeljske mornarice dominantno sudjelovali Hrvati i da je ona nastala u krilu Katoličke crkve, unatoč tome što nismo u tome imali potporu od onih od kojih bi se trebala očekivati.

Bilo je i drugih tema na kojima smo pravili razliku, a koje su kasnije ciljano medijski marginalizirane. Ako usporedimo vlast do 2020. godine i nakon 2020., a referirajući se na odnos prema Hrvatima, onda moram podsjetiti da je prethodna vlast, čiji smo i mi bili konstituent, slala pripadnika Vojske Crne Gore na proslavu Vojno-redarstvene, oslobodilačke akcije Oluja, a ne moram napominjati kakav je odnos sadašnjih vlasti prema tome. Sjećam se jednog ministra iz tadašnje Vlade kada je prigodom posjeta Hrvatskoj, za vrijeme Svjetskog nogometnog prvenstva 2018., na konferenciji za medije stavio prepoznatljivi kockasti šal i rekao da navija za Hrvatsku, što je naišlo na broje napade i salve uvreda kad se vratio u Crnu Goru.

Oni koji su zamjerali HGI-ju koaliciranje s DPS-om, danas su na vlasti s četničkim vojvodama, čiji su uzori **Ratko Mladić i Radovan Karadžić**. Dakle, nije isti odnos vlasti prije i nakon 2020. godine. Uostalom, Republika Hrvatska je s prvima gradila i njegovala prijateljske odnose, a pojedine od ovih drugih proglasila za nepoželjne.

U konačnici, Hrvatska građanska inicijativa će bez obzira na to tko je na vlasti u Crnoj Gori, nepokolebljivo zastupati interese hrvatskoga naroda i prozapadne Crne Gore.

Zanimljivo je, međutim, kako brojke s popisa ne prate najnovije političke rezultate hrvatskoga naroda u Crnoj Gori. Naime, Hrvatska građanska inicijativa od svoga osnutka 2002. godine u posljednje vrijeme bilježi najveću podršku, što potvrđuje vraćanje parlamentarnoga statusa, uz čak tri vijećnika u Tivtu i ponovnu prisutnost u kotorskoj vijećnici. Kako gledate na ovu disproporciju?

Hrvati u Crnoj Gori su na povijesnom biološkom minimumu i istodobno na povijesnom političkom maksimumu. Kada se uzme u obzir

veličina hrvatskog biračkog tijela, onda je još jasnije koliki smo ostvarili politički uspjeh. Nakon gubitka parlamentarnog statusa, zbog poznatih razloga, povećali smo broj vijećnika u Tivtu, osvojili rekordan broj glasova na parlamentarnim izborima i vratili se u Skupštinu općine Kotor. Pokazali smo snagu kada je bilo najteže, a nema neugodnije činjenice za bilo koju stranku od toga da se nađe izvan parlamenta. Lojalnost vrijednostima koje nas nadilaze čini nas jakim bez obzira na ozračje u kojem živimo i djelujemo. Lako je biti snažan u pobjedi, ali mi smo potvrdili istinitost misli Sv. Pavla - Kada sam slab, tada sam jak, jer u teškim okolnostima bili smo hrabri, odlučni i nepokolebljivi. Pokazali smo da nam je stalo do principa, a ne do fotelja. Birači su prepoznali i nagradili našu odanost hrvatskom narodu i državi Crnoj Gori. Nastavit ćemo istim putem i dalje.

Vaša agilnost u Skupštini Crne Gore potvrđuje važnost političkog utjecaja na vidljivost i samu opstojnost hrvatske zajednice. Bez autentičnog političkog zastupnika, jednako tako, nema prave niti snažne skrbi o interesima ovdašnjih Hrvata. Koliko je moguće, promatrajući stvari tako, ojačati političku poziciju, kako na državnoj tako i lokalnoj razini.

Činjenica koga predstavljam i kome pripadam trajno me nadahnjuje i čini agilnim. Zahvalan sam Bogu na prigodi da danas artikuliram ono što sam akumulirao još u obiteljskom ozračju i široj zajednici, a traje od kada sam postao svjestan sebe. Nemamo pravo statirati u procesima koji se tiču svih nas, već aktivno sudjelovati u njima. Važno je da Hrvati imaju zaokružen politički identitet i radostan sam što smo pokazali zrelost na tom važnom planu. Mudra i hrabra politika donijela nam je da danas imamo ono što je prije tridesetak godina bilo nezamislivo i kretalo se u domeni puke teorije i mašte, a

” Snaga današnje Hrvatske očituje se i u državničkom odnosu i skrbi koju njeguje Vlada na čelu s Andrejem Plenkovićem prema malobrojnoj zajednici Hrvata u Crnoj Gori

to je da se na Domu kulture u Donjoj Lastvi vijori hrvatska trobojnica, da nije neobično diljem Boke putem valova Radio Duxa čuti „Ustani Bane” ili „Marjane, Marjane”, da imamo Dan hrvatskoga naroda kada se na općinskim zgradama Kotora i Tivta postavlja hrvatska zastava, da imamo svoju političku stranku koja jasno i glasno, već 22 godine, štiti i čuva identitet Hrvata u Crnoj Gori. Sva ta postignuća nisu došla sama od sebe, već iza njih stoji ustrajnost i nepokolebljivost. Naša vidljivost i rezultati su kategorije koje uvelike nadilaze našu brojčanost.

Potpore službenoga Zagreba Hrvatima u Crnoj Gori sve je snažnija, a tomu svjedoče i Vaše relacije s hrvatskim premijerom. Zabrinjavajući popisni podaci trebali bi, pretpostavlja se, mobilizirati najprije ovdašnje, a zatim i šire snage na pružanju doprinosa u očuvanju opstojnosti hrvatskoga naroda u Crnoj Gori. Je li u tom smislu realno očekivati konkretniju potporu Republike Hrvatske?

Iznimno cijenim duhovnu blizinu koju premijer **Andrej Plenković** ima prema hrvatskoj zajednici u Crnoj Gori. Snaga današnje Hrvatske očituje se i u državničkom odnosu i skrbi koju njeguje Vlada na čelu s Andrejem Plenkovićem prema malobrojnoj zajednici Hrvata u Crnoj Gori. Jako sam mu zahvalan na svemu što radi i iz te relacije mi crpimo snagu za misiju kojoj smo predani. Svjedoci smo da Hrvatska svakim danom biva sve uspješnija i ponosni smo zbog toga. Nikada potpora Hrvatske nije bila toliko konkretna i intenzivna kao što je to za vrijeme mandata Vlade premijera Plenkovića. Da nemamo podršku Republike Hrvatske i da hrvatska zajednica nije organizirana, sigurno bi

rezultati popisa pokazali da je Hrvata u Crnoj Gori još manje. Da smo u prethodnih pedeset godina imali ovakvu politiku od strane Hrvata u Crnoj Gori, kao i u Hrvatskoj, uvjeren sam da bi nas prema popisu bilo danas puno više. Ali, hajdemo raditi za sljedećih pedeset godina.

Naravno, malobrojnoj hrvatskoj zajednici nije lako nositi se s političkom neizvjesnošću koja se živi u Crnoj Gori, posebice uz obvezu očuvanja višestoljetnoga nacionalnog i kulturnog identiteta. Treba osigurati egzistenciju, a ostati svoj. Koje riječi biste, stoga, za kraj ovoga razgovora uputili Vašim sunarodnjacima?

Želim da se Hrvati emancipiraju od identitetskih modaliteta koji ih

degradiraju i čine manje značajnim ili karakternim. Raduje me ostvarenje zajedništvo koje je vidljivo iz prethodnih izbornih ciklusa. Mjera naše homogenosti bit će i mjera afirmacije svakog tko osjeća pripadnost hrvatskom narodu u Crnoj Gori, bilo na društvenom planu, profesionalnom i u svakom drugom smislu. Trebamo učiti i od drugih. Za svoja prava moramo se izboriti našim rukama i našom pameću. Da bismo pomogli sebi, ne smijemo se odreći sebe, jer tako ne pomažemo nikome. Da bi država poštovala naša prava, moramo mi prvo poštovati sebe same. Imamo i cilj i put do njega. Nastavimo zajedno. Na korist i Hrvata u Crnoj Gori i na korist samoj Crnoj Gori.

POLAGANJEM VIJENACA OBILJEŽENA 33. OBLJETNICA USPOSTAVE LOGORA MORINJ

JNA je od 3. listopada 1991. do 18. kolovoza 1992. godine organizirala Centar za prihvrat zarobljenika iz Hrvatske, poznat kao logor Morinj, u kojem su u nečovječnim uvjetima bile zatvorene 292 osobe iz dubrovačke regije

Tekst: Miroslav Marušić
Foto: Grad Dubrovnik

Polaganjem vijenaca i paljenjem svijeća ispred spomen-ploče bivšeg logora Morinj u nazočnosti izaslanstva iz Republike Hrvatske i Crne Gore 2. listopada obilježena je 33. godišnjica uspostave logora Morinj u Boki kotorskoj. Državni tajnik za političke poslove **Franjo Matušić**, koji je predvodio hrvatsko izaslanstvo, podsjetio je da je bilo više od 350 logoraša u Morinju, te da se danas prisjećamo

na žrtve i patnje logoraša, kao i da se moramo prisjetiti i konteksta tog vremena koje je bilo u službi velikospske politike.

„Crna Gora je danas nama partner, član NATO saveza, kandidat za članstvo u EU, a mi im želimo pomoći na tom europskom putu. Interes Hrvatske je da sve zemlje zapadnog Balkana budu dio europske obitelji. Interes nam

je da nemamo Shengen na našim granicama, već istočnije od nas i pomoći ćemo Crnoj Gori na tom putu“, rekao je Matušić.

Potpredsjednik Vlade Crne Gore i ministar vanjskih poslova Crne Gore **Ervin Ibrahimović** podsjetio je da već četiri godine predstavnici Crne Gore i Hrvatske obilježavaju ovaj datum i odaju počast žrtvama logora Morinj.

„Moja prisutnost kao potpredsjednika Vlade i ministra vanjskih poslova je dokaz da je Crna Gora spremna suočiti se s prošlošću, kao jedinim pravim putem ka građenju dobrosusjedskih odnosa i bolje budućnosti. Vjerujem da zajednički šaljemo snažnu poruku da smo spremni kao dvije prijateljske zemlje da unapređujemo naše odnose“, naglasio je Ibrahimović.

Predsjednik Hrvatske građanske inicijative (HGI), stranke Hrvata u Crnoj Gori, **Adrijan Vuksanović** poručio je da je ponosan što na dostojanstven način komemoriramo žrtve ratnog logora Morinj.

„Ponosan sam što hrvatska zajednica u Crnoj Gori na aktivan način sudjeluje u svemu ovome i na taj način njegujemo kulturu sjećanja. Ne možemo ići u budućnost ako se ne osvrnemo i procesuiramo na pravi način prošlost. Na žalost, u Crnoj Gori ima i onih koji bi doveli u pitanje sve ono što se dogodilo u logoru Morinju. Naš zadatak je, kao i one prozapadne Crne Gore, da na pravi način odgovorimo kako bi ova zemlja krenula naprijed“, istaknuo je Vuksanović.

Komemoraciji su prisustvovali bivši logoraši logora Morinj, dubrovačko-neretvanski župan **Nikola Dobrosravić**, gradonačelnik Dubrovnika **Mato Franković**, predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća **Zvonimir Deković** te predstavnici hrvatskih udruga u Crnoj Gori.

Skupu je prisustvovao i bivši ministar vanjskih poslova Crne Gore **Ranko Krivokapić** koji je, uz tadašnjeg ministra obrane **Raška Konjevića**, otkrio spomen-ploču 10. listopada 2022. godine, također uz prisutnost delegacije Hrvatske. Novinarima nije bilo dopušteno da uđu u krug vojnog objekta i dođu do spomen-ploče gdje je položeno cvijeće i zapaljene su svijeće.

Podsjećamo, u općini Kotor u mjestu Morinj od 3. listopada 1991. do 18. kolovoza 1992. godine JNA je organizirala Centar za prihvat zarobljenika iz Hrvatske, poznat kao logor Morinj, u kojem su u nečovječnim uvjetima bile zatvorene 292 osobe iz dubrovačke regije.

U sudskom procesu koji je započeo 2007. godine, a pravomoćno je okončan 2013. godine, četiri pripadnika JNA osuđena su za ratni zločin protiv ratnih zarobljenika koji su bili zatvoreni u tom logoru. Osim kaznenog postupka, sudovi Crne Gore donijeli su u parničnim postupcima i 154 odluke kojima je dosuđena naknada nematerijalne štete žrtvama.

Zbog zlostavljanja pritvorenika u logoru Morinj, četvorica bivših rezervista JNA osuđena su 2014. na dvije do četiri godine zatvora.

■ ČELNICI BOKELJSKE MORNARICE S VELEPOSLANIKOM GRUBIŠIĆEM I EUROZASTUPNICOM GLAVAK

Veleposlanik Republike Hrvatske u Crnoj Gori **Veselko Grubišić** i hrvatska eurozastupnica **Sunčana Glavak** susreli su se u Kotoru s predsjednikom Bokeljske mornarice Kotor **Denisom Vukašinovićem**, admiralom ove drevne organizacije **Mirkom Vičevićem** i viceadmiralom **Androm Radulovićem**.

Razgovaralo se o trenutnom statusu Bokeljske mornarice i njezinim aktivnostima, kao i rareritnim značajkama ove povijesne bratovštine mornara te ugledu i značaju koji uživa u svijetu, što potvrđuje njezin upis na Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva UNESCO-a.

Također se govorilo o očuvanju bogate tradicije i kulturnog nasljeđa te jačanju zajedništva, obnovljenog ove godine potpisivanjem sporazuma o suradnji između kotorske matice i podružnica Tivat i Herceg Novog, kao i hrvatskih bratovština „Bokeljska mornarica 809“ iz Pule, Rijeke, Splita i Zagreba.

Grubišić i Glavak informirani su o inicijativi o usvajanju specijalnog zakona o Bokeljskoj mornarici u Skupštini Crne Gore, kojim bi se unaprijedio njezin rad i osigurala stabilnost i sigurnost u očuvanju tradicije.

Čelnici Bokeljske mornarice pozvali su ugledne goste da u veljači prisustvuju Tripundanu, kada je na vanjskoj proslavi planirano sudjelovanje više od 150 mornara i pet gradskih glazbi iz Crne Gore i Hrvatske.

■ VUKSANOVIĆ I DEKOVIĆ RAZGOVARALI S HRVATSKIM MINISTROM GRLIĆEM RADMANOM

Predsjednik Hrvatske građanske inicijative (HGI) **Adrijan Vuksanović** i predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore (HNV CG) **Zvonimir Deković** susreli su se u Zagrebu s ministrom vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske **Gordanom Grlićem Radmanom**. Sastanku je prisustvovala **Vanda Babić Galić**, posebna savjetnica ministra vanjskih i europskih poslova.

Na sastanku se govorilo o društvenoj i političkoj situaciji u Crnoj Gori nakon usvajanja Rezolucije o Jasenovcu, kao i odnosima dviju država. Vuksanović je izvijestio ministra o prilikama u crnogorskom društvu i refleksijama na hrvatsku zajednicu. Istaknuo je da HGI čvrsto stoji na pozicijama politike koja čuva hrvatsko nacionalno biće i zalaže se za Crnu Goru - jaku, stabilnu i svoju. Vuksanović je istaknuo kako je u toj misiji pomoć Republike Hrvatske posebno značajna, zahvalivši ministru Grliću Radmanu na zajedništvu.

Deković je podsjetio na brojne uspjehe hrvatske zajednice na kulturnom polju, koja je postala prepoznatljiva ne samo u Crnoj Gori, već i šire. Istaknuo je da će i u vremenu pred nama Hrvati biti ponosni čuvari goleme baštine i stvarati nove vrijednosti.

Ministar Grlić Radman rekao je da će Republika Hrvatska i dalje biti uz svoje Hrvate u Crnoj Gori i pomagati u svim procesima koji su važni kako za Hrvate tako i Crnu Goru.

■ VIČEVIĆ NA LUČINDANSKIM SUSRETIMA CRNOGORACA U ZAGREBU

Predsjednik Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore (HGD CG) **Mirko Vičević** prisustvovao je u Zagrebu Lučindanskim susretima koje priređuje crnogorska nacionalna manjina u Hrvatskoj.

Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ već 25 godina, zadnje subote u listopadu, organizira Lučindanske susrete, središnju manifestaciju crnogorske manjine u Hrvatskoj. Ovaj tradicionalni događaj okuplja brojne članove zajednice i njihove prijatelje te pridonosi očuvanju i promociji crnogorske kulture, tradicije i identiteta u Hrvatskoj.

Vičevićeva prisutnost na Lučindanskim susretima potvrda je dugogodišnjega prijateljskog odnosa i plodonosne suradnje Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore s nacionalnom zajednicom Crnogoraca u Hrvatskoj, posebno u Zagrebu. Njegov dolazak na ovu manifestaciju simbolizira ne samo podršku crnogorskoj zajednici, već i jačanje veza između dvaju naroda, produbljujuću kulturnu suradnju i rad na projektima od zajedničkog interesa.

Na ovogodišnjim Lučindanskim susretima, koji se održavaju pod pokroviteljstvom zagrebačkoga gradonačelnika **Tomislava Tomaševića** i uz pomoć Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske, predstavlja je kultura i tradicija Plava i Gusinja.

■ „KONZERVACIJA I RESTAURACIJA - OD TRADICIJE DO SUVREMENOSTI“

Prva međunarodna znanstvena konferencija posvećena zaštiti kulturne baštine pod nazivom „Konzervacija i restauracija - Od tradicije do suvremenosti“ održana je u Pomorskome muzeju Crne Gore u Kotoru.

Konferencija je uz financijsku podršku Općine Kotor realizirana u organizaciji Pomorskoga muzeja Crne Gore, Ministarstva kulture i medija Crne Gore, Centra za konzervaciju i arheologiju Crne Gore, Fakulteta likovnih umjetnosti Sveučilišta Crne Gore, Sveučilišta u Dubrovniku te Akademije umjetnosti Sveučilišta u Novom Sadu.

Tijekom radnih sesija ugledni stručnjaci regionalnih i europskih ustanova prezentirali su 22 stručna rada, dok je u galeriji Pomorskoga muzeja organizirana izložba „Kovanice iz fundusa Pomorskog muzeja Crne Gore Kotor“, čije su autorice **Milica Vujović**, konzervatorska savjetnica i **Jelena Karadžić**, etnologinja – muzejska savjetnica. Pored navedene izložbe na konferenciji je bilo prezentirano i petnaest radova studenata Fakulteta likovnih umjetnosti Univerziteta Crne Gore s Cetinja, Odjela za umjetnost i restauraciju Sveučilišta u Dubrovniku i Hrvatskog restauratorskog zavoda iz Dubrovnika.

Ovakav vid konferencije u Crnoj Gori nije održavan desetljećima.

■ POEZIJA BOKELJSKIH HRVATA PREDSTAVLJENA U ZAGREBU

Javna ustanova Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore, Hrvatska matica iseljenika i Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore predstavili su u Zagrebu pjesničko bogatstvo bokeljskih Hrvata.

U dvorani Hrvatske matice iseljenika održana je promocija knjige „Poezija bokeljskih Hrvata – antologija hrvatskog pjesništva od 16. do 21. stoljeća“, čiji su autori **dr. sc. Željka Lovrenčić** i **Božidar Proročić**.

Promociji su nazočili ravnatelj Hrvatske matice iseljenika **Mijo Marić**, predsjednik Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina u Crnoj Gori **Gzim Hajdinaga**, u ime Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske **dr. sc. Milan Bošnjak**, savjetnik s posebnim položajem za pitanja hrvatske nacionalne manjine u inozemstvu, **Silvija Jesenaš** iz Službe za Crnu Goru, Srbiju i Tursku Ministarstva vanjskih i europskih poslova Hrvatske, **mr. Jasminka Lončarević**, konzulica Republike Hrvatske u Kotoru, **Zoran Janković**, privremeni otpravnik poslova Veleposlanstva Crne Gore u Hrvatskoj, **Jelena Ražnatović**, prva savjetnica u Veleposlanstvu Crne Gore u Hrvatskoj, **Zvonimir Deković**, predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore, **Adrijan Vuksanović**, predsjednik Hrvatske građanske inicijative, **Marko Gorkovović**, predsjednik Savjeta Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina.

■ „ZNAMEN NA KOŽI“ NOVI KALENDAR HKD „NAPREDAK“

HKD „Napredak“ izdao je imendanski zidni kalendar za 2025. godinu „Znamen na koži“. Tema kalendara je tradicijska tetovaža žena katolkinja iz Bosne i Hercegovine.

Urednik kalendara je **Miroslav Landeka**, dopredsjednik HKD „Napredak“, a autor fotografije je **Zoran Stojanović**. Mons. **Tomo Knežević** ispisao je katolički imendanski kalendar. Dizajn je rad **Igora Šutala**, a lekturu je obavila **Ivana Barišić**, članica Središnje uprave HKD „Napredak“. Kalendar je tiskan u Širokom Brijegu.

Predgovor za kalendar napisala je **dr. sc. Vesna Haluga**, članica HKD „Napredak“ i autorica knjiga „Znamen na koži - tradicijska tetovaža žena Hrvatica, katolkinja iz Bosne i Hercegovine“. Njezina knjiga stručno i znanstveno obrađuje fenomen hrvatske tradicijske tetovaže te daje cjelovit prikaz nastanka fenomena, povijesni okvir i suvremeni kontekst pojavnosti tradicijskog tetoviranja, a dio tog fenomena tematski je fotografijom lijepo pretočen u ovaj kalendar.

Kalendar je jedan od izdavačkih brendova u nakladničkoj djelatnosti HKD „Napredak“. Davne 1904. godine HKD „Napredak“ tiskao je svoj prvi zidni kalendar i do danas je ostao vjeran toj tradiciji. Stoga je i kalendar za 2025. godinu jedan novi znamen i puno više od datuma, imendana i brojeva. Kultura sjećanja zapisana na dvanaest listova.

Blagdan sv. Jeronima u Herceg Novom

Poslije otpjevane zahvalnice *Te Deum* (Tebe Boga hvalimo) koja se već više stoljeća pjeva ovog dana kao spomen na slavno oslobođenje Herceg Novog od Turaka, vjerni puk blagoslovljen je relikvijom sv. Jeronima

Tekst i foto: Kotorska biskupija

Blagdan sv. Jeronima, nebeskog zaštitnika župe i grada Herceg Novog, proslavljen je 30. rujna. Proslava blagdana započela je jutarnjom misom koju je predslavio župnik **don Siniša Jozić**. U homiliji je istaknuo sv. Jeronima kao izvrstan primjer pustinjaka, monaha, tješitelja, savjetodavca i učitelja, ali ponajprije čovjeka zaljubljenog u Sveto pismo.

Propovjednik je poručio da se sv. Jeronim nije ustezao oštro kritizirati ondašnje društvo i običaje svoga kraja te je zlo i izopačenost nazivao pravim imenom. Kad spominje svoju zemlju Dalmaciju, sveti naučitelj piše: „A u mojoj domovini zarobljenoj u divljaštvu, bog je trbuh i živi se od dana do dana; većim svecem se smatra onoga tko je veći bogataš.”

Sv. Jeronima pamtimo po njegovu znanstvenom radu, prijevodu Biblije na latinski jezik (Vulgata) koju bez imalo sumnje možemo smatrati jednim od temelja zapadne civilizacije i kulture. Ipak, naglasio je don Jozić, takav oštroumni intelektualac istodobno je smetao i uglednim poganima kojima se nije svidio njegov zanos za vjeru kao i uglednim kršćanima koji nisu imali njegovu inteligenciju niti želju za savršenstvom.

„Ovaj crkveni otac završivši svoj život u Betlehemu, u blizini špilje Kristova rođenja, završio je tamo gdje je sve počelo. Tamo gdje je utjelovljena Riječ došla na svijet. A za nas Betlehem označava da se nikada ne umorimo odlaziti na izvore i da tražimo prisni odnos s Gospodinom u Pismu, kako bi se njegova Riječ utjelovila u našem životu.

Na kraju, Betlehem znači ponovno otkriti, u znaku Boga koji je s nama, blago prihvaćanje drugih“, rekao je don Siniša, koji je u zaključku homilije citirao misao sv. Jeronima: „Sretan onaj tko ima Betlehem u srcu, sretan onaj u čijem se srcu Krist rađa svakoga dana.“

Neposredno prije popodnevna svečanoga euharistijskog slavlja, nakon svečane smotre koju je izvršio **admiral Mirko Vičević** i počasnoga plotuna, započeo je tradicionalni ples kola sv. Tripuna u izvedbi mornara Bokeljske mornarice.

Svečanu večernju misu predvodio je **don Ivo Ćorić**, župnik u Bogišićima i Krtolima, uz koncelebraciju mjesnoga župnika. Tumačeći liturgijska čitanja, don Ćorić je u propovijedi istaknuo Jeronimovo podrijetlo i njegove vrline. „Ovaj nas svetac poziva na krepostan život, unatoč našim manama koje je i on posjedovao, ali Jeronimova borba, strpljenje i upornost koji su ga resili pokazuju da se samo s vrlinama dolazi do cilja. Ovo troje jest drugo ime uspjeha. Uložio je cijeloga sebe za Božju stvar i za dobro Crkve“, rekao je propovjednik.

Podsjetio je zatim vjernike koliko je bila važna Jeronimova iskrenost i priznanje vlastite nesavršenosti. „Mi se ne spašavamo po svojoj savršenosti niti po svojoj nesavršenosti, već nas Bog spašava po svojoj milosti. Bogu se dolazi po iskrenoj molitvi, što je današnji svetac jako dobro znao. Jer prijateljstvo s Bogom ne počiva na našoj savršenosti, nego na našoj iskrenosti. Iskrenošću je Jeronim nadoknadio vlastite mane i nedostatke“, zaključio je don Ćorić.

Poslije otpjevanje zahvalnice Te Deum (Tebe Boga hvalimo) koja se već više stoljeća pjeva ovog dana kao spomen na slavno oslobođenje Herceg Novog od Turaka, vjerni puk je blagoslovljen relikvijom sv. Jeronima.

Naime, 1687. godine opći **providur Jeronim Korner** poduzeo je osvajanje i oslobađanje Herceg Novog od Turaka. Veliku vojsku koju je predvodio, osim Mlečana, odreda papinske vojske i Peraštana, činili su i pripadnici reda malteških vitezova koje je poslao vojvoda od Toskane. Nakon više tjedana opsade i borbe grad je bio oslobođen i 30. rujna dogodio se posljednji juriš. Istog dana je slavljena pobjeda, a svečani Te Deum predvodio je **barski nadbiskup Andrija Zmajević**.

Na kraju mise mjesni župnik don Siniša Jozić pozdravio je okupljene hodočasnike i sav vjerni puk potičući ih da se ne umore prositi potrebne milosti i zagovor sv. Jeronima. Zahvalio je također svima na sudjelovanju i pomoći pri organizaciji ovogodišnje proslave doprinosima u materijalnim sredstvima, darovanom vremenu ili talentima kako bi se blagdan proslavio na svečan i dostojanstven način.

Liturgijsko pjevanje predvodio je župni zbor sv. Jeronima. Nakon svete mise uslijedilo je čašćenje relikvijske sv. Jeronima, a svečanost se nastavila zajedničkim druženjem u župnom dvorištu. Proslavi blagdana prethodila je misa bdijenja poslije koje su vjernici molili svečanu večernju.

Svi Sveti proslavljeni u Gornjim Bogdašićima

Crkva u Gornjim Bogdašićima povezana je s krsnim imenom većine župljana, koji su u velikom broju s vjernicima iz drugih župa prisustvovali misnom slavlju

Tekst i foto: Župa sv. Petra, Bogdašići

Ove godine prve nedjelje nakon svetkovine Svih svetih održana je sveta misa u istoimenoj crkvi u Gornjim Bogdašićima, u narodu poznatijoj pod nazivom „svetih vrača“. Taj naslov odnosi se na dva sveta brata, Kuzmu i Damjana, a kasnije je vjerojatno posvećena svima svetima.

Ova crkva jedna je od najstarijih katoličkih crkvi u župi Bogdašići, a povezana je i s krsnim imenom većine župljana. Na misi se okupio veliki broj domaćih vjernika, kao i vjernika iz drugih župa.

„Veliki broj vjernika dokaz je da se Crkva ne sastoji samo od građevina koje, iako prelijepe, nisu svrha samima sebi, nego je Crkva živa zajednica vjernika koji se u njoj okupljaju. Dirljivo je bilo vidjeti mlade obitelji,

muževe i žene s djecom kako zajednički slave Boga, kao i one u srednjim i starijim godinama života“, rekao je nakon svetkovine **don Dražen Kraljić**, upravitelj župe.

Prisjetio se don Kraljić riječi **kardinala Vinka Puljića** kako je „zemlja onoga tko po njoj hoda“, napomenuvši da je važno da i mi katolici, koji smo ovdje manjina, bilo Hrvati, bilo neke druge nacionalnosti, po ovoj zemlji ponosno hodamo ljubeći Boga i bližnjega svoga, pa čak, kako je ustvrdio, i naše neprijatelje, moleći da svi živimo u skladu s Božjim zapovijedima.

Ovom svetkovinom vraćena je i pobožnost planinarskoga križnog puta u korizmi koji je ove godine prvi put održan novom rutom u granicama župe.

OBILJEŽENA 160. OBLJETNICA POSVETE MULJANSKE ŽUPNE CRKVE

„Ova crkva čuva časne relikvije bl. Gracije, najobičnijeg Muljanina, skromnog ribara i augustinca koji je osobito gajio pobožnost prema Kristu, nazočnom u presvetoj euharistiji, bez koje nema ni Katoličke crkve ni crkvenosti. Kuću kućom čine ukućani, a dom Božji čine njegova djeca“

Tekst: Nikola Dončić
Foto: Radio Dux, HGD

Na Mulu je 18. rujna svečano obilježena 160. obljetnica posvete župne crkve, BDM Pomćnice kršćana.

Svetu misu predslavio je **don Sin- iša Jozić**, naglašavajući u propovijedi važnost svetih mjesta tijekom povijesti ljudske civilizacije te njihovu ulogu u duhovnom životu vjernika.

„Na vjeronauku smo učili da je Bog prisutan na svakome mjestu, ali čovjek ima potrebu izabrati posebna mjesta za iskazivanje zahvalnosti Bogu“, rekao je don Jozić, podsjećajući na dugotrajnu tradiciju izgradnje svetih mjesta.

Osvrnuo se na povijest muljanske crkve, ističući da je ona već

160 godina simbol prijelaza u Božji prostor i izlaza iz grešnosti u blizinu Božje milosti. „Crkva je mjesto gdje se okupljamo, gdje se kajemo, molimo i tražimo milost. To je prostor gdje osjećamo Božju blizinu“, dodao je.

Značaj muljanske crkve ogleda se i u prisutnosti blaženoga Gracije.

„Sestre i braćo, ova crkva čuva časne relikvije bl. Gracije, najobičnijeg Muljanina, skromnog ribara i augustinca koji je osobito gajio pobožnost prema Kristu, nazočnom u presvetoj euharistiji, bez koje nema ni Katoličke crkve ni crkvenosti. Kuću kućom čine ukućani, a dom Božji čine njegova djeca.“

Don Robert Tonsati, župnik Mula, istaknuo je značaj jubileja. „Ova obljetnica nije samo prilika za proslavu, već i zahvalnost Bogu koji nas je okupio i omogućio da budemo ovdje zajedno“, rekao je don Tonsati, podsjetivši na izgradnju crkve koja je nastala zbog potrebe vjernika da se okupljaju na sigurnijem mjestu. Prvotni donator crkve bio je **don Šime Luković**, podrijetlom s Mula, ostavivši svu imovinu za njezinu izgradnju.

„Zašto je izgrađena ova crkva kada su Muljani imali staru? Zato što se mjesto već preselilo uz more, zato što je do stare crkve starim ljudima bilo teško doći, a s druge strane vrebale su ih opasnosti od razbojnika, planinskih razbojnika koji su dolazili i pljačkali su ljude koji su išli na misu. Zato su tražili da se izgradi nova crkva obrazloživši razloge“, objasnio je don Tonsati.

U okvirima Boke ovo i nije velika obljetnica s obzirom na to, objašnjava muljanski župnik, da su sve naše crkve vrlo stare. No, ovo je ipak jedinstvena crkva izgrađena u jedinstvenom stilu i, kao što je don Siniša rekao, ona je i svetište bl. Gracije.

„Ja bih rekao da ova crkva ima još jednu karakteristiku, koju malo tko zna definirati, ali je svi osjete, a to je da kada se u njoj pjeva, i crkva pjeva s onima koji pjevaju“, rekao je don Tonsati.

Obilježavanje obljetnice uključivalo je i koncert sakralne i klasične glazbe u izvedbi trija Tokarev, koji je uz katedralni zbor svetoga Tripuna dodatno obogatio

program svečanosti. Don Robert zahvalio je svima koji su pridonijeli proslavi, ističući važnost zajedničkog rada.

Na kraju misnog slavlja, u kojem je sudjelovao i **don Željko Pasković**, upućene su poruke nade i poticaja, uz poziv vjernicima da nastave njegovati svoj odnos s Bogom i zajednicom. „Crkva je uvijek mjesto molitve, ne rasprava i polemika.

Ona nas okuplja u ljubavi i vjeri“, zaključio je don Siniša.

Ova svečanost, koja je privukla brojne vjernike, podsjetila je na snagu zajedništva i važnost duhovne baštine koja nadilazi vrijeme. Sjećajući se svojih korijena, vjernici su izrazili zahvalnost za sve blagodati koje im donosi njihova crkva, a proslava je završila u duhu radosti i ponosa župljana Mula.

EUHARISTIJSKIM SLAVLJEM OBILJEŽEN BLAGDAN BL. GRACIJE

Blagdan blaženoga Gracije iz Mula svečano je proslavljen u blaženikovu rodnome mjestu u subotu, 9. studenoga.

Blaženi Gracija, augustinac pustinjač, čudotvorac je i bokeljski miljenik, koji privlači brojne vjernike u župnu crkvu Pomoćnice kršćana u ovome poznatome ribarskome mjestu, nadomak drevnoga Kotora.

Ovaj muljanski ribar i mornar, koga je papa 1889. godine proglasio blaženim, smatra se velikim štovateljem euharistije. Dane je provodio u postu i molitvi, a s iskrenom pobožnošću prema Djevici Mariji posebno je bio naklonjen siromasima i bolesnima. Pripisuju mu se čudesna ozdravljenja i djela, o čemu govori i veliki broj zavjetnih pločica uz njegov oltar.

Na blagdan bl. Gracije slavile su se tri svete mise, uz prisutnost mnoštva vjernika i hodočasnika iz Boke kotorske. Prvoj sve-toj misi, koju je u 6 sati slavio **don Željko Pasković**, nazočili su hodočasnici iz Škaljara, koji tradicionalno dolaze pješice, čuvajući tako zavjet njihova mjesta.

Don Robert Tonsati, muljanski župnik, na misi koja je održana u 10 sati istaknuo je duboku pobožnost, jednostavnost i skromnost blaženoga Gracije, prikazujući njegov život kao inspiraciju za sve vjernike. Podsjetio nas je na životni put muljanskoga blaženika - put jednostavnosti i odricanja.

„Često pričamo o materijalnim vrijednostima, ali kod Gracije toga nema. On je bez ičega stekao slavu zbog poniznog darivanja sebe u cjeloživotnom služenju Gospodinu. I, kao takav, govori više nego svi ti poznati i manje poznati ljudi o kojima pišu udžbenici o povijesti. Zato što on, živeći u nebeskoj slavi, kao što je to činio i za života zagovara nas u našim životnim potrebama“, rekao je don Robert Tonsati.

Blagdanu bl. Gracije prethodila je trodnevna duhovna priprava koju je predvodio **don Tonći Ante** Prizmić, svećenik Dubrovačke biskupije. Prvi put nakon višemjesečne restauracije misa je slavljena na temeljito obnovljenome blaženikovu oltaru.

Crkva Pomoćnice krišćana, Muo

In memoriam

Gracija Gašo Marović

(1949. - 2024.)

S tugom se opraštamo od Gracije Gaša Marovića, umirovljenoga pomorskog kapetana i strastvenog pjesnika, čije je stvaralaštvo obogatilo kulturnu scenu Boke kotorske. Njegova posljednja pjesmarica „Ferao iz kaštela” svjedoči o njegovoj dubokoj ljubavi prema rodnome kraju i bogatome muljanskom dijalektu, njegovome sigurnom prostoru.

Marović je bio rado viđen gost na promocijama hrvatske zajednice u Crnoj Gori, donosivši uvijek inspiraciju i entuzijazam. Njegova poezija bila je prožeta iskrenim emocijama, reflektirajući ljepotu i složenost Kotora i Boke. Stihovima je nastojao zabilježiti život i tradiciju, ostavljajući nas s jasnim slikama i snažnim porukama.

Svojim stihovima Gracija je nastojao dijagnosticirati društvo, pozivajući nas da ostanemo vjerni sebi. Njegova poezija nije bila samo umjetnost, ona je bila izraz njegove ljudskosti i ljubavi prema bližnjima, životu i vlastitome narodu.

Zauvijek ćemo pamtiti njegovu strast prema riječima te njegovu sposobnost da poezijom predoči svijet oko nas.

Hvala ti, dragi Gašo, za sve stihove koje si nam darovao. Tvoja će inspiracija trajati vječno.

BOKELJSKA MORNARICA ŠIRI PRIJATELJSTVO MEĐU JADRANSKIM GRADOVIMA

Predstavnici svih gradova naglasili su da ovakvi susreti pridonose razmjeni iskustava, kulturnoj suradnji i očuvanju baštine, izrazivši želju da se tradicija posjeta Bokeljske mornarice nastavi i u godinama koje dolaze

Tekst i foto: Bokeljska mornarica Kotor

Bokeljska mornarica Kotor, povijesna organizacija iz Boke kotorske koja već stoljećima neguje tradiciju pomorstva, posjetila je sredinom listopada Italiju, Sloveniju i Hrvatsku. Gradovi Izola, Monfalcone, Muggia i Umag ugostili su ovu znamenitu pomorsku bratovštinu, čime je obnovljeno dugo-

godišnje prijateljstvo između ovih gradova na Jadranu.

Posjet je započeo u Izoli, slovenskome gradu nedaleko od Trsta, gdje su članovi Bokeljske mornarice, odjeveni u svoje tradicionalne odore, priredili svečani defile gradom te su bili dočekan od strane gradonačelnika Isole i predstavnika

zajednice Talijana „Dante Alighieri” i Narodnog sveučilišta u Trstu. Nakon plesanja kola sv. Tripuna domaćini su priredili svečani prijam na kojem se govorilo o zajedničkoj kulturnoj baštini i važnosti međusobne suradnje u očuvanju drevne pomorske tradicije.

Nakon Izole, Bokeljska mornarica nastavila je put prema Italiji, gdje je posjetila Monfalcone, grad s bogatom brodograditeljskom tradicijom. Ovaj događaj bio je posebno važan za lokalnu zajednicu, koja dijeli povijesne i kulturne veze s Bokeljima. U gradskoj skupštini bio je priređen prijam na kojem su bili ugledni građani grada i regije te pripadnici Ratne mornarice Republike Italije, Lučke kapetanije i drugih strukovnih udruženja. Nakon razmjene prigodnih poklona, govorilo se o izazovima modernog pomorstva, ali i o potrebi očuvanja tradicija koje povezuju naše jadranske gradove.

Članovi Mornarice posjetili su Muggiju, povijesno središte grada, a nakon što ih je dočekaao gradonačelnik otplesali su kolo sv. Tripuna i susreli se s predstavnicima lokalnih vlasti.

Završna točka na ovom putu bio je Umag, gdje su članovi Bokeljske mornarice dočekaani s oduševljenjem. Ovaj istarski grad, sa svojim dubokim vezama s morem, pružio je toplu dobrodošlicu svim članovima Mornarice. U sklopu nastupa u Umagu priređen je svečani defile gradom i ples kola sv. Tripuna, koji su brojni građani ispratili s oduševljenjem i iskazali iznimno poštovanje prema ovoj drevnoj pomorskoj organizaciji.

Posjet ovim gradovima nije bio samo prilika za promociju tradicije i kulture, već i za jačanje prijateljskih veza između gradova na obali Jadrana.

Bokeljska mornarica, koja je 2021. godine uvrštena na UNESCO-vu listu nematerijalne kulturne baštine, još jednom je pokazala koliko je značajna u očuvanju prijateljskih, povijesnih i kulturnih veza među gradovima jadranske regije. Predstavnici svih gradova naglasili su da ovakvi susreti pridonose razmjeni iskustava, kul-

turnoj suradnji i očuvanju baštine, izrazivši želju da se tradicija posjeta Bokeljske mornarice nastavi i u godinama koje dolaze.

Bokeljsku mornaricu Kotor, s članovima iz podružnica Tivat i Herceg Novi, u nastupima je pratila mjesna glazba iz Đenovića.

ODRŽANA REDOVITA GODIŠNJA SKUPŠTINA

Redovita Godišnja skupština Bokeljske mornarice Kotor, kojoj je prisustvovalo 40 delegata iz redovitog, aktivnog i ženskog sastava, održana je 8. studenoga u Domu mornarice u Starome gradu.

Predsjednik Bokeljske mornarice Kotor **Denis Vukašinović**, rekavši kako je Bokeljska mornarica živi simbol naše prošlosti, kulture i duha, poručio je da njezini članovi ponosno stoje pred geslom „Fides et honor - Vjera i čast“.

„Riječi su to koje nas podsjećaju na temeljne vrijednosti koje Mornarica stoljećima nosi i prenosi generacijama. Vjera u ono što jesmo, čast u svemu što činimo, to su načela koja nas okupljaju i vode, koja i Bokeljsku mornaricu Kotor čine trajnim čuvarom kulturnog identiteta našega grada“, naglasio je Vukašinović.

Admiral **Mirko Vičević** istaknuo je upis Bokeljske mornarice na Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva UNESCO-a, poručivši da bi ova drevna organizacija, uz čvrstu suradnju koju ima s Općinom Kotor, morala biti prepoznata i od države Crne Gore.

„Pred nama su pripreme za sudjelovanje u proslavama Dana općine Kotor, kao i Tripundana, gdje se očekuje nastup više od 150 mornara iz svih podružnica i bratovština iz Hrvatske, uz pratnju četiri do pet gradskih glazbi“, rekao je Vičević.

Na Skupštini je istaknuto kako je u aktivni, redoviti i ženski sastav od prošle godine primljeno više od 40 novih članova, kao i da je zahvaljujući financijskoj potpori Općine Kotor i Turističke organizacije Kotor osigurana obuća za značajan broj muških i ženskih članova, uz nastavak adaptacije Doma mornarice.

Naglašeno je kako je Ministarstvu kulture i medija uručen Nacrt zakona o Bokeljskoj mornarici Kotor, za čiju je izradu Općina Kotor pružila pravnu pomoć. Usvajanjem ovog zakona definirat će se obveze države Crne Gore i općina Kotor, Tivat i Herceg Novi prema Mornarici, kako bi se unaprijedio njezin rad te osigurala stabilnost i sigurnost u očuvanju tradicije koja traje više od dva stoljeća.

Skupštini su u ime Općine Kotor prisustvovala **Marina Bjelja**, glavna administratorica i **Jelena Franović**, tajnica za urbanizam, stanovanje i uređenje prostora.

KOLO U ČAST LIDERA ZAPADNOG BALKANA

U sklopu susreta na vrhu „Proces Brdo-Brijuni“, zajedničke hrvatsko-slovenske inicijative, koju je u Tivtu ugostio predsjednik Crne Gore **Jakov Milatović**, visoki službenici Zapadnog Balkana posjetili su 7. listopada Kotor.

Ugledne goste dočekaao je ispred glavnih gradskih vrata predsjednik Općine Kotor **Vladimir Jokić** i odred Bokeljske mornarice, a nakon svečanog raporta otplesano je tradicionalno kolo u njihovu čast.

Stari grad posjetili su hrvatski predsjednik **Zoran Milanović** i predsjednica Slovenije **Nataša Pirc Musar**, a osim crnogorskog predsjednika Milatovića, u Kotoru su boravili i albanski predsjednik **Bajram Begaj**, predsjednica Sjeverne Makedonije **Gordana Siljanovska-Davkova**, predsjednica Kosova **Vjosa Osmani** te članica Predsjedništva Bosne i Hercegovine **Željka Cvijanović**.

Inicijativom „Proces Brdo-Brijuni“, pokrenutoj 2013. godine, želi se pospješiti suradnja zemalja jugoistočne Europe i njihovo približavanje Europskoj uniji.

Odred Bokeljske mornarice dočekuje lidere Zapadnog Balkana pred glavnim gradskim vratima

U čast posjete uglednih gostiju Kotoru, mornari Bokeljske mornarice plešu tradicionalno kolo

IDENTITET HRVATA U CRNOJ GORI TIJEKOM POVIJESTI I IZAZOVI DANAŠNJICE

„Tijekom povijesti vjera, nacija i identitet nisu se mogli odvojiti te je nužno čuvati i razumjeti tu povezanost kako bi se osigurala budućnost hrvatske zajednice na ovom području”

Tekst: Nikola Dončić
Foto: Haris Mekić

Predavanje „Identitet Hrvata u Crnoj Gori – od protonacionalnog do nacionalnog”, koje su održali **dr. sc. Stipe Kljajić** i **dr. sc. Domagoj Vidović** s temom povijesnog razvoja hrvatskog identiteta u Crnoj Gori, održano je 19. listopada u Domu kulture „Josip Marković” u Donjoj Lastvi. Posebnu pozornost privuklo je razmatranje pojma Crvene Hrvatske koji je, kako su rekli predavači, igrao ključnu ulogu u oblikovanju nacionalne svijesti i identiteta Hrvata ovoga prostora.

Kljajićevo izlaganje detaljno donosi povijesne faze razvoja identiteta Hrvata u Crnoj Gori, počevši od

protonacionalnih zajednica srednjeg vijeka, kada su se identitetske odrednice temeljile više na vjerskim, kulturnim i lokalnim zajednicama, nego na modernom konceptu nacije. Hrvati su u ovom području, naglašava Kljajić, prolazili kroz različite političke, kulturne i društvene transformacije koje su oblikovale njihov osjećaj pripadnosti.

Identitet Hrvata u Crnoj Gori nije uvijek bio jasno nacionalno obilježen, no tijekom vremena, s pojavom nacionalnih pokreta u 19. stoljeću, hrvatski narod na ovom prostoru počinje razvijati snažniji nacionalni osjećaj, a pojam Crvene Hrvatske postaje simbol tog procesa.

Upravo Crvena Hrvatska, koja je obuhvaćala dijelove današnje južne Dalmacije, Hercegovine i Crne Gore, predstavlja predmet povijesnih i političkih polemika, osobito u kontekstu nacionalnih borbi u Austro-Ugarskoj monarhiji.

„Pojam Crvene Hrvatske imao je veliki historiografski značaj, a njegova upotreba bila je opterećena političkim interesima, osobito u drugoj polovici 19. stoljeća“, rekao je Kljaić, objasnivši da su se polemike oko postojanja Crvene Hrvatske najviše izražavale u Dubrovniku, kada je **Franjo Supilo** 1891. godine pokrenuo istoimeni list *Crvena Hrvatska*.

„U to vrijeme ovaj pojam postao je ključan u razdvajanju hrvatskih i srpskih političkih ideja, a povjesničari su koristili izvore iz Bizanta i srednjovjekovne Dalmacije da bi dokazali postojanje Crvene Hrvatske na teritoriju od Neretve do Bojane“, objasnio je Kljaić.

Iako se povijesni izvori o Crvenoj Hrvatskoj spominju još u srednjem vijeku, posebnu težinu ovaj pojam dobio je u vrijeme jačanja hrvatskoga nacionalnog pokreta u 19. stoljeću. Službeno je postao politički i kulturni simbol u drugoj polovici tog stoljeća, a polemike oko njegova značenja nastavile su se u 20. stoljeću, sve do Drugoga svjetskog rata.

„Ponovno se o Crvenoj Hrvatskoj počinje govoriti u vrijeme raspada Jugoslavije kada **Trpimir Macan** objavljuje zbornik s konferencije o 100 godina od osnivanja Supilove 'Crvene Hrvatske' 1991. godine“, rekao je Kljaić istaknuvši da je prvi dokument o postojanju Crvene Hrvatske napisao barski svećenik krajem 12. stoljeća pod naslovom „Sclavorum regnum“.

U 14. stoljeću **Andrea Dandolo** u jednoj venecijanskoj kronici piše o Croatiai Rubei, zatim **Mavro Orbini** u svojem djelu „Kraljevstvo Slavena“ iz 1601. te neki drugi pisci iz Dubrovnika koji ga nasljeđuju. Nakon tog sukoba oko rimske Rote 1662. jasno je, naglašava Kljaić, ubrojio Boku kotorsku ili Gornju Dalmaciju u sastav ilirskih zemalja koje imaju pravo na Zavod sv. Jeronima u Rimu.

Vidović, osvrćući se na aktualne izazove u očuvanju hrvatskog identiteta u Crnoj Gori, naglašava kako se tijekom povijesti vjera, nacija i identitet nisu mogli odvojiti te da je nužno čuvati i razumjeti tu povezanost kako bi se osigurala budućnost hrvatske zajednice na ovom području.

Hrvatski narod u Crnoj Gori nositelj je kulturne i nacionalne baštine od neprocjenjive važnosti. Danas nije ključno samo čuvati prošlost, nego, kako objašnjava, osvježiti identitet i biti svjesan onoga što nas čeka u budućnosti. Vidović, ističući plodonosnu suradnju s Hrvatskim nacionalnim vijećem, naglašava važnost daljnjeg istraživanja i dokumentiranja povijesti Hrvata u Crnoj Gori, smatrajući kako povezanost s prošlošću predstavlja odgovornost prema budućim generacijama.

„Naša je obveza čuvati baštinu, ali i biti aktivni u oblikovanju budućnosti našeg naroda“, poručio je Vidović.

Predavanje je izazvalo veliki interes publike, koja je imala priliku postavljati pitanja i razmijeniti mišljenja s predavačima o važnosti očuvanja hrvatskog identiteta, jezika i kulture u Crnoj Gori, kao i o izazovima koje donosi suvremeno društveno i političko okruženje.

BOKELJ ILI HRVAT, ŠTO JE LAKŠE BITI?

„Hrvati diljem svijeta osjećaju potrebu opravdavati svoj identitet, a povijesni uvjeti i manjinski status u mnogim zemljama, uključujući Crnu Goru, čine taj izazov još izraženijim”

Tekst: Nikola Dončić
Foto: Haris Mekić

O višestoljetnoj prisutnosti hrvatskog naroda na ovom području, kao i o lokalnim i globalnim izazovima s kojima se suočavaju bokeljski Hrvati u očuvanju nacionalnog identiteta, govorili su **prof. dr. sc. Božo Skoko**, redoviti profesor na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu i **prof. dr. sc. Vanda Babić Galić**, posebna savjetnica ministra vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske, **Gordana Grlića Radmana**.

Predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore **Zvonimir Deković** naglasio je, otvarajući panel, važnost očuvanja kulturne baštine Kotora koja je, kako je naveo,

u opasnosti zbog ubrzane urbanizacije i prekomjernog utjecaja novih naseljenika.

Istaknuo je da bi Kotor mogao izgubiti svoj prepoznatljiv mediteranski identitet, a time i svoj duhovni i kulturni značaj, ako se ne očuva prisutnost Hrvata kao baštinika toga naslijeđa.

„Kotor mora ostati grad svojih građana, a to su Hrvati, čuvari ove neprocjenjive baštine“, poručio je Deković te naglasio kako bi gubitak hrvatske zajednice mogao značiti i gubitak identiteta grada.

Skoko, čija je uža specijalnost identitet i imidž država, objašnjavao je razliku između nacionalnog identiteta i imidža. Nacionalni identitet, prema njemu, odnosi se na ono što zajednica zaista jest – njezinu povijest, kulturu, jezik i vrijednosti. Imidž je, s druge strane, slika koju zajednica projicira prema van, a koja je često oblikovana stereotipima i vanjskim utjecajem.

„Pitanje je zašto Hrvati diljem svijeta osjećaju potrebu opravdavati svoj identitet“, rekao je Skoko, naglasivši kako povijesni uvjeti i manjinski status u mnogim zemljama, uključujući Crnu Goru, čine taj izazov još izraženijim.

Posebno je istaknuo specifične izazove s kojima se suočavaju Hrvati Boke kotorske u očuvanju svog identiteta, s obzirom na političke promjene u Crnoj Gori i pritiske za asimilacijom.

„Niti možemo zamisliti Crnu Goru, njezin suvremeni identitet i bogatstvo kulture bez silnih doprinosa tijekom svih stoljeća, da ne nabrajamo sve zaslužne među Hrvatima u Boki kotorskoj, a s druge strane niti hrvatski identitet ne možemo zamisliti bez ovoga sjajnog doprinosa“, naglasio je.

Skoko je, međutim, izrazio zabrinutost zbog toga što u Hrvatskoj nije dovoljno prepoznata važnost doprinosa Hrvata Boke kotorske. „Na žalost, još uvijek na razini Hrvatske ne postoji dovoljno svijesti o bogatstvu koje čine Hrvati Boke kotorske. Njihov identitet i doprinos ovom prostoru i zajednici trebali bi biti vidljiviji.“

Ulogu Katoličke crkve istaknuo je ključnom u očuvanju kulturnog i nacionalnog identiteta bokeljskih Hrvata, posebice u vremenima kada je institucionalna podrška često izostala.

„Crkva je bila ta koja je čuvala identitet zajednice, osobito u povijesnim razdobljima kada su postojale prijetnje gubitka kulturnog naslijeđa“, rekao je Skoko istaknuvši pritom kako je Crkva, iako univerzalna, uvijek bila osjetljiva na potrebe zajednice.

Skoko je zaključio kako u 21. stoljeću imidž države ili zajednice ne samo da odražava njezin identitet, već postaje alat za trgovinu i promociju.

Babić Galić naglasila je golem doprinos Hrvata Boke kotorske kulturnom i društvenom životu ovog područja. Istaknula je kako su ovdašnji Hrvati stoljećima aktivno sudjelovali u oblikovanju kulturnih vrijednosti Boke kotorske, njegujući i čuvajući vlastiti nacionalni identitet. Ova duga povijest angažmana i identitetske svijesti, prema njezinim riječima, svjedoči o njihovu neizmjernom značaju u razvoju lokalne zajednice i iznimno bogate kulturne baštine.

Ovom panelu prisustvovali su hrvatski veleposlanici u Crnoj Gori i Albaniji, **Veselko Grubišić** i **Zlatko Kramarić**, generalna konzulica Republike Hrvatske u Kotoru **Jasminka Lončarević**, predsjednik Hrvatske građanske

inicijative i njezin zastupnik u crnogorskom parlamentu **Adrijan Vuksanović**, nekadašnji visoki državnik Crne Gore **Ranko Krivokapić** te predstavnici hrvatskih udruga i ugledni pojedinci iz kulturnog i društvenog života.

HRVATE U UKLJUČITI U CRNOGORSKO DRUŠTVO BEZ GUBITKA IDENTITETA

Prof. dr. sc. Božo Skoko, odgovarajući na pitanje je li lakše biti Bokelj ili Hrvat, istaknuo je kako „problem nastaje ako vi morate mijenjati svoj identitet pod pritiskom, zbog benefita drugih“.

Biti Hrvat u Boki kotorskoj oduvijek je nosilo određene izazove, osobito zbog političkih i društvenih okolnosti, kako u bivšoj Jugoslaviji tako i u suvremenoj Crnoj Gori. Zbog određenih okolnosti, objašnjava dalje Skoko, Hrvati su morali stalno pronalaziti načine za očuvanje svoje nacionalne i kulturne posebnosti.

„Crna Gora danas, vezano uz pitanje suvremenoga nacionalnog identiteta, prolazi proces redefiniranja svog identiteta, što je složeno zbog njezine povijesti, multietničkog sastava i političkih previranja. Imali smo priliku čuti kako je suvremeni crnogorski identitet još uvijek u fazi izgradnje te da postoji napetost između različitih etničkih i nacionalnih skupina, što utječe i na položaj Hrvata u zemlji.“

Crna Gora pokušava, smatra Skoko, balansirati između svoga povijesnoga crnogorskog identiteta i sve veće potrebe za inkluzivnošću prema manjinama, uključujući Hrvate. Taj proces doživljava iznimno važnim zato što o njemu ovisi kako će se manjinske zajednice, uključujući Hrvate, integrirati u crnogorsko društvo bez gubitka svoga specifičnog identiteta.

HRVATI U CRNOJ GORI U FOKUSU DRUGOG SUSRETA HRVATSKE NACIONALNE MANJINE NA PAGU

Mnogi visoki uzvanici nazočili su suretu, među kojima Gordan Grlić Radman, ministar vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske i Davor Božinović, potpredsjednik Vlade i ministar unutarnjih poslova Republike Hrvatske

Tekst: Nikola Dončić

Foto: Grad Novalja

Drugí susret hrvatske nacionalne manjine i Hrvata izvan domovine, u organizaciji Instituta za istraživanje migracija (IMIN), Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore (HNV) i Grada Novalje, održan je od 11. do 13. listopada u Novalji na otoku Pagu. Pokrovitelji ovoga važnog događaja bili su Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske te Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Susret je bio prilika za predstavljanje hrvatske manjine u Crnoj Gori, s posebnim naglaskom na kulturne, obrazovne i političke izazove s kojima se zajednica suočava. Program

susreta obuhvatio je znanstvene i kulturne sadržaje koji su potaknuli važne razgovore o očuvanju nacionalnoga identiteta, jezika i tradicije Hrvata u Crnoj Gori.

Ovaj susret započeo je svečanom dobrodošlicom gradonačelnika Novalje **Ivana Dabe**, koji je pozdravio sudionike i istaknuo važnost jačanja veza između Hrvatske i hrvatskih zajednica izvan domovine. U sklopu otvorenja predstavljena je knjiga „Identitet Hrvata Boke kotorske“, koja je rezultat rada **prof. dr. sc. Vande Babić Galić** i **prof. dr. sc. Željka Holjevca**. Zbornik donosi znanstvene radove o povijesti, kulturi i identitetu Hrvata iz Boke kotorske.

Drugi dan susreta bio je posvećen pretpremijeri dokumentarnoga filma o sakralnoj baštini Boke kotorske, autora **Nevena Staničića**, te okruglom stolu pod nazivom „Hrvatska manjina u Crnoj Gori – trenutna situacija, izazovi i perspektive“. Na okruglom stolu sudjelovali su ključni predstavnici hrvatske zajednice u Crnoj Gori, među kojima su **Adrijan Vuksanović**, zastupnik u Skupštini Crne Gore i predsjednik Hrvatske građanske inicijative (HGI) i **Zvonimir Deković**, predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore (HNV).

Okrugli stol bio je prilika za otvorenu raspravu o izazovima s kojima se susreće hrvatska manjina

u Crnoj Gori, uključujući očuvanje jezika, kulturne baštine i političkog identiteta. U razgovoru su sudjelovali i **Milan Bošnjak**, savjetnik s posebnim položajem za pitanja hrvatske nacionalne manjine u inozemstvu, te **Jasminka Lončarević**, generalna konzulica Republike Hrvatske u Kotoru, koja je istaknula važnost institucionalne podrške manjinskim zajednicama.

Mnogi visoki uzvanici nazočili su suretu, među kojima **Gordan Grlić**

Radman, ministar vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske i **Davor Božinović**, potpredsjednik Vlade i ministar unutarnjih poslova Republike Hrvatske. Grlić Radman čestitao je Adrijanu Vuksanoviću na dobrom izbornom rezultatu koji je njegova stranka (HGI) ostvarila na lokalnim izborima u Kotoru i istaknuo kako će Hrvatska i dalje pružati potporu Hrvatima u Crnoj Gori, kako politički, tako i kulturnim i obrazovnim projektima.

Među prisutnima su bili i **Veselko Grubišić**, veleposlanik Republike Hrvatske u Crnoj Gori, **Mladen Andrić**, hrvatski veleposlanik u Mađarskoj, **Sunčana Glavak**, zastupnica u Europskom parlamentu, **Marijana Petir**, zastupnica Hrvatskoga sabora i mnogi drugi predstavnici hrvatske diplomacije, kulture i društva.

Mirko Vičević, admiral Bokeljske mornarice i predsjednik Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore, bio je prisutan na događaju zajedno s

Timorom Šatarom, predsjednikom Hrvatske bratovštine „Bokeljske mornarice 809“ Zagreb i **Jasnom Levanić Rogić**, članicom ove bratovštine.

Ivo Kujundžić, v. d. urednik Programa za Hrvate izvan Republike Hrvatske, **Doris Vučković**, urednica dokumentarnih sadržaja Programa za Hrvate izvan Republike Hrvatske, zajedno s **Tatjanom Rau**, urednicom Međunarodnoga radijskoga programskog kanala Glas Hrvatske te

Dijanom Čović, urednicom Globalne Hrvatske, također su bili u Novalji na ovom susretu.

Na Drugom susretu hrvatske nacionalne manjine i Hrvata izvan domovine u Novalji sudionici su naglasili važnost suradnje Hrvatske i hrvatskih zajednica u inozemstvu, osobito u obrazovnim i kulturnim projektima. Složili su se, jednako tako, da treba jačati inicijative za očuvanje jezika, tradicije i kulturne baštine te razvijati obrazovne pro-

grame za mlađe generacije. Ključni zaključak bio je nastavak suradnje na projektima koji će očuvati identitet Hrvata u Crnoj Gori i učvrstiti veze između Hrvatske i Crne Gore.

U kulturnom dijelu programa sudjelovale su klapa „Jadran“ iz Tivta i novaljska klapa „Muštre“, koje su izvele repertoar dalmatinskih pjesama. Susret je završio misom za Domovinu u crkvi sv. Katarine u Novalji.

OGRANAK MATICE HRVATSKE U DUBROVNIKU OBILJEŽIO 70. OBLJETNICU

U prvoj lađi kamenoga Lazareta na Pločama slavio se riječju, plemenitim idejama i kulturnim dosezima, u bogatome i raznovrsnome programu, značajan jubilej

Tekst: Marija Božinović Mihaliček
Foto: OMH Dubrovnik

Brojnim i raznovrstnim kulturnim programima Ogranak Matice hrvatske u Dubrovniku obilježio je 70. obljetnicu djelovanja. U zdanju nekadašnje dubrovačke karantene - Lazaretima, na Pločama, od 10. do 12. listopada održan je književno-kulturni

festival „Grad od riječi“, koji je okupio predstavnike ogranaka Matice hrvatske iz Križevaca, Gruda, Boke kotorske, Vukovara, Blata, Metkovića i Mostara te suradnike iz Dubrovačkih knjižnica, Dubrovačkih muzeja, Doma Mari-na Držića, Dubrovačkih ljetnih igara,

Sveučilišta u Dubrovniku, Turističke zajednice grada Dubrovnika, Društva dubrovačkih pisaca i dubrovačkih srednjih škola.

Svečano otvorenje festivala, uz pozdravne riječi zamjenice dubrovačkoga gradonačelnika **Jelke Tepšić**, članice

Glavnog odbora Matice hrvatske **Slavice Stojan** i predsjednice dubrovačkoga ogranka **Ivane Grkeš**, proteklo je uz dodjelu zahvalnica dugogodišnjim suradnicima te popraćeno nastupom klape Kaše. U sklopu otvorenja promovirana je knjiga „Ruđer Bošković - znanstvenik, književnik i diplomat“. Knjigu su predstavili recenzent **mag. phil. et relig. Marito Mihovil Letica** i autor **prof. dr. sc. Stipe Kutleša**.

Književno-kulturni festival „Grad od riječi“ započeo je predavanjem na temu „Medijska pismenost i kultura: Knjige, informacije i identitet“. Predavanje je vodio **prof. dr. sc. Mato Brautović** sa Sveučilišta u Dubrovniku. Predavač je istaknuo važnost medijske pismenosti kao ključnog alata za očuvanje kulturnoga identiteta i borbu protiv širenja dezinformacija.

Dubrovački muzeji predstavili su dva kataloga sa svojih izložbi. Katalog izložbe o povijesti pomorstva „Brodovi na fotografijama i razglednicama od sredine 19. do sredine 20. stoljeća“ promovirali su kustosi **Ljerka Dunatov** i **Dino Lokas**, dok je o izložbi „Moje

Konavle – stare fotografije iz privatnih zbirki“ govorila viša kustosica **Barbara Margaretić**.

Dom Marina Držića predstavio je strip-izdanja „Novele od Stanca“ i „Dunda Maroja“, kao i englesko izdanje „Old Stan or A Fool Fooled“. Predstavljanje su vodili **Valerija Jurjević**, kustosica ustanove i ravnatelj **Nikša Matić**, a posjetitelji su saznali više o inovativnome pristupu kojim se Držićevo djelo približava novim generacijama, posebice uz obrazovnu vrijednost stripa, koji se već koristi u školskim udžbenicima.

U jutarnjem programu festivala sudjelovali su i učenici dubrovačkih gimnazija, pokazavši ljubav prema poeziji i glazbi, dok je Čitalački klub Sveučilišta u Dubrovniku organizirao kviz znanja o književnosti.

Popodnevni dio programa obilježila su izdanja ogranka Matice hrvatske.

Renata Husinec, predsjednica OMH u Križevcima, s predavanjem pod naslovom „Riječ u križevačkom Ogranku Matice hrvatske i križevačko-dubrovačkim vezama“ naglasila je povezanost iz-

među Križevaca i Dubrovnika u zajedničkome prostoru - bogatoj kršćanskoj baštini i važnosti hrvatske kulture. Veze dvaju hrvatskih gradova prikazane su u književnosti **Marina Držića**, **Ivana Gundulića** i **Iva Vojnovića**, koji je tijekom svoga petogodišnjeg službovanja u Križevcima stvorio značajna djela, uključujući roman „Ksanta“ i dramu „Psyche“.

Ogranak Matice hrvatske u Grudama predstavio je Godišnjak OMH Grude Susreti 17 (2023.) i knjigu pjesama „Domosnovlje u verigama“ (2023.) posvećenu **Zvonku Bušiću Taiku**, koju je priredio Mladen Vuković, u izdanju Ogranaka Matice hrvatske Grude i Imotski. Ova izdanja predstavili su **dipl. ing. agr. Petar Majić**, novinar i književnik Mladen Vuković te **Mario Bušić**, predsjednik OMH u Grudama.

Marija Mihaliček, predsjednica Ogranka MH u Boki kotorskoj, osvrnula se na sedmogodišnje djelovanje te izdanja ogranka, s naglaskom na izdanja koja se bave kulturnim nasljeđem koje baštini hrvatska zajednica u Boki kotorskoj: „Muljanski

kantual“ urednika **don Roberta Ton-satija** i monografsku studiju „Crkva sv. Ivana u sakralnoj baštini Prčanja“ autora **Željka Brguljana**. Govoreno je i o Kotorskome zborniku, časopisu za promociju kulturne, povijesne i prirodne baštine Boke kotorske.

Lidija Miletić, predsjednica Ogranka MH u Vukovaru, koji je obnovljen 2003. godine, izrazila je zadovoljstvo sudjelovanjem i predstavila dvojicu autora najnovijih izdanja, koji su govorili o svojim knjigama. **Petar Elez**, potpredsjednik OMH u Vukovaru, govorio je o zbirci poezije „Duh i voda“ koja je objavljena 2022. godine. **Dubravko Duić Dunja**, slikar, ilustrator knjiga i pjesnik, predstavio je svoju knjigu „Tu gdje Slavonija namiguje na Srijem“.

Rade Kaštopil, bivši predsjednik Ogranka Matice hrvatske u Blatu, predstavio je četiri naslova koja istražuju bogatu kulturnu i povijesnu baštinu Blata. Knjiga „Blatska trpeza“ autora Rade Kaštopila nudi jedinstven uvid u tradicionalna jela, slastice i običaje ovoga kraja. „Zapisi o pasanim brimenima i čejadima“ **Franka Burmasa** sadrže memoarske zapise na lokalnome govoru, čuvajući sjećanja na prošlost i svakodnevni život Blata. „Župa Blato u vizitacijama papinskih vizitatora i korčulanskih biskupa 1560. – 1830.“ **don Boža Baničevića** prikazuje povijesni i vjerski razvoj Blata u više od dvaju stoljeća. Na kraju, „Pejzaž moje duše“ **Milenke Sardelić** predstavlja zbirku poezije koja izražava duboka osobna promišljanja o pejzažima duše.

Nikola Nogolica, član predsjedništva OMH u Metkoviću, govorio je o knjizi „Matice, parice i mrtvar župe sv. Ilije proroka u Metkoviću 1710. – 1835.“ autora **don Mata Brečića**. Knjiga je nastala na rezultatima istraživanja najstarijih matičnih knjiga rodne župe autora, a donosi mnoga saznanja o povijesti Metkovića od 1734. do 1835. godine, od dragocjenih podataka o stanovništvu, povijesnim događajima, svećeničkim službama, kao i osobnim podacima kao što su imena i prezimenima.

Sadržajan i raznolik bio je program zadnjeg dana festivala posvećen djeci. Slikovnica „Mala medicina“ autorice **dr. Darije Ostojić** približava medicinske pojmove djeci, a knjiga je nastala kao rezultat višegodišnjeg rada autorice na pisanju edukativnih članaka za časopis Cvitak, koji su sada uobličeni u ovoj slikovnici-leksikonu medicinskih pojmova za najmlađe. Nakon predstavljanja, mali posjetitelji sudjelovali su u radionici izrade (bookmarkera) straničnika.

Igor Jurilj autor je i ilustrator slikovnice „Baby Lasagna i mačak Stipe – Veliko prijateljstvo“. S predsjednicom Ogranka Ivanom Grkeš predstavio je ovu već popularnu slikovnicu i otkrio kako je ova priča nastala spontano, tijekom razgovora s **Markom Purišićem** (poznat kao Baby Lasagna).

Predsjednik Društva dubrovačkih pisaca **Boris Njavro** i tajnik **Vinko Rožić** govorili su o izazovima s kojima se susreće izdavaštvo u Dubrovniku.

Predavanje o Dubrovačkim knjižnicama, s posebnim naglaskom na Znanstvenu knjižnicu Dubrovnik i njezine vrijedne zbirke, imala je **Tina Di Reda**, konzervatorica i restauratorica u Znanstvenoj knjižnici Dubrovnik. Di Reda je predstavila bogatstvo lokalnih i nacionalnih povijesno-kulturnih zbirki koje se čuvaju u palači Bassegli-Kaboga. Nakon uvodnog pregleda knjižničnog fonda, naglasila je važnost očuvanja tih zbirki te istaknula važnost rada Odjela zaštite i restauracije građe, koji postoji od 2008. godine.

Ivan Viđen, povjesničar umjetnosti i član uredništva časopisa Dubrovnik održao je predavanje na temu „Od ogranka do Matice i obratno – povijest, struktura i djelatnost Matice hrvatske u Dubrovniku od 1954. do 2000.“. Viđen je dao povijesni pregled dubrovačkoga Ogranka u djelovanju Matice ističući njezin značaj za očuvanje kulturne baštine i promociju dubrovačkih književnika te njezinu snažnu povezanost s gradom. Već prva knjiga koju je Matica tiskala bila

je Gundulićev „Osman“ 1843., što nije bilo slučajno s obzirom na važnost dubrovačkoga književnog jezika za Ilirce i hrvatski narodni preporod. Viđen je istaknuo kako je Matica hrvatska od samih početaka promicala tiskanje starih dubrovačkih pjesnika, kao i narodnih pjesama. Matica je širila svoje djelovanje radom povjerenika, a među najvažnijima u Dubrovniku bio je **Dra-gutin Pretner**. U razdoblju između dvaju svjetskih ratova, kada je osnovan pododbor Matice u Dubrovniku 1937., na njezinu čelu bio je **dr. Ernest Katić**. Nakon Drugoga svjetskog rata, rad Matice bio je suspendiran, ali je obnovljen 1954. te je Dubrovnik ponovno postao važan centar kulturnih aktivnosti, osobito izdavanjem časopisa Dubrovnik, koji je prvi put tiskan 1955. godine. Matica je također bila jedan od inicijatora podizanja spomenika Marinu Držiću i **Franu Supilu** te osnivanja Doma Marina Držića. Viđen je zaključio predavanje istaknuvši kako je Matica hrvatska oduvijek gledala na Dubrovnik kao na izvor hrvatske kulture, a dubrovački ogranak imao je ključnu ulogu u očuvanju baštine i razvoju kulturnoga života grada.

Kraj književno-kulturnoga festivala „Grad od riječi“ obilježile su književne teme. **Željko Andrijačić**, novinar Večernjeg lista, predstavio je svoj prvijenac „Pisma iz vječnosti“, zatim je održana književna tribina pod imenom „Što te žulja?“, koja je okupila autore **Danijelu Crljen**, **Žarka Dragojevića**, **Mara Mojaša**, **Barbaru Klepić**, **Mariju Lučić** i **Željka Andrijanica**, koji su u razgovoru s publikom podijelili što ih inspirira i potiče na pisanje.

U prvoj lađi kamenoga Lazareta na Pločama slavilo se riječju, plemenitim idejama i kulturnim dosezima, u bogatome i raznovrsnome programu književno-kulturnoga festivala „Grad od riječi“, sedam desetljeća postojanja Ogranka Matice hrvatske u Dubrovniku.

ZLATNA POVELJA ZA KNJIGU ŽELJKA BRGULJANA

Na Glavnoj skupštini Matice hrvatske u Zagrebu
dodijeljena je Ogranku u Boki kotorskoj zlatna povelja
za knjigu „Crkva sv. Ivana u sakralnoj baštini Prčanja“ autora Željka Brguljana

Tekst i foto: Matica hrvatska

U Zagrebu je u maloj dvorani KD Vatroslava Lisinskog 26. listopada održana Glavna skupština Matice hrvatske. Skupštinu su uz 155 zastupnika s pravom glasa iz svih ogranka Matice hrvatske uveličali gosti **Dubravka Đurić Nemec**, izaslanica ministrice kulture i medija **Nine Obuljen Koržinek**, povjerenik za kulturna dobra i

voditelj Ureda za kulturna dobra **vlč. Vlado Mikšić**, izaslanik zagrebačkoga nadbiskupa **Dražena Kutleše**, **Željko Holjevac**, ravnatelj Instituta društvenih znanosti **Ivo Pilar**, **Gordan Ravančić**, ravnatelj Hrvatskoga instituta za povijest, **Mislav Grgić**, veliki meštar Družbe „Braća Hrvatskoga Zmaja“, **Darko Majstorović**, predsjednik Strukovne

udruge kriminalista i **Vladimir Miletić**, predsjednik podružnice te udruge za Grad Zagreb i Zagrebačku županiju, zatim **Lobel Machala**, knjižničarski savjetnik i rukovoditelj Odjela Bibliografsko središte, u ime ravnateljice NSK te direktorice u Privrednoj banci Zagreb **Vilijana Belas** i **Jadranka Krajina**, predstavnice donatora MH.

Predsjednik Matice hrvatske **Miro Gavran** u svom govoru osvrnuo se na dosadašnji dio mandata na čelu najstarije hrvatske kulturne ustanove istaknuvši najvažnije projekte i aktivnosti ostvarene u protekloj godini. Uz osnutak pet novih ogranaka (Čapljina, Prag, Stari Grad na Hvaru, Kutjevo i Otočac) i značajan priljev novih članova, održano je više od dvije stotine različitih događaja u središnjici i iznimno uspješan Treći festival knjige u Matici hrvatskoj, dok je u ograncima održano više od pet stotina i pedeset događaja, a utemeljeno je i Vijeće ogranaka Matice hrvatske u Bosni i Hercegovini.

Gavran je podsjetio na najvažniji događaj, odnosno 26. siječnja kada je na inicijativu Matice hrvatske Hrvatski sabor donio Zakon o hrvatskom jeziku. Vlada RH potvrdila je petnaest članova Vijeća za hrvatski jezik iz petnaest važnih kulturnih i obrazovnih institucija, a 23. listopada održana je i prva sjednica toga tijela čiji je predsjednik na prijedlog Matice hrvatske postao **Marko Tadić**. Usto su u Vijeće ušli donedavni član Matičine Radne skupine za izradu toga zakona akademik **Mislav Ježić** te član Glavnog odbora, dekan Filozofskog fakulteta u Osijeku **Ivan Trojan**. Također, na inicijativu Matice hrvatske i Družbe „Braća Hrvatskoga Zmaja” Hrvatski sabor proglasio je 2025. godinu 1100. obljetnicom utemeljenja Hrvatskog Kraljevstva.

Ustvrdio je kako je sve ono naznačeno na početku mandata u njegovu četverogodišnjem programu, ali i mnogo više od najavljenoga, dosad već ostvareno. To ne bi bilo moguće bez podrške i zauzimanja članova Predsjedništva, Glavnog odbora i matičara iz ogranka i odjela te zaposlenika iz središnjice, na čemu im je zahvalio. Zahvalu je uputio i Ministarstvu kulture i medija, Ministarstvu znanosti, obrazovanja i mladih, Gradu Zagrebu kao i svim donatorima, sponzorima i simpatizerima.

Uz redovita izvješća gospodarskog tajnika **Ivice Nuića** o radu MH za 2023. i planu rada MH za 2025., prihvaćeno je Izvješće Nadzornoga odbora i Časnoga suda, Financijsko izvješće MH za 2023. i prijedlog Financijskog plana MH za 2025. godinu.

U umjetničkom dijelu programa nastupili su violinistica **Noami Konforta** i pijanist **Armand Merle**, a dodijeljena su i odličja i nagrade. Nagrada Zaslužnik Matice hrvatske za očuvanje hrvatskoga identiteta dodijeljena je **Ernestu Fišeru**, predsjedniku Ogranka MH u Varaždinu i glavnom uredniku časopisa Kolo, **Renati Husinec**, predsjednici Ogranka MH u Križevcima i članici Glavnoga odbora MH, **Ivanu Janešu**, predsjedniku Ogranka MH u Čabru, **Marijanu Brajinoviću**, prvom predsjedniku

Austrijsko-hrvatskog društva u Beču i promicatelju hrvatske kulture u Austriji te **Jánosu Römeru**, uredniku i autoru emisije „Govorimo hrvatski” na Hrvatskom radiju. Za počasnoga člana Matice hrvatske imenovan je akademik **Mirjan Damaška**.

Na Glavnoj skupštini dodijeljeno je 11 zlatnih i 19 srebrnih povelja te Nagrada Matice hrvatske **Ivan Kukuljević Sakcinski** za najbolje djelo objavljeno u ograncima. Ove godine **Kukuljević** je pripao Ogranku Matice hrvatske u Čakovcu za knjigu *Antologija međimurske popijevke* (priredili **Stjepan Hranjec**, **Branimir Magdalenić**) u suizdanju Ogranka i Međimurske županije, Grada Čakovca i Zajednice hrvatskih kulturno-umjetničkih udruga Međimurske županije.

DOBITNICI ZLATNIH I SREBRNIH POVELJA MATICE HRVATSKE

Zlatne povelje dodijeljene su: OMH u Boki kotorskoj za knjigu **Željka Brguljana** *Crkva sv. Ivana u sakralnoj baštini Prčanja*, OMH u Čabru za knjigu **Marije Malnar Jurišić** *Frazeologija govora Tršća u Gorskom kotaru*, OMH u Čakovcu za knjigu **Marijane Korunek-Medved** *Apostoli Insulani. Crkveni red pavlina u Međimurju i integralna studija matičnog samostana. Povijest-kultura-arheologija-umjetnost*, OMH u Delnicama za knjigu **Antona Šuljića** *Grgino sveto*, OMH u Dubrovniku za knjigu **Stipe Kutleše** *Ruđer Bošković. Znanstvenik, književnik i diplomat*, OMH u Jastrebarskom za knjigu **Nine Škrabea** *(Ne)tolerantne komedije. Zbirka dramskih tekstova*; OMH u Koprivnici za knjigu **Krunoslava Arača, Danijela Balaška, Dorijana Devića, Radovana Kranjčeva, Zdravka Matotana i Damira Šešoka** *Bioraznolikost Koprivničko-križevačke županije. Bogatstvo i ljepote prirode*, OMH u Ogulinu za knjigu **Ivane Brlić-Mažuranić** *Priče iz davnine* (II. izmijenjeno izdanje), OMH u Orašju za knjigu **Mate Nedića** *Antologija suvremenoga hrvatskog pjesništva u Bosni i Hercegovini*, OMH u Petrinji za knjigu *Ribe, paklare i rakovi Banovine* (autori: **Kata Benac, Matija Bučar, Antun Delić, Aljoša Duplić, Zdenko Franić, Željko Jambrešić, Mišel Jelić, Mladen Kučinić, Berislav Ličina, Krešo Pandžić, Šeherzada Šaini Talić, Marina Vilenica**), OMH u Sarajevu za knjigu **Andreja Rodinisa** *Menadžer*.

Srebrne povelje dodijeljene su OMH u Bujama za zbirku pjesama i kratkih priča **Anite Crevatin** *Naš, noše, po nošo*, OMH u Čitluku za zbirku pjesama **Pera Pavlovića** *Molitvenik za bilje*, OMH u Dubrovniku za slikovnicu **Luka Paljetka** *Luka Sorkočević – Sorgo. Skladatelj (1734. - 1789.)*, OMH u Garešnici za knjigu **Ane Šedlbauer** *Isa*, OMH u Gospiću za knjigu *Književnost u glazbenom ruhu Lika, Gacka, Krbava i Velebitsko primorje*, OMH u Mostaru za knjigu **Darije Ostojić** *Mala medicina*, OMH u Osijeku za knjigu **Jurice Vuce** *Otmjeni čovjek ekspresionizma. Ekspresionistički teatar Josipa Kulundžića i njegov antipirandelistički pirandelizam* te knjigu **Lydie Scheuermann Hodak** *Oboje bosonogi*, OMH u Ozlju i OMH u Varaždinu za knjigu **Tomislava Dretara i Jakova Erdeljca** *Narav države*, OMH u Ozlju za knjigu **Marinka Marinovića** *Ozalske price*, OMH u Posušju za knjigu *Benjaminov zbornik. U čast eruditu i domoljuba*, OMH u Požegi za knjigu **Vesne Vlašić** *Požega od tragova satkana. Studije i članci*, OMH u Sisku za zbirku pjesama **Đurđice Vuković** *Ponor*, OMH u Slavonskom Brodu za knjigu **Vinka Brešića** *Ivana & Tadija. I druge slavonskobrodske teme*, OMH u Splitu za časopis *Hrvatska obzorja*. Časopis Ogranka Matice hrvatske u Splitu. Broj 7/2023, OMH u Vinkovcima za knjigu **Stanka Špoljarića** *Branko Bazina*, OMH u Vitezu za knjigu **Željka Kocaja** *Tajna špilje Škav i druge priče*, OMH u Zaboku za *Godišnjak grada Zaboka 2023.*, OMH u Zadru za knjigu **Tina Lemca** *Pečati i kistovi. Izbor iz književnih kritika 2011. - 2021.*

NOVA KNJIGA O HRVATSKOJ MANJINI U EUROPSKOME SUSJEDSTVU

U nakladi Hrvatske matice iseljenika iz tiska je izašla nova knjiga autora Milana Bošnjaka pod naslovom „Hrvatska nacionalna manjina – status i perspektiva“

Tekst i foto: Matica hrvatska

Nova knjiga autora **Milana Bošnjaka** pod znakovitim naslovom „Hrvatska nacionalna manjina – status i perspektiva“ u nakladi Hrvatske matice iseljenika inventivna je monografija sociokulturne tematike i žanra koju krase potpuno suvremeni narativ o toj vitalnoj grani našega etničkog korpusa. Zbirka odabranih eseja, članaka, studija i prigodnih zapisa o hrvatskoj manjini iz europskoga nam susjedstva – proizišla iz autorovih neposrednih uvida u društvene, političke i kulturne prilike dvanaest zemalja srednje i jugoistočne Europe – predstavlja zanimljiv pokušaj njezina konceptualnog određenja u razdoblju nakon demokratskih preobrazbi u Europi (1989.), koje su uvelike otvorile potpuno nove perspektive za sve nacije toga dijela Staroga kontinenta.

Kako ne postoji općeprihvaćena definicija nacionalnih manjina u Europskoj uniji pa tako ni u okolnim nam zemljama gdje višestoljetno zatječemo hrvatsku manjinu, autor ove zbirke osam članaka Milan Bošnjak nastoji skicirati postignuća prekogranične kulturne, znanstvene i obrazovne suradnje Hrvatske s ljudima naših korijena u tome geografskom prostoru, pretežno uz programe Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH (SDU) i Hrvatske matice iseljenika (HMI), koji su namijenjeni očuvanju materinskoga jezika, povijesti i kulture u konkretnoj manjinskoj zajednici. Autor je posebno usredotočen na strateške projekte Vlade Republike Hrvatske koje provodi SDU među našijencima u inozemstvu. Ovi posljednji projekti proteklog su desetljeća, na koje je autor Bošnjak prema području svoga profesionalnog djelovanja i osobno zainteresiran, stvorili izrazito pozitivno ozračje za provedbu svekolike suradnje u tome vrlo šarolikome jezičnom i kulturnom arealu i nadasve raznolikom okviru političko-pravne manjinske zaštite, čija

se fleksibilnost u odnosu na potpisane međunarodne konvencije Vijeća Europe razlikuje od države do države. Hrvatska manjina, podsjetimo, živi u sljedećim zemljama: Republika Austrija, Republika Bugarska, Crna Gora, Češka Republika, Talijanska Republika, Republika Kosovo, Mađarska, Rumunjska, Republika Sjeverna Makedonija, Slovačka Republika, Republika Slovenija i Republika Srbija.

Pažljivi čitatelj saznat će ponešto o prednostima i nedostacima izdvojenih modela manjinske regulative, kako u dvanaest europskih zemalja gdje živi hrvatska manjinska zajednica tako i o specifičnostima modela manjinske zastupljenosti koji primjenjuje Republika Hrvatska za predstavnike 22 manjine koje žive na njezinu državnome teritoriju.

INSTITUCIONALNA IZGRADNJA SKRBI O MANJINI

Sažeto, ova zbirka od osam članaka Milana Bošnjaka usmjerena je ponajprije na tri ključna zadatka. Prvo, ukratko nastoji prikazati institucionalnu izgradnju cjelokupne skrbi moderne hrvatske države RH prema vlastitoj nacionalnoj manjini u europskome okruženju, koja je ojačala posljednjih desetak godina (2014. – 2024.).

Drugo, na vremenskoj okomici od pola tisućljeća želi skicirati složenost i društveno-povijesnu uvjetovanost etnokulturnih zajednica naše korjenike označenih pojmom nacionalne manjine te izostanak njezine šire prihvaćene manjinske zbilje u društvenoj praksi domicilnih sredina srednje i jugoistočne Europe.

Treće, želi istaknuti vrlo korisno djelovanje međuvladinih mješovitih odbora za zaštitu nacionalne manjine/nacionalnih manjina, izdvojivši uzorne prakse i to

između Hrvatske i Mađarske, ali i fascinantno manjinsko zakonodavstvo koje se primjenjuje u Republici Hrvatskoj. Sva tri zadatka, prema riječima nakladnika **Mije Marića**, trebala bi poslužiti oblikovanju višedimenzionalnoga kulturnog i društvenog okvira za kritičko propitivanje zastupljenosti nacionalnih manjina s obje strane granice na parlamentarnoj razini u europskome susjedstvu, kao što je to riješeno u Republici Hrvatskoj, uz temeljnu svrhu (bez reciprociteta) što uspješnije integracije u dvojezične/višejezične sredine našijenaca uz poticajne uvjete za očuvanje jezičnog i kulturnog identiteta hrvatske nacionalne manjine.

ČETVRT MILIJUNA DVOJEZIČNIH MANJINACA I VIŠE OD 220 UDRUGA U DVANAEST ZEMALJA

Ova naša promatrana skupina, teritorijalno raspršena u dvanaest zemalja, trenutačno ima ukupno četvrt milijuna pripadnika unatoč višestoljetnim integracijskim i asimilacijskim procesima. Razvojne perspektive kulturnog i društvenog stvaralaštva u tome hrvatskome manjinskom perimetru neupitno podupire petnaest diplomatsko-konzularnih predstavništava naše države: dvanaest veleposlanstava u glavnim gradovima okolnih država te diplomatsko osoblje naših generalnih konzulata

BILJEŠKA O AUTORU

Autor **dr. sc. Milan Bošnjak** (Gospić, 1974.) doktorirao je kroatistiku s temom *Njemačke Croatice* na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, prethodno diplomiravši studij filozofije i komparativne književnosti. Niz godina radio je u Ministarstvu znanosti i obrazovanja na stručnim i rukovodećim poslovima u području hrvatske nastave u inozemstvu i međunarodne suradnje, a od 2014. do danas radi u Središnjem državnom uredu za Hrvate izvan Republike Hrvatske kao savjetnik s posebnim položajem za pitanja hrvatske nacionalne manjine u inozemstvu. Od ak. god. 2021./2022. održava predavanja na Fakultetu hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu. Od 2008. do 2013. bio je član, a od 2014. do danas zamjenik je supredsjedatelja međuvladinih mješovitih odbora za zaštitu nacionalnih manjina koje Republika Hrvatska ima s Crnom Gorom, Mađarskom, Republikom Sjevernom Makedonijom i Republikom Srbijom. Autor je desetak stručnih knjiga, uz više pjesničkih zbirki. Objavljuje kontinuirano u domaćoj i inozemnoj periodici članke, eseje i studije fokusirane na kulturno stvaralaštvo Hrvata izvan Republike Hrvatske.

u Pečuhu, Subotici i Kotoru. Sretna okolnost je da su sve zemlje u kojima živi hrvatska manjina članice Vijeća Europe, poput Lijepe Naše.

Zaključno, uvršteni radovi Milana Bošnjaka služe sistematizaciji dosadašnjih temeljnih programskih i analitičkih postupaka usustavljenih posljednjih deset godina djelovanjem Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH (SDU) i starije Hrvatske matice iseljenika (utemeljene daleke 1951.) pa nedvojbeno mogu biti korisni čitateljima, osobito budućim kreatorima međudržavne kulturne, znanstvene i obrazovne suradnje/razmjene, čije polje interesa obuhvaća stvaralaštvo i općenito život Hrvata izvan Republike Hrvatske – od različitih instituta do fakulteta, kulturnih, sportskih i gospodarskih ustanova pa sve do raznih organizacija civilnog društva s obje strane granice. Mjestimičan izlazak iz ovih tematskih okvira autor Milan Bošnjak opisuje kao dopunu navedenim vlastitim radnim zadacima, a ne kao otvaranje novih pitanja o kojima bi trebalo razmišljati, i to ne samo zbog ograničenoga opsega knjige, nego i zbog tematike jasno određene u naslovu ove zbirke radova o statusu i perspektivama četvrt milijuna Hrvata koji stoljećima žive izvan matične zemlje u višejezičnom europskom susjedstvu. Kako se u tome geografskom prostoru uz hrvatski jezik govori talijanski, slovenski, njemački, mađarski, češki, slovački, srpski, albanski, rumunjski, bugarski, crnogorski i makedonski jezik, logično se poželjelo sadržaj ove jedinstvene monografije tiskati uz posvetu aktualnome *Međunarodnom desetljeću autohtonih jezika* (2022. – 2032.), čijim je nedavnim proglašenjem UNESCO odlučio ojačati prava pripadnika manjinskih jezičnih zajednica. Stručnjacima se preporučuje poticanje obrazovnih i kulturnih programa koji podržavaju dvojezično obrazovanje i potiču ovladavanje i autohtonim manjinskim jezikom, čemu se pridružuje i nakladnik ove knjige fokusirane na hrvatsku autohtonu manjinu u okolnim zemljama, gdje trenutačno – prema autorovim uvidima i uvidima Hrvatske matice iseljenika – djeluje više od 220 hrvatskih udruga.

Knjigu je uredila **Vesna Kukavica**, rukovoditeljica Odjela za nakladništvo Hrvatske matice iseljenika. Recenzenti knjige su **dr. sc. Željko Holjevac** i **dr. sc. Marina Perić Kaselj**. Knjiga je opremljena odabranom fotografskom građom i pouzdanim znanstvenim aparatom koji sadrži izabranu literaturu te predmetne međunarodne dokumente s manjinskom tematikom i ostala usporedbena internetska vrela, uz neizostavan *Popis institucija i udruga hrvatske nacionalne manjine u dvanaest europskih država*.

KNJIGA NA KOJU SE ČEKALO POLA STOLJEĆA

„Autor nije samo proučavao prošlost, nego se bavio i sadašnjošću, istaknuvši koliko je važno očuvati kulturni identitet Boke i Bara”

Tekst: Nikola Dončić
Foto: Radio Dux

Promocija zbornika radova o Boki kotorskoj i Svebarju **dr. sc. Domagoja Vidovića**, čiji je naslov „Bokeljske studije i ogledi“, upriličena je 20. listopada u Baru, uz veliki interes stručne i laičke javnosti.

Ova knjiga, koju izdaje Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore, donosi pomno istraživanje kulturno-lingvističkih i povijesnih specifičnosti Boke kotorske i Bara s okolicom i plod je autorove iskrene posvećenosti očuvanju iznimno bogatog nasljeđa hrvatskoga naroda u Crnoj Gori.

Vidović, poznati jezikoslovac, zaposlen na Odjelu za onomastiku i etimologiju Instituta za hrvatski jezik u Zagrebu, dugi niz godina temeljitim znanstvenim radom potvrđuje višestoljetne nacionalne značajke ovdašnjega hrvatskog naroda, donoseći nove spoznaje o njegovoj dubokoj pripadnosti ukupnoj hrvatskoj prisutnosti na ovom prostoru.

Slobodan Prosperov Novak, istaknuti povjesničar književnosti s bogatim javnim djelovanjem u Hrvatskoj, o Vidovićevu zborniku zapisao je, a u Baru ponovio, kako ovo djelo čekamo pola stoljeća.

„Jer gotovo toliko vremena, upravo pola stoljeća, prošlo je otkad su u biblioteci ‘Luča’, a nju se doživljavalo kao svojevrsnu antologiju crnogorske književnosti, **Gracija Brajković** i **Miloš Milošević** objavili dvije velike hrestomatije o bokeljskoj staroj književnosti. U ta dva inače ćirilicom otisnuta sveska inauguriran je dotad zanemareni odjeljak kroatistike koji će se, otada pa nadalje, sustavno baviti književnim tekstovima zapadnoeuropskoga i katoličkoga usmjerenja, koji su u ranome novom vijeku, dakle u renesansi, baroku i prosvjetiteljstvu, nastajali u gradovima Boke kotorske, kao i onima na prostoru primorja od Budve do Ulcinja.”

Dinamičnost knjige „Bokeljske studije i ogledi“, navodi Prosperov Novak, proizilazi iz činjenice što su u njoj okupljene znanstvene studije i tekstovi u kojima se na popularan način ispisuje priča o hrvatstvu Boke kotorske.

Na stranicama Vidovićeve knjige oboreni su manje-više svi pokušaji da se ospori nesporni hrvatski identitet ovih povijesnih hrvatskih krajeva i njihove književnosti te cjelokupnoga identiteta. Vidović tu operaciju provodi na najdelikatnijoj i, objašnjava Prosperov Novak, najuvjerljivijoj građi.

„Ona se odnosi na osobna imena koja se preuzimaju iz mnogostrukih izvora, zatim ta imena analizira, uz toponime, a onda ih ovjerava u povijesnim činjenicama koje pokazuju kako je između Bokelja i svih drugih dalmatinskih Hrvata cirkulirao ne samo zajednički jezik i njegove dubinske strukture, nego osobne sudbine brojnih protagonista po kojima se hrvatski kulturni korpus ne može ograničiti niti se ikad mogao ograničiti na stvarne granice aktualnih državnih granica“, naglasio je Prosperov Novak.

Ova knjiga pokazuje nevjerojatan napredak u proučavanju bokeljskih jezičnih i kulturnih fenomena.

„Autor nije samo proučavao prošlost, nego se bavio i sadašnjošću, istaknuvši koliko je važno očuvati kulturni identitet Boke i Bara“, naglašava Prosperov Novak te dodaje kako je Vidović svojim radom preuzeo težak teret, postajući ključni čuvar bokeljske kulturne baštine.

„Nakon ove knjige Domagoj Vidović postaje središnja figura koja preuzima filološku i političku odgovornost za budućnost ovog područja“, zaključio je Prosperov Novak, naglašavajući emotivnu dimenziju Vidovićeva istraživanja i njegov doprinos očuvanju bogatstva bokeljskoga identiteta.

Vidović često ističe kako se već u prvim hrvatskim stihovima u ovim krajevima jasno ističu „Dalmatini i vas rod hrvatski“, koje je napisao Kotoranin **Maro Dragović**.

„Tekstovi na latinskome jeziku u Boki datiraju još iz 15., a u Baru imamo latinske tekstove već iz 16. stoljeća. Sam kontinuitet pisanja na narodnome jeziku, koji traje tisuću godina, svjedoči o snazi i opstanaku hrvatske kulture na ovom području“, rekao je Vidović, pozivajući na ponos i dublje razumijevanje očuvanja ove jedinstvene baštine.

Knjiga „Bokeljske studije i ogledi“ obuhvaća pet tematskih cjelina: *Onomastičke studije*, *Književno-kulturne studije*, *Ogledi o Boki*, *Balada iz Svebarja* i *Nikad ti ne bih mogao reći Zbogom, zemljo neizrecive ljepote*. Za razliku od Boke kotorske, koja je bila dio različitih državnih tvorevina u sklopu kojih su se nalazile i ostale hrvatske povijesne zemlje, izravno vezu s njima Bar prekida još 1571. godine. Pravo je malo čudo, objašnjava Vidović, kako se hrvatsko ime zadržalo u Svebarju.

„Štoviše, 1629. godine, samo 12 godina nakon prvoga bokeljskog teksta na hrvatskome Mara Dragovića, Baranin **Petar Samueli** piše prvi tekst na hrvatskome u Svebarju, u Zupcima kraj Bara stolovao je Hrvat-baša sve do kraja 19. stoljeća, a Zupci su iznjedrili i jednoga hrvatskog proljećara iz Crne Gore **Iva Vickovića** kojega je političko djelovanje stajalo uz nize. **Vladimir Marvučić** štivima o barskim

Hrvatima i **Ilija Vukotić** objavom ‘Zubačkoga zbora’ 2022. upisali su Bar na hrvatski kulturni zemljovid“, naglasio je Vidović.

Zvonimir Deković, predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore, govoreći na promociji knjige istaknuo je kako Vidovićevo djelo nije važno samo za kulturnu baštinu, nego i za očuvanje identiteta hrvatske zajednice u Crnoj Gori. Deković je podsjetio na brojne inicijative koje se događaju u Baru, a koje svjedoče o obnovi nacionalne svijesti i važnosti zajedništva.

„Ovaj događaj možemo nazvati skupom barskih Hrvata, koji su u posljednjih godinu dana pokazali otvorenost prema svima u Crnoj Gori, kao narod koji želi da živi sa svima u miru, ali i da živi u punini svoj nacionalni i vjerski identitet.“

Organizator predstavljanja knjige u Baru bio je **Darko Perić**, potpredsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore. Promociji su, uz ostale, nazočili generalna konzulica Republike Hrvatske u Kotoru **mr. sc. Jasminka Lončarević**, ministar savjetnik u Veleposlanstvu Republike Hrvatske u Crnoj Gori **Ivo Vidojević** te **dr. sc. Stipe Kljaić** s Hrvatskoga instituta za povijest.

Objavljivanje zbornika radova o Boki kotorskoj i Svebarju „Bokeljske studije i ogledi“ financijski je potpomogao Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

KULTURNA BAŠTINA I IDENTITET: DNEVNIK VICKA TOMIĆA

Branka Bezić Filipović, vrsna poznavateljica hrvatskog iseljništva, donosi zanimljivu priču o iskustvu mnogih koji su iz Hrvatske otišli u potragu za boljim životom, ali i onih koji danas u Hrvatsku dolaze s raznih strana svijeta

Tekst: Branka Bezić Filipović

Foto: privatna arhiva

Kulturna baština i identitet: Dnevnik Vicka Tomića najnovija je moja knjiga objavljena u Splitu, u izdanju Veleučilišta Aspira. Poseban dodatak pod naslovom „Uloga iseljništva u očuvanju kulturne baštine” napisala je Aspirina prodekanica za međunarodnu suradnju **Petra Mandac**.

Vicko Tomić, obiteljskog nadimka **Kurtelačić**, rođen je u Visu 16. srpnja 1908. godine, u obitelji **Dinka i Mandine**, rođene **Zaninović**. Kao sedamnaestogodišnjak odlučio je otići u Čile, u grad Iquique, gdje je već šest mjeseci živio i radio njegov zet **Miho Ilić**, suprug Vickove sestre Dinke. On ga je trebao prihvatiti i pomoći mu, ali stvari nisu baš išle

prema planu. Tijekom 43 dana putovanja Vicko je vidio 24 mjesta u deset zemalja i o tome je pisao u svom dnevniku.

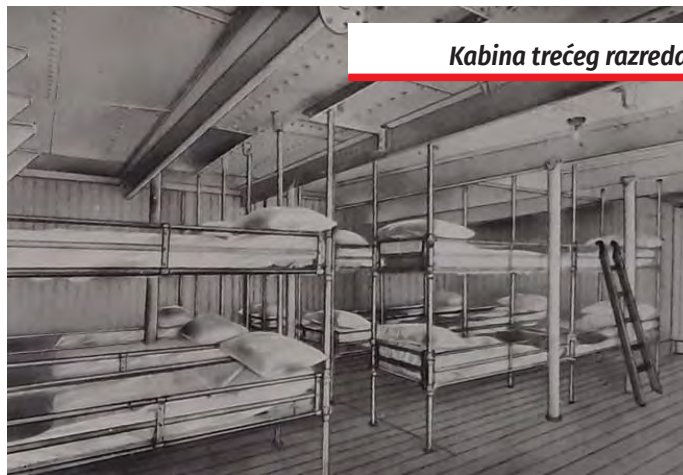
U to vrijeme glavne polazne luke s Jadrana za Južnu i Sjevernu Ameriku bile su Trst, Split i Dubrovnik, a razne agencije za prijevoz iseljenika nalazile su se u brojnim gradovima. Vicko je s još nekoliko mladića krenuo iz Visa, preko Hvara i Staroga Grada, u Split gdje je dobio putnu kartu talijanskog parobrodara „Navigazione Generale Italiana” (N.G.I.) sa sjedištem u Genovi, odakle je trebao krenuti u Južnu Ameriku njihovim parobrodom „Venezuela”. Iz Splita je krenuo u Trst parobrodom „Bosna”, i tada je napisao: „Tu smo bili na rastanku moje Dalmacije i mogega naroda Hervatskoga.” Brod je na putu pristao u Trogiru, Šibeniku i Zadru, a nakon dolaska u Trst mladići su morali obaviti liječnički pregled i zatražiti vizu u Čileanskome konzulatu. Do Genove su putovali vlakom preko Venecije, Brescie i Milana. Nakon dolaska u Genovu Vicko piše: „Gdje smo stali u hotelu, to je velika zgrada od šest od sedam katova. Spavanje je bilo lijepo, ali je slaba hrana, a vina nema nego vode.”

Hotel koji Vicko Tomić spominje u svojim zapisima zapravo je Iseljenički dom, koji je bio smješten u Genovi. Ovaj dom izgrađen je kao odgovor na rastući priljev migranata iz različitih dijelova Europe, koji su tražili bolji život u prekomorskim zemljama. Zbog velikog broja ljudi koji su prolazili kroz Genovu na svom putu prema Južnoj ili Sjevernoj Americi, postojala je potreba za organiziranim smještajem, gdje bi putnici trećeg razreda mogli boraviti tijekom čekanja ukrcaja na brodove. Iseljenički dom služio je i kao mjesto za provođenje obveznih liječničkih pregleda, a u nekim slučajevima i karantene, kako bi se spriječilo širenje zaraznih bolesti na brodovima i u odredišnim zemljama.

Međutim, 1930. godine, ovaj Iseljenički dom postao je poprište tragične nesreće. U izdanju splitskog lista Novo doba od 4. lipnja 1930. godine (br. 128, str. 1) objavljena je vijest o urušavanju zgrade. Tragedija je započela kada

je strop na trećem katu zgrade iznenada popustio, što je izazvalo lančano rušenje cijele konstrukcije. U ovome katastrofalnom događaju život je izgubilo 40 ljudi, dok je veliki broj drugih bio ranjen. Ova tragedija otkrila je ozbiljne propuste u održavanju zgrade, a krivnja je brzo pala na parobrodarska društva koja su za to bila odgovorna.

Ovaj događaj ne samo da je istaknuo opasnosti s kojima su se suočavali migranti u potrazi za boljim životom, već je i upozorio na nedostatak odgovornosti parobrodarskih kompanija prema putnicima trećeg razreda, koji su već ionako bili najugroženija skupina u procesu iseljavanja. Tragedija Iseljeničkog doma u Genovi ostaje mračno poglavlje u povijesti iseljavanja, ali i važna pouka o nužnosti primjene visokih standarda sigurnosti i brige za sve putnike, bez obzira na njihov društveni status.

U Genovi su Vicko i njegovi drugovi bili pripremljeni za putovanje, kako je napisao: „Ujutro kad se dignemo, nama je bilo javljeno da moramo da damo svu robu šta je na nama za zapariti i onu dolnju. To je bilo mudante (gaćice) i košulju i kalčete (čarape), sve samo ne gaće (hlače) i jaketu i jelek (prsluk) i postole i kapu. Pa smo išli u banj se oprat, pa posli toga smo išli cijepat patule (cijepiti se protiv tuberkuloze). I kufer smo morali desfetirati (dezinficirati).”

Nakon obavljenih formalnosti, putnici su se ukrkali na parobrod, a sljedeća luka u koju su pristali bila je Marseille, pa Barcelona, zatim su prošli Gibraltar. Zadnji dodir s Europom bila je luka Tenerife, gdje su se kratko zadržali: „Tu ti sjediš i primaš čisti morski zrak. To je nešto divno za gledat, ali nismo mogli razumit čitanje. Ja nisam gledao prvi put kino jer sam jeo u Tenerife jedne banana. To je lijepo za jesti i ja sam toga jeo dok mi nije učinilo zlo i nisam moga ni večerat. Te banana ja više ne mogu ni vidit, a kamoli jesti, neka je slatko i lijepo.”

Dvadeset i drugog dana putovanja stigli su u Trinidad i to je bio prvi Vickov dodir s Južnom Amerikom: „Tu sam u Trinidad vidio prvog crnca u mom životu. Tu ih ima mnogo. Kakav je to narod neobičan nama. Kosu ima rudastu ko

ovca, a malu mekanu ko vuna. Zube bijele ko snijeg. Usna velika previše. Stas života (tijela) obični, ka mi. Put crnu. Oči mutne, imaju boju na kafé.“

Odatle je brod krenuo za La Guairu u Venezueli, zatim za Curaçao, Puerto Colombiju i Colón, da bi putovanje bilo nastavljeno kroz Panamski kanal.

Gradnja Panamskog kanala

U trenutku Vickova dolaska kanal je već bio u funkciji deset godina, čime je značajno ubrzana i olakšana plovidba između Atlantskog i Tihog oceana. Da je putovao prije izgradnje kanala, njegovo bi putovanje bilo znatno duže i složenije. Naime, prije otvaranja Panamskog kanala putnici su morali ploviti južno prema Mageljanovu tjesnacu na samome jugu Južne Amerike, prolaziti kroz njegove opasne i nepredvidljive vode, a zatim se kretati sjeverno Tihim oceanom, dodajući oko 3.600 kilometara ili 2.200 milja svom putovanju.

Panamski kanal revolucionirao je globalnu pomorsku trgovinu, skrativši putovanja između dvaju oceana na način koji je do tada bio nezamisliv. Primjerice, putovanje između New Yorka i San Francisca smanjeno je s 14.000 milja na 6.000 milja, što je dovelo do značajne vremenske uštede i uštede u troškovima prijevoza.

Izgradnja kanala započela je 1880. godine pod vodstvom Francuza, no njihovi pokušaji naišli su na mnoge teškoće, uključujući financijske probleme i visoku smrtnost radnika zbog bolesti poput malarije i žute groznice. Francuzi su na kraju odustali, a projekt su preuzeli Amerikanci, koji su 1904. godine nastavili s gradnjom i uspjeli dovršiti kanal do 1914. godine. Gradnja Panamskog kanala bila je najveći inženjerski pothvat tog vremena te se i danas smatra jednim od svjetskih čuda industrijskog doba. No, kanal je skupo plaćen životima 27.500 radnika, među kojima je bilo i Hrvata, što svjedoči o teškim uvjetima u kojima se radilo.

Otvorenje kanala 1914. godine trebalo je biti veliki povijesni trenutak, no radost zbog ovoga monumentalnog postignuća zasjenio je početak Prvoga svjetskog rata, zbog čega je otvaranje prošlo s manje pompe nego što

bi se očekivalo. Hrvatska zajednica u Panami nije brojna, a zanimljivo je spomenuti lokalitet San Blas nazvan po svetome Vlahu, koji svjedoči o kulturnom naslijeđu i prisutnosti Hrvata u ovoj srednjoameričkoj zemlji.

Nakon izlaska na Pacifik parobrod „Venezuela“ zaustavio se u Guayaquilu u Ekvadoru, da bi zatim stigli u Callao, nekada lučki grad, a danas predgrađe Lime, gdje su živjeli brojni doseljenici iz Dubrovnika i okolice. Putovanje je nastavljeno put peruanske luke Mollendo, čileanske Arice, da bi uplovljavanjem u Iquique završila cijela Vickova avantura.

Na kraju dnevnika Vicko opisuje kako mu je bilo na brodu. Kao i većina iseljenika, nije si mogao priuštiti luksuz putovanja u prvom razredu, u kabinama s kupaonicom, raskošnim blagovaonicama i glazbenim salonima, već je putovao u trećem razredu: „Spavanje na brodu je bilo u dvije sobe. Jedna je imala 120 kreveta, a druga 40. Ja sam spavao u onu gdje je bilo 120 kreveta. To je soba u samoj provi od broda i na jednoj ponistrici (prozorčiću) pa nije bilo vruće za spavat. Kreveti su jedan gori, a jedan doli. Svaku osam dana su davali čiste lancune (plahte).“

Kabina prvog razreda

Vicko je često pisao o tome što je jeo, jer mu je kao mladom čovjeku trebala jača prehrana od one koja mu je bila na raspolaganju: „Nama je bilo za jesti tri puta na dan, ujutro, u podne i navečer. Ujutro ti za 7 sati zvoni zvono, a ti ako si na noge popiješ kafu, a ako nisi, nemaš ništa. Zato se je moralo rano dizati za poč na kafu. Ja sam dosta puta ostao bez ništa jer bi bio zaspao. Na stolu je uz kafu bio jedan komad kruha, ali sasvim mali komad. Za 11 sati ti opet zvoni zvono za objed. Tu imamo svaki svoju sjedalicu i peškir (ručnik). On je za tebe tu uvijek. Za objed smo imali dva komada kruha. Drugo jelo je bilo sama voda, tako da smo gladni sjeli za stol i nismo se nikad najeli, osim kad je bilo slabo vrijeme i kad drugi nisu mogli jesti, onda je bilo dosta za nas. Talijani jedu paštu šutu na luk (valjda tjestenina aglio, olio i peperoncino) i to nema nikakve slasti, a bilo je svaki drugi dan za objed. Za večerat je bilo u 4 sata popodne. Opet bi imali dva komada kruha. U svih pet

komada koje smo dobili nije bilo pola kila kruha za cijeli dan. Za četiri osobe je bilo za jesti i piti što bi jednome bilo taman. Vina je bilo tri kvarta od litre (tri četvrt litre) na četiri osobe."

Iako je putovanje završilo uplovljavanjem u Iquique 3. srpnja 1925. godine, Vicko je roditeljima prvi put pisao tek četiri mjeseca kasnije. Pismo otkriva da je doživio ozbiljne teškoće zbog ponašanja svog zeta Mihe Ilića, koji ga je sustavno držao bez novca pa mu čak nije htio dati ni sredstva za poštarinu i stalno ga je odvrćao od pisanja obitelji. Već nakon dolaska uzeo je svu Vickovu bolju odjeću da bi je prodao i zadržao novac. Zaposlio ga je kod jednoga gazde kod kojega je Vicko i stanovao, a zet je uzimao njegovu zaradu: „Spavanje mi je bilo na goloj daski. Samo malo robe ispod, a malo gori. Morao sam spavati u robu jer je bilo zima. Ne bi se svukao cijelu sedmicu, nego samo postole (cipele). Jelo je bilo sasvim slabo i malo, tako da sam gladan sjeo i gladan se digao, to za objed i večeru, uvijek gladan, a radio ko magarac. Morao sam nositi vriće od 85 kila na ramenu i morao sam nositi vriće garbuna (ugljena) jednu po jednu, a jednu od drva ili pino. Pa sam morao cijepati kašune, tako nisam nikad počinuo, a bio sam jedini za raditi ti posal."

S vremenom je u Iquiqueu ponestalo posla pa je Vicko završio u Kolumbiji, no taj dio priče saznala sam od njegovih potomaka, praunuke **Estefanie** i njezina oca **Javiera Quiza Tomicha**.

Vickova odluka da napusti rodni otok i krene na putovanje u nepoznato odražava hrabrost i nadu mnogih mladih ljudi toga vremena, koji su sanjali o boljem životu u dalekim zemljama. Iako je njegov zet trebao biti oslonac i podrška, Vicko se suočio s neočekivanim izazovima, što dodatno naglašava težinu i neizvjesnost emigrantskog života. Njegovo putovanje svjedoči o vremenu i duhu koji je ljude tjerao na velike korake i promjene, često rizične i neizvjesne.

U ostavštini Vicka Tomića koju čuva njegova obitelj u Kolumbiji nalaze se i dvije razglednice iz Visa. Na temelju njihova sadržaja može se zaključiti da je osim rodbine i prijatelja tamo ostavio i djevojku, koja mu je pisala: „Dragi Vicko, kad će doći vrijeme da ćemo se mi sastati, kako ota dva tu na sliku. Onda bismo bili sretni. Nanovi primi pozdrav od tvoje koja te ljubi do groba. Marija."

Prema dostupnim podacima, Marijine želje nisu se, na žalost, realizirale prema očekivanjima. Zbog nepovoljnih okolnosti Vicko je neko vrijeme bio spriječen u održavanju komunikacije s vanjskim svijetom. Ova privremena izolacija bila je posljedica objektivnih faktora na koje on nije mogao utjecati, što je otežalo ispunjenje Marijinih želja.

Međutim, možda bi sretno završilo da se nije umiješala Vickova majka, koja je živjela na Visu i nije podržavala tu vezu, pa mu je pisala: „Meni su mnogi rekli da su je našli da

se razgovara sa **Šimetom Filsetovim**. Meni je ona rekla da to nije istina, ali joj ti ipak piši i to da su ti neka svojta pisali o njezinom ponašanju. **Pavetu** su opet svega o njoj pričali, pa je rekao da ako bi ti nju uzeo (oženio), da mu već (više) ne bi bio brat."

Unatoč tome, Vicko je cijeli svoj život čuvao razglednice koje su bile simbol njegove privrženosti. Ovaj detalj svjedoči o važnosti koju je pridavao sjećanjima na život koji je ostavio iza sebe.

Prema sačuvanim obiteljskim dokumentima, Vicko Tomić oženio se u Kolumbiji. Na vjenčanom listu piše da je vjenčanje održano 11. travnja 1931. godine u Bogoti, a njegova supruga bila je **Carmelina Chaparro**.

Iste godine potpisana je tzv. namirnica kojom se Vickova sestra, Dinka Tomić, udana Ilić, odrekla prava na nasljedstvo nakon smrti oca u korist svoje braće **Josipa**, Pavla i Vicka. Ova namirnica uključivala je i otplatu duga u iznosu od 30.000 kruna, koji je korišten za plaćanje putovanja njezina muža, Mihe Ilića, u Iquique 17. siječnja 1925. godine.

Izpožutjelih fotografija i drugih sačuvanih svjedočanstava jasno je da je Vicko Tomić, iako fizički udaljen od rodnoga Visa, uvijek ostao dušom povezan s otokom i da ga je nekoliko puta posjetio. Na svome posljednjem putovanju, 19. prosinca 1998. godine, ponovno je pronašao svoje sidro u Visu. Pod nebom koje je uvijek čuvao u srcu sklopio je oči, prepuštajući se vječnosti. Pokopan uz svoje roditelje, Vicko Tomić pronašao je mir, a krug njegova života, započet na ovome kamenitom otoku, konačno se zatvorio.

Dnevnik, dokumente i fotografije dobila sam zahvaljujući ljubaznosti Estefanie Quize, praunuke Vicka Tomića, što je za mene predstavljalo neprocjenjiv materijal i univerzalnu iseljeničku priču toga vremena.

Dnevnik je pisan rukom, arhaičnim jezikom i dijelom u dijalektu. Rukopis je čitak, s mnogo pravopisnih pogrešaka; rečenice su često bez jasnog početka i kraja. No, moramo uzeti u obzir da je pismenost u to vrijeme više bila iznimka nego pravilo. Uz minimalne intervencije koje su bile potrebne da se očuva autentičnost i razumljivost teksta, dodala sam i vlastito istraživanje o osobama i mjestima koji se spominju u dnevniku. Ova knjiga nije samo prepisivanje Vickovih zapisa, već i mali osvrt na hrvatske zajednice u mjestima gdje se brod zaustavljao uz fotografije tih mjesta iz vremena Vickova putovanja. Izraze u dnevniku koji su u dijalektu ili se više ne koriste objasnila sam izrazima u zgradama.

Dnevnik Vicka Tomića je priča koja odražava iskustva mnogih koji su iz Hrvatske otišli u potragu za boljim životom, ali i onih koji danas u Hrvatsku dolaze s raznih strana svijeta. Ovo vrijedno i autentično svjedočanstvo mali je, ali značajan komadić mozaika povijesti hrvatskog iseljeništva.

„TOLLITE PORTAS” NADMAŠIO OČEKIVANJA

Svijet rane glazbe zbog zahtjevnosti i specifičnosti nije velik, ali već sada se pojavio na mapi tog svijeta grad Kotor kao neko novo mjesto koje budi zanimanje izvođača i poklonika ove vrste glazbe

Tekst: Tollite portas, Kotor Art
Foto: Jelena Milutin

Prvo izdanje festivala „Tollite portas”, održanog u listopadu, obogatilo je kulturnu scenu Kotora, Boke i Crne Gore s pet vrlo pažljivo osmišljenih koncerata, autentičnih u odabiru programa, instrumentarija i izvođača. Glazba koja se stvarala prije više od 700 godina našla je put do slušatelja 21. stoljeća budući da je auditorij na svakom koncertu bio popunjen do posljednjeg mjesta. Svi koncerti održani su u katedrali sv. Tripuna, a ulaz je bio slobodan.

Anno Domini 1166.:

**Liturgijska glazba za posvetu katedrale sv. Tripuna
- Ensemble Labyrinthus**

„Izvanvremenska dimenzija”, „U ljudskom vijeku ili imaš privilegij ovo doživjeti ili nemaš”, „Zadivljujuće i sakralno”, samo su neke od brojnih reakcija koje su se čule na koncertu Anno Domini 1166. u izvedbi ansambla Labyrinthus.

Brojna publika koja je 5. listopada ispunila sva mjesta katedrale na prvom koncertu festivala Tollite portas - ujedno prvog festivala rane glazbe u Kotoru, imala je povijesnu priliku slušati ponovno oživljene liturgijske kompozicije koje su izvedene u Kotoru 19. 7. 1166. prigodom posvete katedrale sv. Tripuna.

Koncert je započeo antifonom i responzorijem koje su u procesionalnom kretanju s dva kraja katedrale izvele **Anastasija Bondareva** i **Jasmina Črncić**, mezzosoprani. Slijedili su zatim različiti dijelovi proprija i ordinarija, a u pojedinim numerama priključili su se i pjevači iz Ekumenskog zbora iz Bara koji vodi **Varvara Loyko**, kako bi se bolje dočarala drevna tradicija responzorijalnog pjevanja. Publika očarana skladnim glasovima, besprijekornom tehnikom i mističnim melodijama, ponesena snagom izvedbe pratila je koncert u jednako svečanoj tišini i napetom osluškivanju glasova koji su premostili stoljeća postojanja. Transcendentalne melizme, antifone i responzoriji, tropirana Gloria iz beneventanskog rukopisa, gradual i dijelovi ordinarija, svetopisamski tekstovi, pjevanje prema zahtjevnim pravilima gregorijanike prema kojima se glas prilagođava slobodnom ritmičkom toku svetih tekstova, priuštili su nezaboravno iskustvo oživljene glazbe iz najstarijih rukopisa Kotora i Crne Gore, kao i njima suvremenim izvorima. U zadnjem dijelu koncerta, dva liturgijska napjeva iz Kotorskog misala na tekstove iz Knjige o Danijelu izvele su Črncić i Bondareva u pratnji **Danila Ryabchikova** na srednjovjekovnom

instrumentu chiffonie. Koncert je na upečatljiv način završen umjetničkom interpretacijom teksta povelje **biskupa Malona** o posveti katedrale koju je izveo Ryabchikov.

Potpuno neočekivano, glas umjetničkog direktora ansambla i njegovu pratnju na chiffonie upotpunilo je zvono katedrale u harmoniji koja je ostavila zadivljujući dojam na publiku, nakon čega je uslijedio veliki pljesak.

Carmina Normana Regni Siciliae:

Srednjovjekovna glazba Kraljevine Sicilije (XII. st.)

-Ensemble Labyrinthus

Drugi koncert festivala „Tollite portas” 2024., pod nazivom Carmina Normana Regni Siciliae (Normanske pjesme Kraljevine Sicilije), upriličio je jedinstveno putovanje u dvanaesto stoljeće, kada su južnom Italijom vladali normanski vladari vikinškog podrijetla. U predivnom ambijentu, ansambl pod umjetničkim vodstvom Danila Ryabchikova dočarao je bogatu muzičku baštinu normanskog Kraljevstva Sicilije, u kojem su se harmonično preplele velike kulture od zapadna i sjeverna - latinska te arapski i bizantski istok.

Iznimne izvedbe mezzosoprana Anastasije Bondareve i Jasmine Črncić te soprana **Karin Weston** vratile su nas u vrijeme kada su različiti jezici i zvuci gradili multietnički identitet južne Italije s kojom je i Kotor bio povezan po svojoj metropolitnskoj pripadnosti Bariju.

Ryabchikov, na gitari latini, citoli i chifoniji – srednjovjekovnim instrumentima koji rijetko oživljavaju pred današnjom publikom – dodao je poseban, autentičan zvuk koji je publici pružio iskustvo gotovo zaboravljenoga glazbenog izraza.

Ovaj koncert bio je pravo putovanje kroz vrijeme, ali i kroz najplemenitije ljudske osjećaje izražene u stihovima posvećenim božanskoj i ljudskoj, tjelesnoj ljubavi, osvjetliviši nam jedno od najživopisnijih poglavlja talijanske glazbene i kulturne povijesti. Poseban sponzor ovog programa bila je Zajednica Talijana Crne Gore.

Briga oko povijesno informirane izvedbe srednjovjekovne glazbe jedan je od prioriteta u umjetničkoj interpretaciji do kojeg ansambl Labyrinthus drži. Budući da je Kraljevina Sicilija bila normanska kraljevina s aristokracijom uglavnom francuskog podrijetla, pjevači su se služili srednjovjekovnim francuskim izgovorom latinskog jezika, za razliku od prvog koncerta (Anno Domini 1166.) gdje su slijedili klasični „crkveni latinski”. Ipak, i ovdje je jedina iznimka od pravila bila „Nobilis humilis”, pjevana na germanskog verziji latinskog izgovora budući da je skladana i napisana u Orkneyu, i jedan je od rijetkih mogućih izvora srednjovjekovne normanske sjevernoeuropske glazbe.

Posebnost ovog koncerta bile su i sekvence (posljednice, sequentiae) „Meliflua dans organa” i „Laurenti laureata” koje su u glazbenom smislu jedinstvene i mogu se

naći samo u sicilijanskim rukopisima. Neke kompozicije – one izvedene u pratnji chifonie – vjerojatno su najraniji glazbeni primjeri korišteni za crkvene plesove – prilično rijetka praksa danas, ali popularna od XII. do XIV. stoljeća. Crkveni plesovi s vremenom su se izvodili na prostoru ispred crkava, a kasnije su se postupno ugasili. Ipak, jedan po svoj prilici jedinstveni i cjeloviti sačuvan primjer takvog plesa imamo u Kotoru, gdje Bokeljska mornarica pleše kolo sv. Tripuna.

Vrijedi napomenuti da je skladba „In hoc anni circulo” jedna od rijetkih srednjovjekovnih pjesničkih kompozicija koja i danas živi u vrlo različitim melodijama kao jedna od najstarijih i najomiljenijih božićnih pučkih pjesama – U se (to) vrijeme godišta. Tekst ove pjesme prešao je iz srednjovjekovnih rukopisa preko Istre u Dalmaciju, a zatim u cijelu Hrvatsku i Boku kotorsku, i gotovo u svakom većem mjestu dobio svoj vlastiti melodijski oblik.

Dva kondukta Petra iz Bloisa dodana su programu, jer je njihov autor bio učitelj Vilima II., kralja Sicilije (i gotovo sva glazba na ovom koncertu zapisana je u rukopisima tijekom njegove vladavine). Također, on (Petar) je mogao utjecati na ukus sicilijanskoga kraljevskog dvora i njihova visokog društva.

Danil Ryabchikov je prilikom transkripcije nekih skladbi iz kotorskih rukopisa uočio veliku sličnost s nekim jedinstvenim primjerima iz sicilijanskog repertoara. Pjesma trojice mladića iz Knjige o Danielu (Canticum trium puer-

orum), koja je bila pretposljednja skladba prvog koncerta, ima neke sličnosti s nekoliko „Benedicamus” melodija iz srednjovjekovnih sicilijanskih rukopisa. I budući da postoji povezanost, može se pretpostaviti da su neke skladbe mogle biti izvedene i u kasnom XII. stoljeću u Kotoru.

Kotorska publika imala je rijetku priliku čuti i srednjovjekovne instrumente: chifonie, zatim latinsku gitaru - replika instrumenta izrađena je prema primjeru krstionice u Parmi (skulpture koju je izradio **Benedetto Antelami**, datirane 1190. godine) te citole - europski (uglavnom francuski i engleski) trzalački instrument popularan u XIII. stoljeću. Korišten je samo za pratnju kompozicije **Petra de Bloisa**, kako bi se naglasio francuski karakter ovog djela. Citole i latinsku gitaru izradio je korzikanski lutijer **Ugo Casalonga**.

Judita:

Biblijska priča iz razdoblja hrvatske renesanse - Ensemble Dialogos

Treći koncert kotorskog festivala rane muzike „Tollite Portas” publici je dao jedinstven glazbeni doživljaj. **Katarina Livljanić** s članovima njezinog ansambla Dialogos, instrumentalistima **Norbertom Rodenkirchenom** i **Albrechtom Maurerom**, izvela je Juditu - djelo kompleksne umjetničke arhitekture i jakog emotivnog naboja.

Samo djelo, temeljeno na stihovima Judite, renesansnog pisca **Marka Marulića** - oca hrvatske književnosti, prikazano

je kao glazbena priča ili kao glazbeno-scenska drama, čija izvedba počiva na različitim umijećima: pjevanju, glumi, recitaciji, glazbenoj improvizaciji. Građa ove Judite temelji se na pomnom istraživanju glazbenog konteksta Marulićeva vremena i prostora, i donosi nam melodije, glasove i zvukove kakvi su se mogli čuti u ondašnjoj Dalmaciji, dok je tekstualni predložak temeljen na već spomenutom Marulićevom epu i srednjovjekovnim narodnim predanjima. Ovakav pristup dočarao je atmosferu pučkih predaja na svete tekstove moralno-poučnog karaktera, kakvi su bili poznati i u Kotoru i preteča su modernih teataru. Pučko, u ovom slučaju, treba shvatiti samo kao neposrednu i blisku umjetničku izvedbu, koja svojom virtuoznom preciznošću i iskrenim zanosom dopire do slušatelja, prenesenih u unutarnji svijet biblijske heroine Judite i neprijatelja njezina naroda Holoferna, vječno mlade, nadahnjujuće priče židovsko-kršćanske baštine.

Zamršen splet emocija i duševnih stanja, borbe između *Ljubavi* i *Smrti*, dužnosti i vlastitih težnji, oslikan je u djelu čija intrinzična organska povezanost ostavlja dubok i potresan dojam na slušatelje i gledatelje. Čini se kao da je svaka gesta, svaki pogled, svaki naglasak i svaka pauza, svaki pokret i korak usklađen s glazbom, ispjevan ili recitiran, planiran i osmišljen do svojeg najminucioznijeg detalja, a s druge strane kontrola, svježina i zanos kojim Katarina Livljanić tka svoju i Marulićevu Juditu pred publikom se pokazuje u čudesno slobodnoj, izvornoj izvedbi koja nikoga ne ostavlja ravnodušnim.

Minimalni scenski rekviziti, učinkovito pojednostavljena kostimografija, arhaični zvukovi starih i tradicijskih instrumenata: viele, lirice, dvojnice i drvenih flauta, koje Maurer i Rodenkirchen - obojica glazbenici svjetskog ranga i skladatelji - sviraju izvlačeći iz njih neočekivane dijapazone boja, zvukova i „efekata”, upotpunjeni besprijekornom vokalnom izvedbom, čine ovo djelo neizmjereno obogaćujućim i zanimljivim.

Produkcija Judite u Kotoru pod kamenim svodovima drevne katedrale događaj je koji je duboko odjeknuo među posjetiteljima festivala. I ponovno su katedralna zvona imala svoju ulogu kada su se oglasila u trenutku u kojem tekst govori o Juditinoj pobjedi i poziva na veselje popraćeno zvonima i instrumentima.

U znanstvenim i umjetničkim krugovima vezanim uz proučavanje i interpretaciju rane i srednjovjekovne glazbe ime Katarine Livljanić, međunarodno priznate profesorice i interpretatorice, pobuđuje divljenje i poštovanje na svjetskoj razini. Njezin znanstveno-istraživački rad i profesorska karijera nerazdvojno su povezani s umjetničkom interpretacijom kojom kao solistkinja i voditeljica ansambla plijeni pažnju i publike i kritike, te osvaja najviša priznanja i nagrade.

Kotorska publika iskazala je svoje oduševljenje ustavši uz gromoglasni pljesak, a bilo je i suza oduševljenja i zahvalnosti.

Orientis splendor:

Remek-djela bizantske glazbe od srednjeg vijeka do pada Carigrada (XI. - XV. st.) - Ensemble Chronos

U predivnom ambijentu katedrale sv. Tripuna u Kotoru, festival „Tollite portas” organizirao je koncert pod nazivom *Orientis Splendor*, koji je privukao ljubitelje drevne glazbe. Publika je uživala u jedinstvenom izvođenju ansambla Chronos, poznatog sastava specijali-ziranog za bizantsku glazbu, koji je predstavio remek-djela nastala između 11. i 15. stoljeća, od srednjeg vijeka do pada Carigrada.

Poseban aspekt ovog koncerta bila su djela izvedena pred suvremenom publikom nakon više od 700 godina zaborava, pripremljena upravo za ovaj festival, te rijetke skladbe ženskih skladateljica bizantskoga srednjeg vijeka.

Međusobno preplitanje Istoka i Zapada na zadivljujući način došlo je do izražaja u gregorijanskim i beneventanskim koralima pjevanim na grčkom jeziku i načinu (stilu), kao i grčkim melodijama na latinskom. Kao poseban glazbeni omaž mjestu koncerta, ansambl je izveo Stihiru sv. Tripunu, a za bis, verziju kompozicije Tollite portas iz carigradskih izvora.

Članovi ansambla **Evgeny Skurat, Marcin Abijaski, Michael Eberle i Artemii Lavrov** pokazali su virtuoznost i posvećenost u oživljavanju glazbe koja se stoljećima nije izvodila. Njihov trud za očuvanje i autentično izvođenje bogatog repertoara bizantske i srednjovjekovne glazbe uključuje liturgijske, paraliturgijske i narodne kompozicije iz drevne Rusije, sred-

njovjekovne Europe, Gruzije, Bizanta i koptskog Egipta, a kao ansambl objavili su šest nosača zvuka.

Vođa ansambla, Evgeny Skurat, svojom stručnošću stečenom u Grčkoj prenio je publici bogatu tradiciju sred-njovjekovoga bizantskog pjevanja, s posebnim naglaskom na autentičnost stila. Njegov rad zajedno s ostalim članovima ansambla čini Chronos pravim čuvarom drevne glazbene baštine.

Bizantsko pjevanje uvršteno je na popis UNESCO-ve svjetske nematerijalne baštine čovječanstva.

Et in terra pax:

Meditativna glazba venecijanske renesanse za lutnju - Paul Kieffer

Koncertom Et in Terra Pax, 19. listopada, završeno je prvo izdanje festivala „Tollite Portas”. Solist na lauti, jedan od vodećih svirača svoje generacije na ovom drevnom žičanom trzalačkom instrumentu, **Paul Kieffer**, priredio je publici u katedrali sv. Tripuna poseban doživljaj izvodeći meditativnu glazbu venecijanske renesanse za solo lautu, a osim venecijanskih skladatelja izvedena su djela onih podrijetlom iz današnje Bosne i Hrvatske, a koji su djelovali su u Veneciji.

Festival rane glazbe „Tollite portas” organizirala je Kotorska biskupija, uz pokroviteljstvo Općine Kotor i potporu Međunarodnog festivala „Kotor Art”, Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore i Zajednice Talijana Crne Gore.

DON ROBERT TONSATI: „FESTIVAL PRUŽIO POSEBAN KULTURNI I DUHOVNI UGOĐAJ”

Don Robert Tonsati, kancelar Kotorske biskupije, idejni tvorac i direktor festivala „Tollite portas”, naglasio je kako festival, iako skroman po broju koncerata, nudi visoke umjetničke kriterije te daruje jedinstvene umjetničke doživljaje.

„Nakon svakog koncerta dobili smo iskrene poruke zahvalnosti i oduševljenja, u prvom redu od naše, domaće publike, ali i brojnih stranih posjetitelja. To nam je jedan od pokazatelja da smo zaista pokrenuli nešto jedinstveno i vrijedno pažnje, nešto što pruža poseban kulturni i duhovni ugođaj. S druge strane, umjetnici nisu krili svoje zadovoljstvo kotorskom publikom, pažnjom i interesom koji su posjetitelji pokazali tijekom koncerata, kao i gostoprinstvom. Glazbeni svijet rane glazbe zbog zahtjevnosti i specifičnosti nije velik kao što je to općenito slučaj s klasičnom glazbom, ali već sada Kotor se pojavio na mapi tog svijeta kao neko novo mjesto koje budi zanimanje i izvođača i poklonika ove vrste glazbe.

Iskreno se nadam da ćemo nastaviti graditi ono što smo započeli ove godine, uz pomoć naših sponzora i partnera, kojima od srca zahvaljujem na podršci, a sve to, kao unaprijeđenje kulturnog života našega grada”, zaključio je don Robert Tonsati.

JOŠ NAS SAMO DOBRO MOŽE IZNENADITI

Potomci starih Prčanjana čuvaju drevne običaje i gostoprimstvom osvajaju simpatije brojnih turista

Tekst i foto: M. D. Popović (Boka News)

Običaj starosjedilaca Prčanja obraduje sve putnike namjernike koji se starom stazom od priobalja upute uzbrdo ka Gornjoj Lastvi ili krenu put Gornjeg Stoliva, a možda i ka staroj župnoj crkvi na Prčanju.

Posude s domaćim mandarinama postavljene na suhozid i drveni štapovi ručno napravljeni za hodanje uzbrdo, naslonjeni uza zid, redovita su pojava na staroj pješačkoj stazi, koja duž imanja familije Marković na Prčanju vodi od priobalnog puta prema brdu Vrmac. Njima se najviše razvesele ljubitelji planinarenja i turisti, koji su uvijek oduševljeni ovakvom toplom gestom dobrodošlice, te se sa zadovoljstvom slave sočnim voćem.

Nije to danas uobičajena pojava te se utoliko više ljudi iznenade kada vide ponuđeno voće, kao i štapove za planinarenje, koje je neki dobročinitelj napravio i ostavio tu za njih. Za mještane nije nepoznanica da su ti dobročinitelji upravo članovi familije Marković, potomci starih Prčanjana koji vjekovima obitavaju u Boki. Pješačka staza prolazi kroz njihovo imanje, jedno od rijetkih u zaljevu koje je

zadržalo izvorni izgled s dolcima, livadama, maslinjacima i voćnjacima.

„Kakva divna gesta, vrlo neobična za današnje vrijeme, kada nas još samo dobro može iznenaditi“, kaže za Boka News nasmijana planinarka, osvježena sočnim mandarinama nakon silaska strmim lastovskim putem.

Uska kozja staza, uz koju su na tri mjesta postavljene posude s mandarinama, poviše kuća se pripaja drugoj stazi koja paralelno s obalnim putom prolazi brdom, pa putnici-namjernici, planinari i mještani mogu birati hoće li ići putom koji se lijevo račva ka Prčanju i staroj župnoj crkvi u brdu, udesno ka Gornjem Stolivu, ili će strmom uzbrdicom krenuti lastovskim putom kroz obronke Vrmca za Gornju Lastvu. Tu su nekada išli stari Bokelji, prelazeći s ove, kotorske, na onu tivatsku stranu brda.

Divno je što su starosjedioci sačuvali dobre običaje, kojima se mogu ponositi, jer svi koji kušaju slatke mandarine govorit će o tome diljem svijeta. Možda se baš zbog toga i vrate u Boku.

NIKŠA I ZVJEZDAN PRVI PUT NA BARCOLANI

Iskusni morski vukovi prkoseći južini i neispravnom autopilotu jedrilicom od Boke do Trsta zbog svjetski poznate regate

Tekst: Miroslav Marušić

Foto: privatna arhiva

Da je jedrenje način života, strast i ovisnost još jednom nam je potvrdio **dr. Nikša Gjurović Truš**, koji je sa svojom jedrilicom Chita dugom 9,4 metara ove godine sudjelovao na tradicionalnoj regati Barcolani u Trstu, održanoj 13. listopada.

Barcolana se održava svake godine druge nedjelje u listopadu od 1969. godine, a ime regate potječe od tršćanske četvrti Barcola. Na prvoj Barcolani 1969. godine jedrila je samo 51 jedrilica. U vrijeme regate Trst se pretvara u svjetsku prijestolnicu jedrenja, a brojni događaji i koncerti prate

regatu. Ove godine program je trajao od 4. do 13. listopada.

Na ovogodišnjoj, 56. Barcolani, otisnule su se na more čak 1773 jedrilice i dvojac koji je stigao iz Boke kotorske, Nikša Gjurović Truš i **Zvezdan Šantić**.

Iskusni morski vuk Nikša rekao je za Boka News kako je ove godine odlučio sudjelovati prvi put na toj prestižnoj regati kako bi doživio poseban ugođaj koji nudi ova regata.

„Nije malo od Boke do Trsta, to vam je bilo tri dana i tri noći i 350 nautičkih milja u jednom smjeru bez pauze. Kada sam razgovarao o ideji s kolegom s kojim često jedrim Zvezdanom Šantićem, nije bilo dileme, odluka je odmah pala, idemo. Trebalo je jedrilicu pripremiti, opskubiti je vodom, hranom, vinom, za sve uvjete za boravak na moru desetak dana. No, to nije bio problem jer smo iskusni dvojac, više jadranskih regata smo zajednički jedrili, recimo Brindisi - Krk, Višku regatu, Južnodalmatinsku regatu, Bari - Herceg Novi. Bilo je samo pitanje kakvo će biti vrijeme“, rekao je Gjurović Truš.

Na konstataciju da neki ljudi jedre radi avanture, drugi da bi vidjeli nova mjesta, a neki kako bi pronašli mir ili se povezali s drugima, on ističe da je sebe prepoznao u svim tim situacijama, dodajući kako je važan i osjećaj slobode.

„Uvijek vam je za more važan ‘weather’. Bio je ponedjeljak, 7. listopada, kada smo isplovili iz Boke, po velikom jugu. Valovi po krmi visoki i do pet metara. Kada smo stigli

u Dubrovnik da se prijavimo u Lučku kapetaniju, začudili su se kada su nas vidjeli, pitali su odakle mi po ovokvome vremenu. Nastavili smo dalje, išli smo vanjskom stranom otoka, kroz Korčulanski kanal, između Visa i Paklenih otoka s vanjske strane, pa do Trsta.“

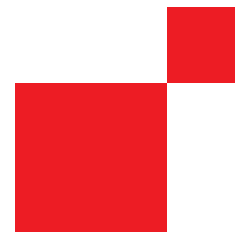
Tamo su nas, nastavlja ovaj zaljubljenik u jedrenje, fantastično primili. „Barcolanu treba doživjeti, posebno taj start, kada 1700 jedrilica dignu jedra i krenu. Za moj ukus regata je kratka, samo 14 nautičkih milja, ako ima vjetera to se brzo odjedri. Na startu prvih pola sata vjetera nije bilo, vrlo slabo, ali kasnije je zapuhalo. To vam je prestiž, važno je sudjelovati“, za Boka News objašnjava Gjurović Truš.

Dvojac iz Boke nakon jedrenja ostao je u Trstu još četiri dana, u drštvu još jednog Bokelja i ljubitelja mora i jedrenja, **Rina Tripovića**. Jedrilica je bila njihov dom i mjesto zanimljivih storija.

„Kada smo krenuli nazad, opet smo imali južinu, a nije nam ni autopilot radio. Sklonili smo se u Mali Lošinj, da malo padne vjetar. Kasnije smo nastavili dalje, opet tri dana navigacije, a to vam je za 24 sata oko 115 nautičkih milja. Imali smo jako jugo u provu, ali drugi dan se počelo pomalo smirivati, tako da je bilo lakše, čak smo i jedra podigli“, opisao je Gjurović Truš povratak u Boku, zaključivši kako su ove godine morali propustiti Višku regatu zbog Barcolane na koju dolaze jedriličari iz cijeloga svijeta.

Hrvatski glasnik

Časopis Hrvatski glasnik, nakladnika Hrvatskoga građanskog društva, jedino je glasilo Hrvata Crne Gore.

Bavi se temama važnim za život hrvatske zajednice u Crnoj Gori: političkim, gospodarskim, društvenim, kulturnim, povijesnim, ali je i u stalnoj misiji povezivanja Hrvatske i Crne Gore.

Distribuirana se u Crnoj Gori, Hrvatskoj, Europi, SAD, Kanadi, Australiji...

Otvoreni smo za suradnju, sugestije i dobronamjerne primjedbe.

Nastojimo da svaki sljedeći broj uradimo bolje i kvalitetnije, sa raznolikim i zanimljivim sadržajem.

Budite i dalje s nama, šaljite Vaše priloge, budite i Vi jedan od kreatora našeg i Vašeg lista!

Časopis možete pronaći u:

- katedrali sv. Tripuna u Kotoru,
- uredu HGD CG,
- Tivtu, u uredu Hrvatskoga nacionalnog vijeća,
- Župnom uredu sv. Nikole na Prčanju.

Tiskanje časopisa pomogli:

- Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske,
- Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava Crne Gore,
- Marko Franović, Hrvatski dobrotvor, Sydney, Australija,
- Dubrovačko-neretvanska županija.

Medijski partneri:

- Radio Kotor, radiokotor.info
- Radio Dux, radiodux.me
- Radio Tivat, radiotivat.me
- Boka News, bokanews.me

www.hrvaticg.org

**Fond za zaštitu i ostvarivanje
manjinskih prava Crne Gore**

**Središnji državni ured za Hrvate
izvan Republike Hrvatske**

WINTER

DUBROVNIK
WINTER FESTIVAL

Where Magic Happens!

30/11/2024 – 6/1/2025

Magical mix of festive lights, live music, culture
and delicious food at open air venues

Find out more:

Turistička zajednica
grada Dubrovnika
Dubrovnik
Tourist Board

Grad Dubrovnik
City of Dubrovnik

Dubrovnik
RIVIERA
DUBROVNIK AND DUBROVNA COUNTY
TOURIST BOARD